

REVISTA EDITATĂ
LA
1991
ȘI
1880
DE
MARIN SORESCU
ALEXANDRU MACEDOANSKI

1

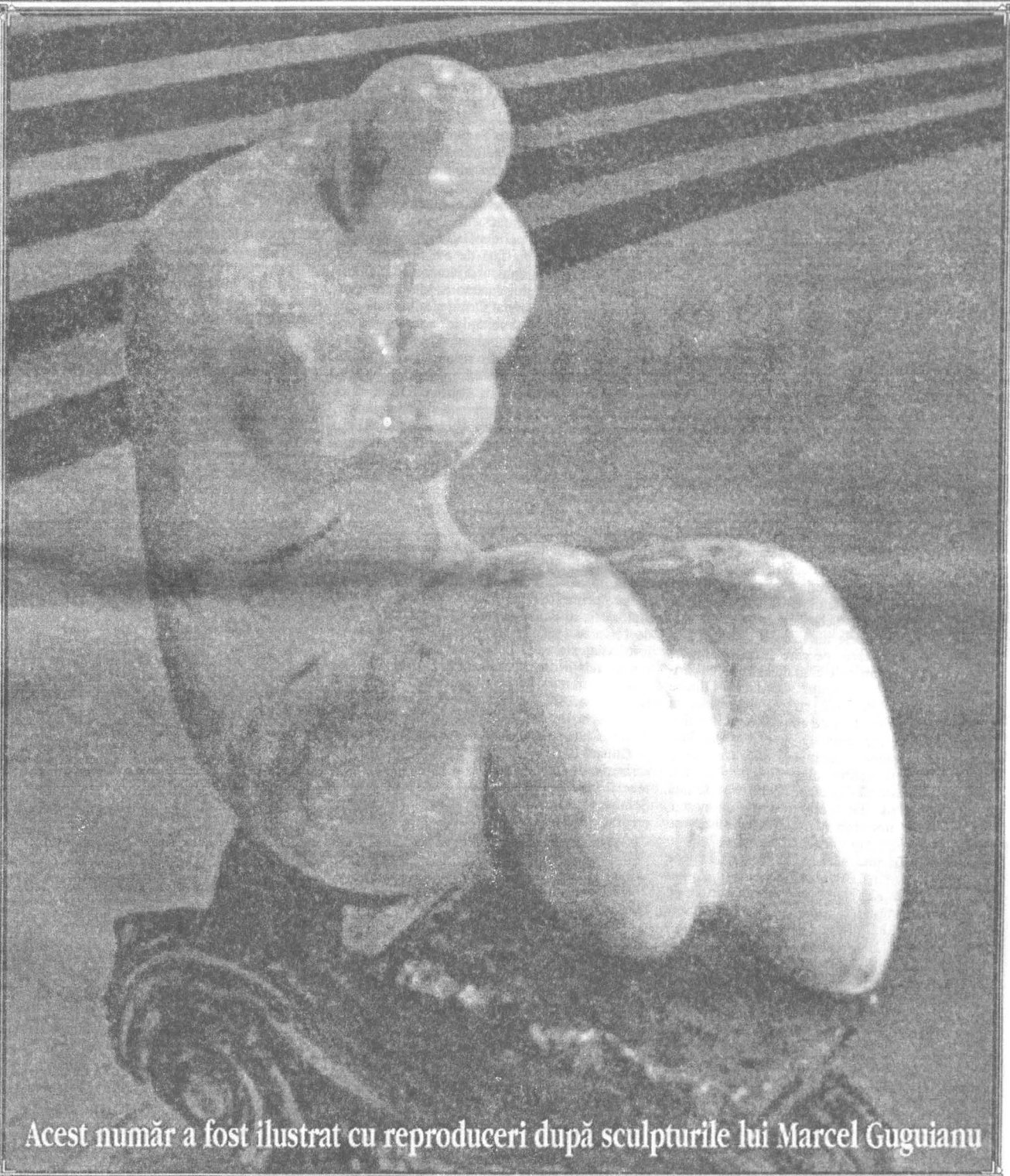
BIBLIOTECA M. SORESCU IANAM
32123

Literatorul

Anul III
(SERIE NOUĂ)
Nr. 17-18
(101-102)
iulie 2007 *
32 pagini * 2 RON

Director – FĂNUȘ NEAGU

Redactor șef – Mircea Micu

Acest număr a fost ilustrat cu reproduceri după sculpturile lui Marcel Guguianu

BANCA
COMERCIALA
ROMANA

Mulțumim
d-lui George
Constantin
Păunescu pentru
sprijinul acordat.

Eminescu și meandrele Diplomației

Un studiu scris în urmă cu 15 ani, dedicat prezenței lui Eminescu în capitala germană (1), pe care l-am înaintat conducerii ministerului român de externe din acea vreme, sublinia un adevăr istoric surprinzător, asumat prompt de ministrul în funcție al momentului: pe vremea cât a fost la student la Berlin, Eminescu a fost angajat al Ministerului Afacerilor Străine al României, îndeplinind activități caracteristice unui veritabil diplomat, inclusiv pe aceea de cifrator! Ca urmare, în toamna anului 1992, printr-o scurtă ceremonie desfășurată într-o atmosferă plină de recunoștință, dar de o discreție nemeritată față de memoria Poetului, statuia lui Eminescu a fost așezată sub fereastra clădirii Ațașatilor Culturali, în curtea MAE de la București. Mai mult, o sală din sediul ministerului a primit numele genialului reprezentant al spiritualității românești. Pentru a înțelege legăturile lui Eminescu cu lumea diplomației acelor vremi, evocăm numele a trei personalități care au influențat în bună măsură existența acestuia.

Relațiile lui Eminescu cu un diplomat american sau despre momentul 28 iunie 1883, într-o altă interpretare

Se știe că primul sediu al Legației SUA în România a fost CASA CAPA. Aici locuiau și alți diplomați străini. Începând cu anul 1876, Grigore Capșa schimbă destinația inițială a Salonului Slatineanu, amenajând, la etajul I, apartamente luxuase, destinate oamenilor politici dar mai ales pentru diplomații străini. În Jurnalul lui Titu Maiorescu este menționat numele diplomatului Eugene Schuyler, ziarist renumit, ca și Eminescu, cunosător al limbii române, ales membru de onoare al Academiei Române, o personalitate care a influențat decisiv evoluția unora din țările din această parte a continentului. Observator avizat al situației din Balcani, Schuyler era desigur interesat de minuțioasele analize de ordin politic publicate de Eminescu, pe care îl cunoștea personal, și ale cărui articole erau de mare folos pentru diplomatul american. Contactul dintre Eminescu și diplomații străini acreditați la București a fost facilitat de către Mite Kremnitz. În salonul său, ale cărui uși erau larg deschise elitei bucureștene, cumnata lui Maiorescu primește literați, politicieni și diplomați străini: „Mi-aduc aminte că diplomații care erau de față la un dîneu, îl plăceau foarte mult (pe Eminescu, n.n.) și final american Mr. Schuyler observase numaidecât cu ce cap spiritual avea a face” (2). În anul 1883, în luna Mai și Iunie, Dr. Eugene Schuyler era în București. Același Jurnal amintește că, în ziua de 23 Iunie, Eminescu a avut o lungă convorbire cu acesta, acasă la Maiorescu: „Prea cald! Astăzi la 6 1/2 la cina la mine ministrul american E. Schuyler, Beldimano, Gane, Jacques (Negruzzi) și doamna, al-de Kremnitz, Annette, Eminescu. Rămas cu toții în cea mai plăcută atmosferă până la 11 1/2”. (Titu Maiorescu, „Insemnări Zilnice”). Admirând abilitățile lingvistice ale diplomatului american, cunosător al limbii române, dar nu numai, Eminescu, la rândul său, afirmă că ar dori să învețe limba albaneză. Expresia aceasta, scoasă cu abilitate din context, este menționată de Maiorescu în însemnările sale amintite drept o dovadă a „nebuiciei” incipiente a ziaristului rebel!

Dacă Eminescu ar fi dat semne de alienare, atmosfera nu putea fi caracterizată ca fiind „cea mai plăcută”! Cu toate acestea, în opinia noastră, momentul 28 Iunie 1883, atât de amplu comentat în ultima perioadă, ar putea avea o altă explicație decât cele cunoscute până în prezent. Pentru a înțelege rolul avut de acest mare diplomat și ziarist de peste Ocean în drama căreia i-a căzut victimă Eminescu, este necesar să prezentăm câteva date biografice sumare: Fiul lui George Washington Schuyler, Eugen Schuyler s-a născut în Ithaca, New York, la 26 Februarie, 1840. A fost căsătorit cu Gertrude Wallace. A absolvit în 1859 Universitatea Yale și Columbia Law-School în 1863. După terminarea facultății, s-a stabilit în New Heaven, susținând un doctorat în domeniul filosofiei și psihologiei, dar și al filologiei mod-

erne, în 1861. A fost cel dintâi titlu de doctor în științe, acordat de o universitate din America. Practică dreptul dar se dedică studiilor de literatură, mai mult ca hobby. Încă din tinerețe, Schuyler a fost atras de Rusia datorită unei întâmplări: în timpul Războiului Civil, el a vizitat o navă de război țaristă, ancorată în portul New York. Publicând articole despre Rusia și slavi în reviste și publicații de interes general, a fost ales ca membru de onoare al Societății Geografice Imperiale a Rusiei. În anul 1866 intră în diplomație, fiind numit consul al SUA la Moscova Mai târziu, în 1876, devine Secretar de legație și Consul General la Constantinopol. În timpul verii aceluși an, a fost desemnat să investigheze masacrele turcești din Bulgaria, trimițând un raport extins guvernului său. Cele prezentate de Eugene Schuyler au influențat substanțial evoluția situației din această parte a Balcanilor precum și poziția marilor puteri față de evenimentele din zonă. Doi americani, diplomatul Eugene Schuyler și jurnalistul Januarius MacGahan, au fost primii care au alertat Occidentul, la mijlocul anului 1876, asupra atrocităților comise cu ferocitate împotriva civililor bulgari. Războiul Ruso-Turc din 1877-1878 a fost o consecință a repulsiilor resimțite de puterile vest europene față de brutalele masacre săvârșite în Aprilie 1876 de către turcii baș - buzuci la Koprivșita și Panagyuriște, la nord-vest de Plovdiv. Aceste atrocități au îndârjit atât de mult pe occidentali împotriva turcilor încât, în Decembrie 1876, s-a organizat o Conferință a reprezentanților țărilor vestice la Constantinople, care a condamnat acțiunile Sultanului și a cerut independența Bulgariei și Roumeliei. În 1878, Schuyler a fost trimis la Birmingham în funcția de consul, iar în 1879 a fost transferat la Roma în calitate de consul-general. În preajma declarării ca Regat a României, acesta primește însărcinarea de reprezentant diplomatic al Statelor Unite la București, la data de 11 Iunie 1880. La 13 August 1880, ministrul român de externe și-a exprimat formal dorința de a avea relații diplomatice cu SUA dar Schuyler și-a prezentat scrisorile de acreditare abia la 14 Decembrie 1880, într-o audiență privată.

Apoi, la data de 21 Decembrie 1880, este numit „Charge d'Affaires” (Însărcinat cu afaceri) și Consul-General la București, prezentându-și scrisorile de acreditare la 25 Ianuarie 1881. Deoarece România s-a proclamat Regat, dr. Eugene Schuyler și-a prezentat din nou scrisorile de acreditare, la 16 Mai 1881, de data aceasta cu titlul de Ministru Rezident-Consul General, fiind acreditat în această funcție și în Grecia și Serbia. Ca urmare, își mută temporar reședința la Atena. În 1881 a fost autorizat de Secretariatul de Stat să perfecteze și să semneze un acord comercial și consular cu România și Serbia. La data de 7 Iulie 1882 este reconfirmat drept Ministru Rezident-Consul General, la București, scrisorile de acreditare fiind însă prezentate la 8 Septembrie, 1882. La începutul lunii Ianuarie 1883, Eugene Schuyler își schimbă din nou reședința la Atena, dar revine în România, în cursul lunilor Mai și Iunie 1883, pentru a participa la ceremonii consacrate Tratatului Comercial dintre România și SUA. La 7 Septembrie 1884, este rechemat de la post. Temporar a îndeplinit și misiuni diplomatice la Cairo. După revenirea în SUA, s-a dedicat studiilor literare. A fost ales membru corespondent al Academiei Române precum și membru al societăților geografice din Londra, Rusia, Italia, și America, primind decorații din partea guvernelor din Rusia, Grecia, România Serbia și Bulgaria. A murit în Italia, atins de malarie, la 16 Iulie 1890. Este înmormântat în Cimitirul Protestant San Michele, din Veneția.

Revenind la evenimentele decisive din data de 28 Iunie 1883, emitem următoarea ipoteză: prezența lui Eminescu la Capșa a fost motivată de speranța de a-l întâlni pe acest influent personaj diplomatic, prieten apropiat, în același timp, al Poetului. Credem că, în disperare de cauză, Eminescu intenționa să atragă atenția diplomaților străini, cazați aici, într-un mod zgomotos, scandalos, am spune, arătând astfel că nu întreaga

opinie publică românească aprobă schimbarea radicală a politicii autorităților de la București. Printre ei, desigur, și Eugene Schuyler - un prieten al României - pe care Eminescu nădăjduia să-l avertizeze asupra pericolelor ce amenințau această țară. Credem că Poetul, care detesta totuși asemenea localuri frecventate de „stâlpi de cafea”, a fost prezent la CAPA, în fatidica zi de 28 Iunie 1883, dar nu dintr-un exces de lresponsabilitate, cum s-a încercat să se acrediteze această idee, ci animat de o adâncă Luciditate, în încercarea de a elixa unui diplomat străin, pentru a protesta în legătură cu un act politic important, cu urmări considerate de Eminescu extrem de grave. Intuitiv, putem afirma că diplomatul american era convins, în calitatea sa de fin și avizat cunosător al situației țărilor din Balcani, că Regatul Român intra în sfera de influență a Puterilor Centrale, așa că eforturile sale de promovare a intereselor americane aici nu ar fi putut avea succes. Din acest motiv, rezultă, probabil, și absența pentru mai mulți ani a unor relații dinamice între cele două țări, după plecarea lui Schuyler din postul deținut la București.

Eminescu și R. Kunisch sau despre rolul unui diplomat mai puțin cunoscut

După cum se știe, timp de decenii s-au purtat discuții aprinse, ce par a nu avea nici azi sfârșit, cu privire la sursa de inspirație care a stat la baza capodoperei eminesciene, „Lucașfărul”.

Literatorul Săptămânal de literatură și artă

REDACTIA:

Radu Băieșu,
Lucian Chișu,
N. Georgescu,
N. Grigore Mărășanu,
Grigore Traian Pop,
Marin Stoian

Adresa redacției:

Piața Presei Libere
Nr. 1, corp C,
etaj 2, camera 266
C.P. 59, O.P.33
Telefon: 319.33.04/1098
e-mail: mircea.micu@k.ro

Tiparul executat la:
Editura Semne București

**Scrieți, băieți,
numai scrieți...**

pentru că responsabilitatea asupra
textelor aparține, în exclusivitate,
autorilor. Asumați-v-o cu mândrie!

Literatorul

Majoritatea exegeților au plecat de la însemnarea aflată pe una din filele de manuscris, care atribuie unui misterios "K", călător, memorialist dar și culegător de folclor românesc ("Fata în grădina de aur" și "Frumoasa fără corp") cheia de înțelegere a "Lucaefărului". Mose Gaster este primul care abordează problema modelului literar ce a stat la baza creației inegalabilului poem. În studiul său, intitulat "Literatura populară română", dezvăluie încă din 1883 numele lui R. Kunisch și cele două basme traduse de acesta în germană. N. Iorga precizează contextul apariției acestor traduceri din folclorul românesc: Richard Kunisch face o călătorie pe Dunăre, ajungând și la București, în urma căreia publica la Berlin, în 1861, memoriile sale prin țările Române și Orient, sub titlul: "Bükarest und Stambul, Skizzen aus Ungarn Rumanien und der Türkei". El observă un București cosmopolit, care păstrează însă mult din farmecul Orientului. Deși este un oraș select, având spectacole de operă italiană, franceză și teatru în limba română, Capitala nu i se pare un oraș european, semănând mai degrabă cu Algerul. Kunisch ne povestește că, în timpul unei petreceri, o doamnă a cântat arii italiene, iar la o altă reuniune, o invitată „cetește ușor manuscrise grecești". În tot acest timp „autorul este uimit de farmecul femeilor". N. Iorga, care a abordat acest subiect, mai ales prin prisma călătoriilor străini în trecere prin țările Române, anințește că Richard Kunisch a scris și o nvelă, intitulată "La belle Florica".

Dar cine este acest Richard Kunisch și cum a ajuns Eminescu să se inspire din cele două povești traduse în germană? Cercetări datând din deceniul 9 al secolului trecut (3) dezvăluie identitatea misteriosului "K": este vorba de colonelul Richard Kunisch, care efectuează o călătorie la București și Istanbul, cu sarcini diplomatice, primite din partea Austro - Ungariei. Această lucrare memorialistică a avut-o la îndemână Mihai Eminescu, pe când era angajat al Agenției Diplomatice de la Berlin și, desigur, a fost impresionat de conținutul ei.

Iată, așadar, încă un diplomat care influențează biografia marelui nostru poet. De altfel, în setul de documente eminesciene, aflate în Arhiva MAE, pus în valoare prin studiul nostru din 1988, există unul, scris de Eminescu, dar semnat, evident, de Th. Rosetti, care demonstrează că la sediul Agenției de la Berlin exista practica de a se distribui celor interesați lucrări traduse în germană, evocând realitățile românești. Iată conținutul acestuia:

"Agenția României

Domnule Ministru,

Fiindcă D. Ulysse de Marsillac, după cum anunțați prin adresa D-Voastră No 7646, se oferă a distribui la cabinele de lectură "Journal de Buckarest", Vă rog să mijlociți ca, deocamdată, această foaie să se trimită la "Akademische Leschalle", Berlin, Georgenstrasse, rămânând a vă comunica mai în urmă și alte asemenea locale. Primiți Domnule Ministru, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Domniei Sale, Domnului

Ministru de Esterne,

S.S. Th. Rosetti "

Eminescu și Eduard Grisebach
sau legătura dintre un Poet
și un exeget al lui Schopenhauer

Eduard Grisebach este numele unui alt diplomat străin, prieten apropiat al lui Mihai Eminescu, despre care s-a scris foarte puțin în studiile ce au fost dedicate acestuia de-a lungul celor peste o sută de ani ce s-au scurs de la moartea sa.

Printre exegeți, George Muntean ("Viața lui Mihai Eminescu", Editura Minerva, București, 1973) amintește în treacăt: "Iar cu consulul prusian Grisebach, poet de o reală distincție și frecventator al Salonului Mitei, Eminescu se întrefinea îndelung acum ca și mai târziu".

Bănuind că în salonul Mitei Kremnitz se adunau numai poeți, George Muntean îi dezvăluie diplomatului Prusiei calități mai ales poetice.

Acest ignorat prieten al lui Eminescu, Eduard Grisebach (1845 - 1906), a fost nu numai diplomat de carieră, ci mai ales unul dintre cei mai importanți istorici literari dar și editori ai operelor lui Schopenhauer. Datorită acestei

calități, discuțiile dintre Eminescu și Grisebach nu puteau fi decât extreme de benefice. Mai mult decât atât, Eduard Grisebach îl incurajează pe Eminescu să facă traduceri din marii poeți germani iar dovada este numărul 128 al *Telegrafului Român*, din 1881, în care apare traducerea baladei *Der Handschuh (Mănușa)* de Fr. Schiller, semnată de Mihai Eminescu.

Redactorul ziarului amintit semnaleză apariția la Lipsa (Leipzig) a unui „fasciculu nou (V) din *Schalk-Bibliothek*, cuprindend: *Der Handschuh. Von Friedrich von Schiller. Eine polyglotte Zusammenstellung von Fr. Thiel. Mit 24 Original-Illustrationen von W. Wellner.*

În cărțica aceasta aflăm de traducere în 12 limbi încă. (...) Pe noi ne interesează cu deosebire atențiunea progresivă a străinătății față cu limba română: din prefața editorului vedem adecă, cum dl. Eminescu a fost anume recercat prin mijlocirea consulului german Grisebach din București, a traduce balada lui Schiller în limba română pentru ediția polyglotă de față. Apoi ne bucurăm că dl. Eminescu ne-a dat o traducere, care se poate prezenta fără cea mai mică șfială lungă ori și care din celelalte 11 traduceri, toate fiind de autori eminenti."

Diplomatul Eduard Grisebach era cunoscut și de Titu Maiorescu, încă din 1880, (anul în care sunt stabilite relațiile diplomatice româno-germane).

Rolul acestuia devine important în momentul transferului lui Eminescu la o clinică din Viena, în toamna anului 1883, precum și la începutul anului 1884. Rămâne un mister cine, când și cum a dat viză de intrare lui Eminescu pentru a pleca în Europa, și mai ales cine a intervenit pentru obținerea vizelor necesare unor eventuale deplasări ale Poetului în Italia sau Germania. Un răspuns plauzibil îl aflăm în Jurnalul său zilnic, unde T. Maiorescu consemnează că, la 27 ianuarie 1884, a luat legătura cu Grisebach, care se afla în acel moment în misiune la Milano. Mentorul Junimii ar fi dorit să faciliteze lui Eminescu o întâlnire, la Milano, cu bunul său prieten, Eduard Grisebach, pe care Poetul însă o evită.

Despre momentul reîntâlnirii celor doi prieteni la Milano vorbește și Eugeniu Speranția: "Eminescu și Chibici trebuiau să se prezinte "la locul indicat", decent îmbrăcați, deoarece se pare că Grisebach a înlesnit lui Eminescu obținerea documentelor pentru șederea acestuia în Italia. Dar Eminescu nu era pe deplin în stare să se întâlnească cu vechiul său prieten. Conștient de starea în care se afla, Poetul dorește să revină cât mai iute în țară. Este evident că acest cărturar german a avut un rol important în biografia lui Eminescu, rol pe care studiile ulterioare umează a-l defini cu mai multă claritate.

Eminescu, incidentul Guillaume
și o ipoteză privind semnificația "Lucaefărului"

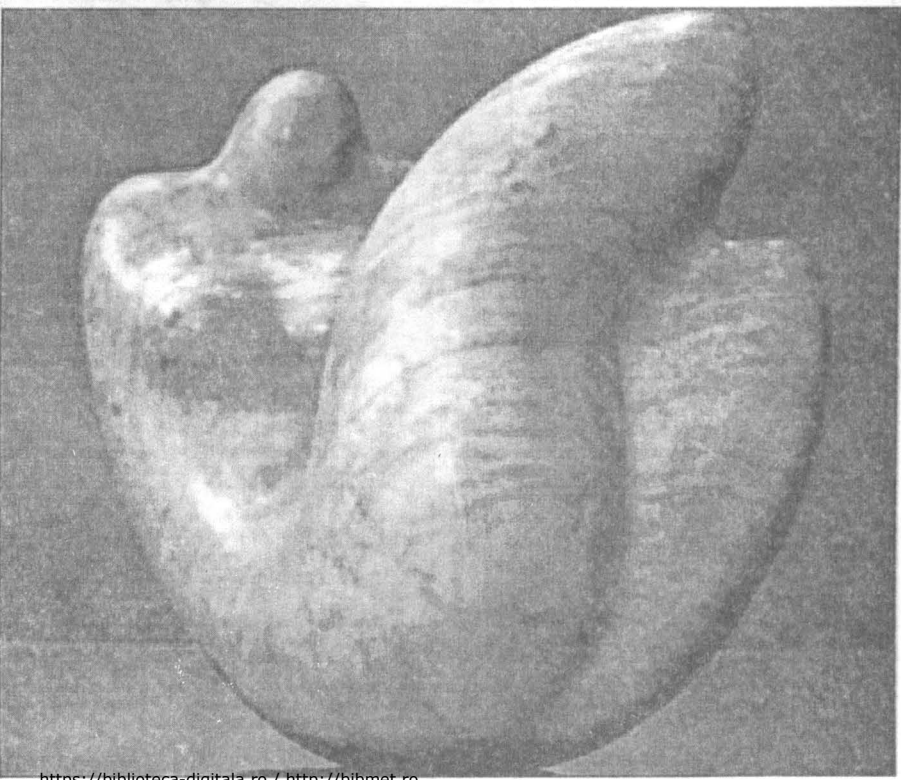
Prin intermediul seratelor date de familia Kremnitz, Eminescu cunoaște multe dintre cancanurile vieții mondene bucureștene. Prietenia dintre Eminescu și Mite Kremnitz datează, spun biografii, de prin 1876, când Eminescu, făcând un drum la București, o cunoaște pe cumnata lui Maiorescu, soția medicului personal al Regelui Carol, predându-i lecții de limba română. Eminescu face o pasiune pentru doamna de onoare a Reginei Elisabeta, căreia îi oferă în manuscris poezia "Atât de fragedă." (considerată de numeroși exegeți "un poem veronian", pe care Mite și-l "atribuia pe nedrept", cf: N. Iorga, *Istoria literaturii române contemporane*, 1934, 295-296). Fără îndoială, Veronica Micle este singura femeie cu adevărat adorată, așa cum ni se dezvăluie adevărul gol gol în epistolarul celor doi îndrăgostiți.

Nici Regina, la rândul ei, deși i-a tradus în germană câteva din operele sale, nu-l impresionează pe Eminescu, ba dimpotrivă. În anul 1882, legăturile dintre Mihai Eminescu și Veronica Micle au cunoscut trasee sinuoase. Creația poetică a fost săracă. În scrisorile trimise Veronicăi, poetul se explică, se dezvinovățește. El încearcă să îi recâștige încrederea, insinuând că nici Carmen Sylva, nici Mite Kremnitz sau vreo altă damă din anturajul literar de la Palat nu îi poate fi egală în inima sa. Ca argument, el îi destăinuie un fapt oribil, profund imoral, petrecut în interiorul chiliilor Mănăstirii Sinaia, având ca eroi negativi doi diplomați belgieni. Totodată, el grăbește finisarea capodoperei "Lucaefărul", o dovadă a atitudinii sale față de moravurile epocii.

Dar, înainte de toate, să rememorăm contextul în care s-a produs incidentul amintit mai sus. În 1882, viața politică a tânărului regat al României, intrată în atenția puterilor Europei, datorită complicatei probleme a naturalizării străinilor, dar mai ales prin delicata chestiune a Dunării, cunoaște convulsii din cele mai neașteptate

În acest complex de împrejurări, suveranul român miza pe întărirea capacității de apărare a țării, pe realizarea unui plan amplu de fortificații strategice, apelând la un cunoscut militar belgian: generalul Henry Alexis Brialmont (1821 - 1903). Prin sora sa, Maria de Flandra, inclusiv prin serviciile generalului Brialmont, suveranul român dorea să aibă în Regatul Belgiei un aliat de nădejde. Din nefericire, planurile sale vor fi serios priclituate de un incident jenant, produs la Palatul din Sinaia de către ambasadorul belgian și consilierul acestuia - baronul Guillaume.

Fuind găzduiți o perioadă de timp la reședința regală din incinta Mănăstirii Sinaia,

Castelul Peleş nefiind încă dat în folosință, diplomații belgieni au generat, prin comportamentul lor imoral, un imens scandal, copios reflectat de presa de la București dar și cu ecouri în străinătate. Nefericitul incident, petrecut în toamna anului 1882, a cărui amploare este greu de imaginat în zilele noastre, a tulburat serios apele la București, fiind reflectată în două surse documentare, intrate abia în ultimii ani în atenția cercetătorilor: fondul de scrisori Eminescu - Veronica Micle și corespondența privată a Regelui Carol I. Personajele jenantului episod au fost ministrul legației Belgiei la București, Jooris, și baronul Guillaume (1856-1918), consilier al aceleiași legații, devenit ulterior membru de onoare al Academiei Române (16 aprilie 1907), precum și tinerele doamne Grădișteanu, Romalo și Ghica. În cele ce urmează prezentăm o reflectare a celor celor petrecute la curtea regală, așa cum apar ele în epistola adresată Veronicăi Micle, în toamna anului 1882.

"Să-ți povestesc ceva neauzit - ca semn de demoralizare adâncă, care a pătruns în societatea noastră greco-bulgară. Curtea regală e un adevărat... otel. Toată lumea se-ntreabă ce s-a întâmplat la Sinaia. Garda de acolo a prins de secretarul legației belgice ieșind noaptea pe fereastră de la domnișoarele de... onoare. În sfârșit... Regele și Regina... n-au aflat nimic. Radu Mehail depeșează însă Regelui o telegramă cifrată prin care-l anunță de tot ce se petrece la Curte. Adjutanții M. Sale împreună cu domnișoarele trăiau toți în concubinaj. Regele are însă obicei de-a pune tocmai pe aceste domnișoare să-i descifreze depeșele. Din nefericire pentru ele - toate plecaseră în pădure cu galanții lor - nimeni nu era decât regina acasă. Regina se pune de descifrează însăși depeșă și-și pune mâinile-n cap. În sfârșit Rege și Regina pleacă în pădure, la pavilionul de vânatoare, și găsesc...? Întreaga companie de domnișoare de onoare lucra ca după comandă de întreaga companie de adjutanți. Scandal! Se zice că toți adjutanții și toate domnișoarele vor fi dați afară... dar... Iată un scandal fără pereche în analele curților europene."

(*"Dulcea mea Doamnă/ Eminul meu iubit"*, Edit. Polirom, Iași, 2000)

Ambasadorul belgian era un individ pro-

fund antipatic, vulgar până la ridicol, dând dovadă de proaste maniere (a înghionit-o cu cotul pe Elisabeta și a scos limba la suveranul României); un adevărat coșmar pentru Carol I. Spre deosebire de acesta, secretarul legației belgiene, tânărul Guillaume era "fermecător, iar prin manierele elegante contrasta mult cu Jooris". Acesta din urmă, spune Regele, a fost victima unui scandal. Cei doi au avut o ședere mai îndelungată la Sinaia, fiind invitați adesea la masă de către Rege. Depășindu-și limitele bunului simț, încălcând regulile etichetei, ei au stabilit o intimitate cu doamnele de onoare de la curte, manifestată în "superi și rendez-vous nocturne". Astfel, într-o noapte, între orele 1 și 2, Guillaume a fost oprit de garda mânăstirii, când părea camera doamnelor de onoare. Aflând acest incalificabil gest, Regele cere ofițerului de gardă să facă un raport detaliat. Confirmându-se faptele infamante, Carol solicită poliției castelului Peleş o anchetă. În urma acesteia, suveranul află că au fost trei vizite nocturne. Sub mantia întunericului, Jooris intra în dormitoarele doamnelor, având câte două sticle de șampanie sub braț, retrăgându-se mult după miezul nopții, urmat apoi, la orele dimineții, de mai tânărul Guillaume. Din acest motiv, toata Casa Regală era indignată, dar nimeni nu a avut curajul să îl informeze pe Rege." Intors la București l-am convocat pe Jooris și i-am declarat scurt și răspicat că secretarul său are de ales: ori să se căsătorească cu domnișoara pe care a compromis-o prin vizitele sale, ori să părăsească Bucureștiul, căci la curte nu va mai fi primit." (Sorin Cristescu, *"Carol I. Corespondența privată 1878-1912"*, Tritonic, București 2005, p.134)

În urma anchetei este concediat un aghiotant iar Regele face eforturi să mușamalizeze acest monstruos scandal, în urma cărui regina se îmbolnăvește de supărare. În data de 23 noiembrie 1882, Regele îi scrie Mariei de Flandra: "Chestiunea fatală în care cei doi domni au jucat un rol atât de trist ne-a făcut mari neplăceri. Cele trei tinere doamne (Grădișteanu, Romalo, Ghica) sunt înrudite cu cele mai distinse familii din Moldova și cu o mare parte a înaltei societăți bucureștene, care este foarte indignată de măsurile luate de noi. Ziarele și-au luat avânt și au scris câteva articole obraznice, care sunt jignitoare la adresa Curții noastre." (S. Cristescu, op.cit. p.

137).

Regina este grav afectată din cauza urâtei comportări a domnișoarelor de onoare. Despărțirea de Lucia Ghica a zdrcinut-o profund. "Mă tem că această este însărcinată cu unul dintre aghiotanții mei pe care l-am concediat, un ofițer frumos și elegant, ginerelul președintelui Senatului, Dimitrie Ghica. Dar problema este strict secretă." (op. cit. 138).

După luni întregi de zbucium, scandalosul incident se stinge: eroii sunt reabilitați, presa uită acest eveniment. În Februarie 1883, baronul Guillaume se logodește cu Eufrosina Grădișteanu, Regele acceptă numirea junelui diplomat în calitate de însărcinat cu afaceri, dar ministrul belgian de externe îl transferă la Madrid, unde soția îi dăruie, la sfârșitul aceluiași an, un fiu, Gustave. În 1928, baronul Gustave Guillaume va deveni ambasador al Belgiei în România, țara de origine a mamei sale. Ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat, în Aprilie 1883, Regele pleacă la Sigmaringen, din suita regală făcând parte doamna Mavrogheni și domnișoara Romalo, căreia i se iartă astfel micile sale păcate! La rândul său, Jooris își repară imaginea, scriind o broșură "La Roumanie devant la Conference de Londres", în care apără interesele Regatului dunărean, motiv pentru care Carol I dorește să-i mulțumească, sperând că guvernul belgian îi va găsi un alt post diplomatic, astfel încât cele întâmplare la Sinaia "să nu-i afecteze cariera. Aș vrea să pun o vorbă bună pentru el la Regele Leopold II", mărturiseste Carol I. Aceasta este istoria celor petrecute la Sinaia. Comportamentul celor ce făceau parte din anturajul reginei Carmen Sylva era profund detestat de Eminescu. Reacția sa este nonechivocă, așa cum se vede din scrisoarea către Veronica. Însă, pe plan artistic, Eminescu găsește momentul potrivit să prezinte opiniei publice o operă la care lucrare îndelung. Astfel, la 8 Octombrie 1882, în plin scandal de Palat, Poetul citește "Lucașărul", după ce Majorescu insistă să se modifice anumite pasaje din poezie. Subtilitatea mesajului, conotațiile ce se puteau naște, nu puteau să scape avizajilor membri ai Junimii, știind că multe dintre doamnele prezente aici frecventau și Casa Regală.

Câteva evocări ale contemporanilor lui Eminescu ne dau de gândit:

Brătescu Voinești, publică în revista *Din pragul Apusului* un crâmpel dintr-o convorbire cu Titu Maiorescu: "Citirea *Lucașărului* mă face să cred că Eminescu a fost îndemnat să-l scrie de o mare durere pe care trebuie s-o fi îndurat", în *Amintiri despre Eminescu* publicate la *File rupte*, Vlahuță atestă parcă veridicitatea "spovedaniei" lui Brătescu-Voinești: "intr'o conversație cu Eminescu, prelungită până noaptea târziu, poetul mi-a povestit o dragoste a lui, o întâmplare curioasă, care i-a inspirat *Lucașărul*, și care nu se poate spune aici" (s.n.).

Oare ce întâmplare curioasă, "care nu se putea spune aici", i-a mărturisit Eminescu lui Vlahuță? Pornind de la cele petrecute în toamna anului 1882, am putea să conferim o altă semnificație poemului capodoperă. Prin elementele de decor, prin atmosferă și personaje, creația de apogeu a Poetului exprimă, în formă metaforică și într-o manieră artistică ce atinge perfecțiunea, atitudinea lui Eminescu ("străin la vorbă și la port") vis a vis de tentativa eșuată lamentabil a asimilării sale de către "cercul literar" patronat de Carmen Sylva.

Universul lui Eminescu nu putea fi compatibil cu lumea "negrului castel", populată de tinere atrăgătoare, "din rude mari, împărtești", unde pajii de curte împart "cupele de vin", ori fug în crâng cu domnițele.

Dezamăgit de "cercul strâmt", imoral și decadent, atitudinea lui Eminescu este răspicată: Poetul nu are ce căuta în acest univers, unde totul i se pare străin și fals. Geneza "*Lucașărului*" este cunoscută, inclusiv explicațiile autorului, scrise pe marginea manuscrisului eminescian: "...iar înțelesul alegoric ce i-am dat este că, dacă geniul nu cunoaște nici moarte, și numele lui scapă de noaptea uitării, pe de altă parte aici pe pamânt nu e capabil de a fericii pe cineva, nici capabil de a fi fericit. El n-are moarte, dar n-are nici noroc." Dar aceste gânduri sunt și o subtilă măsură de precauție - «Honnii sont qui mal y pense» - în atmosfera iscată de "cazul Guillaume".

DAN TOMA DULCIU

ION SPĂNU

Eminescu, victimă a lui Titu Maiorescu?

60 – O CIFRĂ SAU UN CIFRU?

Printr-un ciudat joc al cifrelor, se pare că istoria își bate joc periodic de noi. O dată la 60 de ani, când România este în mijlocul unor evenimente decisive pentru destinul ei în lume, un complot reușește să strice tot ce e mai valoros în spiritualitatea noastră. Începutul l-a făcut Mihai Eminescu, care, în 1883, a fost victima complotului pus la cale de Titu Maiorescu, pentru a fi scos din viața publică pentru ideile sale legate de alipirea Transilvaniei la Regat. În acea perioadă urma să se semneze Tratatul cu Austro-Ungaria, prin care România se angaja să descurajeze orice mișcare în favoarea unirii. Peste șase decenii, când Rusia ne-a adus comunismul, o întreagă generație de mari spirite naționale a fost trimisă în pușcării, iar scriitori precum Mircea Eliade, Constantin Noica, Lucian Blaga sau Emil Cioran au fost trecuți la index. Și iată că acum, respectând ciclul celor șase decenii, este aruncat la coș încă un lot de scriitori, etichetați ca făcând parte din "Generația expirată". Astfel, Adrian Păunescu, Cezar Ivănescu, Eugen Barbu, Mircea Micu sunt invitați să-și facă bagajele și să plece din istorie.

Nu cred să mai existe undeva, în lume, o astfel de situație, în care o țară să-și distrugă propriile valori! Sunt culturi care-și țin la loc de cinste și desenele din peșteri, iar noi ne permitem luxul să aruncăm la gunoii opere întregi! Cât o să mai fie generoasă cu noi divinitatea?

Poate că această ciclicitate tragică este o pedeapsă pentru ignoranța cu care am trecut peste comploturile pe care alții le-au dietat împotriva noastră. Cum am putea, de pildă, să înțelegem de ce nu am făcut toate eforturile pentru a lămurii împrejurările în care s-a pus la cale și s-a derulat complotul împotriva lui Eminescu? După 120 de ani, abia dacă au început să apară studii care să facă lumii în acest caz și, în mod ciudat, aceste tentative sunt primite cu ostilitate tocmai de cei care se pretind a fi oameni de cultură. Și asta în timp ce sunt încurajate și popularizate denigrările la adresa Poetului nostru național.

Rândurile de mai jos sunt un fragment dintr-o carte ("Asasinarea lui Eminescu") care ia în calcul sutele de documente ce arată că, în 1883, Eminescu a fost victima unui odios complot. Este vorba despre o anchetă jurnalistică amplă, care ar trebui, poate, să se extindă și asupra anilor '45-'65, mergând chiar în contemporaneitate, în încercarea de a stopa această ciclicitate nefastă care ne urmărește.

ARESTAT SAU INTERNAT?

Este ciudat că, abia după 120 de ani, ne punem întrebarea dacă, în 28 iunie 1883, Eminescu a fost arestat pentru vreun delict comis sau internat din cauza unei boli de care suferea. Avem la dispoziție sute de documente care pot lămurii această problemă, astfel încât trebuie să știm, o dată pentru todeauna, ce a fost Eminescu: un geniu nefeicit, răpus de o boală nemiloasă, sau un manir, asasinat de un complot ucigaș.

În cazul lui Eminescu, complotul care a pus la cale scoaterea sa din viața publică s-a dovedit a fi precursorul metodei staliniste, prin care internarea în spitalul de nebuni devenea pedeapsă penală pentru cineva care unealta împotriva statului, beneficiind de libertatea de exprimare, dar nu comitea nici o infracțiune. Era metoda ideală pentru un scriitor sau gazetar care trebuia "potolit", să-l internezi într-un ospiciu și să spui societății: "Nu-l luați în seamă, e nebun și nu știe ce scrie".

În fond, ce făcuse Eminescu în acea zi? Ca să folosim un termen mai actual, tulburase liniștea publică în două rânduri: mai întâi acasă la Slavici, când se certase, probabil, cu soția acestuia și apoi la Capșa, când scosese pistolul și țipa în restaurant. Pentru astfel de fapte, un individ era ridicat de poliție, dus la secție și amendat cu o sumă usuritoare ca să se învețe minte. O astfel de soluție nu rezolva problema cu care fusese însărcinat

Maiorescu, și anume "să-l potolească pe Eminescu", după cum îi ceruse P. P. Carp, ministrul României pe lângă guvernul austro-ungar, și era plină de riscuri. Eminescu era cel mai important lider de opinie al vremii, iar arestarea sa, fie și pentru câteva ore, ar fi aruncat în aer toată clasa politică și ar fi generat complicații pe care nimeni nu le mai putea stăpâni.

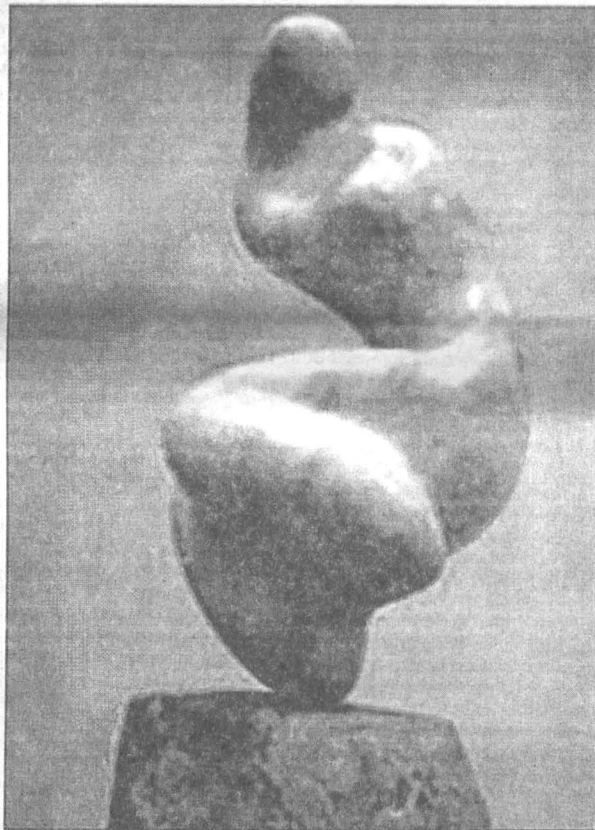
Ne amintim că, exact în acea zi, Eminescu publicase articolul "Pentru libertatea presei și a gazetarului", un rechizitoriu extrem de dur la adresa guvernului, care suprămase un ziar și îl expulzase pe patronul acestuia. Să recitim finalul articolului: "Credem că nu este nevoie a argumenta mult, spre a convinge despre urata pomire a guvernului asupra presei. Trebuie să-l așteptăm de acum la alte măsuri și mai odioase, pentru că panta este alunecoasă și nu are piedică până-n prăpastie. Cât pentru presă, am putea să-l asigurăm pe regim că oricât de cumplite ar fi actele sale de război, nu va fi în stare nici el a abate unele caractere tari ce se găsesc într-ânsa, și teamă ne e că, căutând victoria peste tot, va pierde și cea deja câștigată în

unui diagnostic, dacă situația este mai complicată este pus sub supravegherea familiei sau internat pentru investigații mai ample și doar atunci când toate eforturile se dovedesc a fi zadarnice, când nu mai este nimic de făcut, este dus la ospiciu și niciodată nu rămâne definitiv acolo. Oricând, cineva din familie îl poate lua acasă, aici, oricât de gravă ar fi, nebulia nu este, totuși, altceva decât o boală.

Ce făcuse Eminescu atât de grav în acea zi, încât să fie luat de poliție în cămașa de forță, zvrălit gol pușcă într-o căruță și închis în spitalul de nebuni, fără ca măcar familia lui să fie anunțată? Să presupunem iarăși - pentru a căta oare? - că poveștile inventate pentru a justifica nebulia lui Eminescu sunt reale.

Observăm că în toate momentele zilei de 28 iunie 1883, când este invocată criza de nebulie, sunt în preajmă oameni foarte apropiați de Eminescu, de la care ne-am fi așteptat să fie măcar mai înțelegători. Ecaterina Slavici era soția lui Ioan Slavici, unul dintre cei mai buni prieteni, la care chiar locuia cu chirie. După o simplă ceartă, pe care nimeni n-a confirmat-o, ea îl roagă pe Maiorescu, la ora 6, dimineața, s-o scape de Eminescu, care ar fi înnebunit. Titu Maiorescu era cea mai respectată persoană din anturajul marelui poet și gazetar, iar posteritatea să n-ar fi fost nici pe departe cea pe care o știm azi dacă n-ar fi avut o relație specială cu Eminescu. Fără să-l vadă, fără să știe în ce stare se afla, Maiorescu era la ora 8, împreună cu Simțion, la dr. Șuju pentru a-l interna la spitalul de nebuni, dându-i indicații de a-l lua cu forța când va ajunge la Societatea "Carpații" (v. însemnările zilnice). Grigore Ventura era coleg de breaslă cu Eminescu și ar fi putut să țină cont măcar că, exact în acea zi, gazetarul de la "Timpul" sârise în apărarea redacției și a patronului său de la ziarul "L'Indépendance roumaine". El este cel care l-a încurat pe Eminescu în baie, la Mitrașevschi, chemându-i apoi pe cei care aveau misiunea de a-l duce la ospiciu. Simțion, Ocășanu și Siderescu erau colegi ai poetului la Societatea "Carpații", unde militau împreună pentru întreținerea sentimentului național în Transilvania. Tocmai ei trei au pus în practică cea mai dură parte a scenariului care urmărea distrugerea umiltoare a lui Eminescu. Toți li erau prieteni sau măcar apropiați. Dacă ar fi vrut, ar fi putut să găsească alte soluții pentru a-l ajuta pe Eminescu să depășească momentele grele prin care se spune că trecea. Ei au preferat să-l hăituiască în acea zi, ca nu cumva să rătească drumul spre spitalul de nebuni! Ca într-un adevărat ritual de pedeapsă. Singură, această variantă a nebuliei declanșată spontan, nu ar fi avut mai mulți șanși de izbândă să inducă opiniei publice ideea că internarea pe termen lung într-un ospiciu era inevitabilă.

Ca și arestarea sau exilarea, varianta nebuliei implica riscuri imense în cazul în care popularitatea lui Eminescu i-ar fi făcut pe mulți să pună întrebări incomode, care ar fi putut duce la compromiterea complotului și demascarea complotiștilor. Sigur că astăzi, după 120 de ani, o anchetă asupra evenimentelor de atunci nu reprezintă decât o tentativă de restabilire a adevărului în ceea ce privește viața unui om la care se raportează întreaga cultură românească. Atunci, însă, o scor-monire în maruntaiele unei astfel de acțiuni putea să anunce în aer întreaga clasă politică. De aceea, s-a decis punerea în practică a unui scenariu care să combine cele două variante: o nebulie, ale cărei crize să ducă și la comiterea unor fapte antisociale. Poate că nu întâmplător, în cele trei momente invocate ca fiind argumentele unei nebulii violente, erau de fapt trei femei, adică persoane lipsite de apărare: doamna Slavici (care cere ajutorul lui Maiorescu), doamna Capșa (care cere ajutorul lui Ventura) și doamna Mitrașevschi (care cere ajutorul poliției). Eminescu trebuia să fie, cu alte cuvinte, un pericol public, pe care autoritățile sunt obligate să-l izoleze de societate! Acesta este, în opinia noastră, adevărul cot la acțiunile din 28 iunie 1883, care urmărea scoaterea din viața publică a lui Mihai Eminescu.

monstruoasă sa pomire de a-și subjuga și presa". Eminescu se aștepta, așadar, ca închiderea ziarului "L'Indépendance roumaine" și expulzarea lui Galli să nu fie decât începutul unei acțiuni a guvernului împotriva liderilor de opinie. Eminescu, ca lider de opinie al opoziției, n-avea de unde să știe că lovitură avea să fie pentru el, nu o războiune a guvernului, ci un complot pus la cale de ai lui, pe de o parte Maiorescu, important politician din opoziția conservatoare, pe de alta Simțion, Ocășanu și Siderescu, colegii săi de la Societatea "Carpații", cărora li se va adăuga Ventura, un gazetar care lucra exact la ziarul căruiu îi luase apărarea în acea zi! Guvernul n-ar fi îndrăznit în ruptul capului să încerce anihilarea lui Eminescu cu forța, căci a doua zi ar fi fost obligat să-și dea demisia. Din nefericire, el, care a fost solidar chiar și cu adversarii aflați în dificultate, a fost lovit pe la spate de ai lui și părăsit de toată lumea.

Dacă aventura arestării lui Eminescu era prea riscantă, nici varianta scoaterii din viața publică, sub motivul nebuliei, nu era o treabă simplă. Un om normal, care suferă din senin o cădere psihică sau chiar are un acces de nebulie, nu e aruncat într-un ospiciu și supus direct unui tratament dur care să-i potolească eventualele crize. Omul este dus la un doctor, consultat în vederea stabilirii

-manie acută-, stare care reclamă o căutare serioasă la un stabiliment special, un diagnostic deaparte de adevăr, care ar trebui să-l scoată pe Șuțu de pe lista medicilor, fiind mai normal să fie alături de Mengele. Mai ales că azi avem dovada că el acceptase, în 26 iunie 1883, internarea lui Eminescu încă de la ora 8 (fără măcar să-l vadă!) la simpla cerere a lui Maiorescu și Simțion. Pentru slugănicia sa, fratele lui Șuțu era gata să intre în guvern, după cum aflăm din "Insemnările..." lui Maiorescu din 26 februarie 1884. Șuțu spunea mereu că Eminescu nu se mai face bine, după cum aflăm de la Livia Maiorescu, care-i scrie matusii sale, Emilia Humpel: "Soutzo crede că nu prea e speranță de îndreptare", aflând, desigur, acest diagnostic de la tatăl său, Titu Maiorescu. De altfel, suntem siguri că, după acțiunea demarată de Matei Eminovici, pentru eliberarea fratelui său, s-a pus la cale Planul B: Maiorescu-Șuțu, care urma să aibă un scenariu diabolic. După ce Șuțu i-a administrat un tratament extrem de dur, specific bolnavilor incurabili, care ar fi distrus pentru totdeauna mintea unui om perfect sănătos, Eminescu urma să fie dus la o clinică din Austria, pentru a se putea spune că s-a făcut tot ce se putea pentru a-l însănătoși. După o vreme, urma să fie readus în țară și aruncat definitiv într-un ospiciu, ca fiind definitiv pierdut. Oricât ar părea de fantasmagoric, semnele acestui plan se întălesc în multe documente. Exemplificăm aici doar cu scrisoarea lui Maiorescu, din 8 octombrie 1883, pe care i-o trimite lui George Eminovici, tatăl poetului: "am hotărât cu toți cei de aici, să-l trimitem pe cheftuiala noastră la Institutul de alienați din Viena și să-l lășăm acolo vreme de un an. Dacă nu se va îndrepta până atunci, va fi timpul venii să-l așezăm la Golia sau la Mircuța, ca pe un bolnav fără leac". Vom reveni, însă, asupra acestui plan. Al treilea document din Dosarul 968/83 era cererea de Curatelă, pe care Prim-procurorul o solicită Tribunalului, prin care urma să se decidă caducitatea din drepturi a lui Eminovici. Aceasta era ultima treaptă a existenței omenești a poetului, căci, dacă s-ar fi dat sentința, din acel moment el urma să devină o legumă până la sfârșitul vieții. Din fericire, intervenția lui Matei Eminovici, s-a dovedit decisivă și a dus la stoparea acțiunii, punându-se capat ilegalităților comise până atunci de autoritățile statului.

Așadar, Șuțu acționa doar la ordinele lui Maiorescu, deși normal era ca, atunci când familia s-a interesat de starea bolnavului Eminescu, să discute doar cu ei orice proiect care-l viza și, fără acordul acestuia, să nu facă nimic, nici măcar să-i administreze un tratament ce ar fi putut deveni periculos. Când Poliția și Justiția arăta la concluzia că documentele de la dosar nu arată că Eminescu ar fi un pericol public, și după intervenția lui Matei Eminovici, care dorea să-l ia acasă pe bolnav, complotiștii lui Maiorescu intră în panică, așa cum spuneam mai sus, căci, un Eminescu însănătoșit, ar fi putut să-și aducă aminte ce s-a întâmplat cu el în 28 iunie 1883! Am văzut că Maiorescu nu a răspuns scrisorii de bună-simț pe care i-o trimisese Matei și a început denigrarea acestuia. Văzând că nu primește răspuns, Matei s-a dus însă acasă la Maiorescu, pe care nu-l bănuia de gânduri necurate, dar nici nu-l considera membru al familiei cu să lase totul pe seama lui. Habar nu avea că, doar cu puțin timp înainte, tatăl său abia plecase din același loc! Aflăm totuși aștea din însemnările lui Maiorescu din data de 14 august 1883, ziua când l-a vizitat "un minut" pe Eminescu! Iată textul: "Acum 2 zile a fost la mine tatăl său (anecdote din societatea moldovenească de odinioară) și după aceea fratele său, locotenentul, care s'a folosit de această ocazie spre a-și anexa ceasornicul alienatului său frate". Ce putem să înțelegem din această notiță? Că Maiorescu, temându-se de acțiunile întreprinse de Matei, a încercat să și-l apropie pe tatăl acestuia, care, conform legii, avea întâietate la decizia privind scoaterea lui Eminescu din ospiciu. Se pare că pe bătrân l-a convins că fiul său este pe mâini bune și s-au pus pe povestit "anecdote din societatea moldovenească de odinioară". Amănunte despre această vizită aflăm din scrisoarea pe care Maiorescu i-o va trimite bătrânului tată în 8 octombrie 1883, unde îi amintește de discuția avută în București: "Cu prilejul vizării D-stre la București ne-ai declarat, că lăsați asupra noastră toată îngrijirea materială și morală pentru nenorocitul D-stre fiu. Cu toate acestea, m-am crezut dator a vă da de știre despre cele de mai sus". Prin "cele de mai sus", Maiorescu se referea la proiectata plecare a lui Eminescu la Viena și, în acest fel, îl lua aliat pe George Eminovici, ca și când împreună deciseră rămânerea poetului în ospiciile de nebuni! În schimb, pe Matei, care vroia să-l aducă acasă pe Eminescu, continuă să-l denigreze, atacându-l că scopul vizitei acestuia mar fi fost alul

În rest, nu era nevoie decât de o bună dezinformare, cu ajutorul căreia opinia publică să fie trimisă pe o pistă falsă. În cazul lui Eminescu, planul a funcționat perfect: la câteva luni de la arestarea sau internarea lui în ospiciu, s-a editat primul său volum de versuri și, în locul unor acțiuni de protest față de arestarea unui ziarist, societatea l-a deplăns pe poetul lovit de boală și s-a implicat în acțiuni de caritate pentru a-l ajuta. Ziaristul pedepsit era uitat și înlocuit de poetul de geniu, un personaj mult mai potrivit pentru nașterea unei legende. În acest fel, complotiștii, în loc să fie trași la răspundere, atunci sau în viitor, au fost adulați de toată lumea ca fiind, nu-i așa?, cei ce au încercat să-l salveze pe Eminescu. Graba de a trece poezia lui Eminescu pe prim-plan, în defavoarea gazetăriei (mult mai cunoscută, la acea vreme, publicului larg), îi aparține lui Maiorescu. Acesta fusese, de altfel, și scopul complotului, de a-l scoate din circuit pe ziaristul incomod de la "Timpul": Nicolae Petrașcu, un apropiat al lui Maiorescu, a învârtit acest lucru într-un text publicat în 1934: "Noi credem că Maiorescu voind să înalțe pe Eminescu, îl micșorează, dacă nu-l denaturează, făcând din el o ficțiune abstractă". În acest fel, toată opera lui Eminescu a fost văduvită câteva decenii de necesarele exegeze care însoțesc marile creații.

Complotul din 28 iunie 1883, pentru anihilarea gazetarului Mihai Eminescu, ar putea ocupa un loc important într-o istorie a comploturilor reușite. Ceea ce definește această noțiune este ca secretul operațiunii să dureze măcar atât timp cât participanții sunt în viață și, din acest punct de vedere, Maiorescu și ceilalți s-ar putea lăuda cu isprava lor. Însă, mai devreme sau mai târziu, apar documente, mărturii sau memorii care scot la iveală ilegalitatea unor acțiuni, interesele unor participanți de a ascunde probele, scopul pe care l-au avut anumite grupuri ca evenimentele să aibă un anumit curs etc. Nici complotul din 28 iunie 1883 nu scapă de aceste reguli și iată că azi suntem în măsură să demontăm resorturile care au ținut fecerate secretele sale.

Chiar dacă arestarea și internarea forțată a lui Eminescu s-au făcut relativ ușor, trebuiau îndeplinite niște proceduri legale. Și atunci, ca și azi, un om putea fi reținut, în cazul comiterii unor fapte antisociale, o perioadă limitată, după care, la cererea procurorului, o instanță judecătorească decidea arestarea inculpatului. În cazul internării într-un ospiciu, împotriva voinței persoanei respective, era nevoie fie de acordul unui membru al familiei, după certificarea unei boli de către un medic specialist, fie, de asemenea, de o hotărâre judecătorească. În cazul lui Eminescu știm că nici una dintre aceste proceduri nu a fost îndeplinită! Chiar în Procesul-verbal, încheiat la Mitrășevchi, comisarul Nicolescu scrie: "Numitul Eminescu, are familia la Botoșani. Vom dispune să fie încunun-ginați", dar acest lucru nu s-a făcut. Și asta pentru că Maiorescu a semnat un document, la spitalul dr. Șuțu, în locul familiei Eminescu, ca și când aceasta nu ar fi existat! Știm acest lucru din scrisoarea Clarei Maiorescu, soția lui Titu, care-i scrie Emiliei Humpel, sora acestuia: "Cum însă Eminescu e înscris de Titu, doctorul nu-l liberează decât după

declarația acestuia. Natural că aceasta nu se poate întâmpla, decât la cererea tatălui, acesta însă n'a scris nimănui aici". Scrisoarea este trimisă în mod cert după 12 august, căci ea conține câteva amănunte despre starea lui Eminescu, comunicate de Simțion în scrisoarea trimisă lui Maiorescu în aceeași zi (D32, p. 29-30). Simțion fusese cu o seară înainte, împreună cu câțiva prieteni, la Spitalul "Caritatea" și, din destăinuirile unora dintre ei, sau din puținele știri apărute în presă, Matei Eminovici află că Eminescu se află la un ospiciu ajunge și încearcă să afle ce s-a întâmplat. Auzind că fratele său a fost dus la spital de către poliție, Matei vorbește cu comisarul Nicolescu, cel care l-a ridicat din Baia Mitrășevchi, și îi trimite lui Maiorescu o scrisoare în data de 18 iulie 1883, în care îi spune: "Sunt informat de la D-nul Căpă-Niculescu, că fratele meu Mihai Eminescu este serios bolnav; vă rog din suflet răspundeți-mi urgent unde se găsește ca să vin a-l lua la mine pentru vreun an și dacă binevoii a-mi arăta adevărata stare materială a lui ca să via pregătit, căci am vreo 200 galbeni într-un loc - îi iau și-i cheltuiesc toți pentru el. Terminând și-n considerația distinselor stime ce-o avea el pentru D-voastră, sunt deplin convins că-n cel mai scurt timp posibil voi primi un răspuns exact de la Dumneavoastră". Dacă n-ar fi avut nimic de ascuns, Maiorescu ar fi trebuit să meargă la Spitalul "Caritatea", împreună cu Matei, să semneze împreună externarea lui Eminescu, urmând, în mod firesc, ca familia să se ocupe în continuare de sănătatea lui. Dar, în acest moment, Maiorescu a intrat în panică, văzându-și planul în pericol. Nu răspunde la scrisoarea lui Matei, ci, din contră, începe o campanie de denigrare a acestuia, încercând să oprească externarea lui Eminescu. Despre această denigrare aflăm mai întâi, din scrisoarea Clarei Maiorescu către Emilia Humpel, în care îi spune acesteia ce a aflat de la soțul său: "Eminescu are un frate ofițer, care e țenit; deunăzi a fost și a vrut să-l scoată delu Soutzo, și să-l ia la Paris". Matei, însă, ca ofițer al armatei, cunoștea bine legile și, văzând că Maiorescu nu-i răspunde, se adresează Tribunalului pentru a afla dacă există o sentință privind internarea, primind, în 23 iulie 1883, un răspuns edificator: "Am onoare a vă înainta reclama această în original, pețițiunea D-lui locotenent Eminovici, înregistrată la nr. 5750/83, comunicându-vă în același timp că până în prezent nu s-a luat de acest tribunal nici o dispozițiune pentru punerea sub interdicție a fratelui Mihai Eminescu, aceasta spre facerea celor de cuvântă". Un exemplar al acestei adrese ajunge și la Prefectul Poliției Capitalei. Eforul lui Matei nu a fost în zadar, căci în acest fel face ca rolul Poliției și Justiției în cazul Eminescu să se încheie. Din documente, știm că inițial se urmărea ca internarea poetului să fie rezultatul unei condamnări penale, care l-ar fi ținut în spital până când expira termenul din sentință. Ca lucrurile stau așa, o demonstrează faptul că, pe numele lui Eminescu, s-a deschis la Parchet Dosarul nr. 968/83.

Prima filă din dosar este Procesul-verbal încheiat după ridicarea lui Eminescu de la Mitrășevchi, iar următoarea Certificatul medical emis de dr. Șuțu abia în 5 iulie 1883, în care acesta scrie că Eminescu "este atins de alienație mintală în forma

decât să ia ceasul de aur, pe care poetul îl avea în lada cu manuscrise, de care acesta avea să întrebe în scrisoarea ce i-o va trimite lui Chibici în 12 ianuarie 1884! Dar lada lui Eminescu rămăsese la Slavici acasă. Cum ajunsese ea, fără acordul năvălului, în posesia lui Maiorescu? Și mai târziu, Matei era criticat de Maiorescu, de pildă în răspunsul dat Harietei Eminovici, în 14 martie 1884, unde răstălmăcește realitatea, pe care sora lui Eminescu n-o cunoștea: *"m-am mirat, cum de nu m-a întrebat nimănui din familia lui despre soarta și întreținerea lui, de când este trimis de noi, în Viena. Nu-mi pot explica această indiferență a familiei; mai ales găsește inexplicabil pe fratele său, ofițerul"*. Care indiferență, când se știe că și Matei, și George Eminovici au vrut să-l aducă pe fratele, respectiv fiul lor acasă, iar Maiorescu l-a convins că e mai bine să rămână în spital? Dar acesta era Maiorescu care adevărat: duplicat, avid după avantaje personale, fiind în stare să sacrifice tot, numai să-i fie lui bine! De fapt, ce avea Maiorescu cu Matei Eminovici? Se temea să nu-i strice planurile sau era îngrijorat că îi șifonează gloria de a fi prietenul lui Eminescu, singurul care l-a îngrijit în timpul bolii, lucru de care a profitat și în timpul vieții, și postum?

Dacă Matei, fratele poetului, sau tatăl acestuia, George Eminovici ar fi insistat în exercitarea drepturilor lor, poate că Eminescu ar fi fost salvat în ultima clipă din ghearele complotului pus la cale de Maiorescu. **Observăm că în toate momentele zilei de 28 iunie 1883, când este invocată criza de nebunie, sunt în preajmă oameni foarte apropiați de Eminescu, de la care ne-am fi așteptat să fie măcar mai înțelegători.** Ecaterina Slavici era soția lui Ioan Slavici, unul dintre cei mai buni prieteni, la care chiar locuia cu chirie. După o simplă ceartă, pe care nimeni n-a confirmat-o, ea îl roagă pe Maiorescu, la ora 6, dimineața, s-o scape de Eminescu, care ar fi înnebunit. Titu Maiorescu era cea mai respectată persoană din anturajul marelui poet și gazetar, iar posteritatea sa n-ar fi fost nici pe departe cea pe care o știm azi dacă n-ar fi avut o relație specială cu Eminescu. Fără să-l vadă, fără să știe în ce stare se află, Maiorescu era la ora 8, împreună cu Simțion, la dr. Șuțu pentru a-l interna în spitalul de nebuni, dându-i indicații de a-l lua cu forță când va ajunge la Societatea "Carpații" (v. Însemnările zilnice). Grigore Ventura era coleg de breșă cu Eminescu și ar fi putut să țină cont măcar că, exact în acea zi, gazetarul de la "Timpul" sârise în apărarea redacției și a patronului său de la ziarul "L'Indépendance roumaine". El este cel care l-a încuiat pe Eminescu în baie, la Mițașevschi, chemându-i apoi pe cei care aveau misiunea de a-l duce la ospiciu, Simțion, Ocășanu și Siderescu erau colegii ai poetului la Societatea "Carpații", unde militau împreună pentru întărirea sentimentului național în Transilvania. Tocmai ei trei au pus în practică cea mai dură parte a scenariului care urmărea distrugerea umiltoare a lui Eminescu. Tot îi erau prietenii sau măcar apropiați. Dacă ar fi vrut, ar fi putut să găsească alte soluții pentru a-l ajuta pe Eminescu să depășească momentele grele prin care se spunea că trecea. El au preferat să-l hănuască în acea zi, ca nu cumva să rităcească drumul spre spitalul de nebuni! Ca într-un adevărat ritual de pedepsire. Singurul, această variantă a nebuniei declanșată spontan, nu ar fi avut mai mulți sorți de izbândă să inducă opiniei publice ideea că internarea pe termen lung într-un ospiciu era inevitabilă.

Ca și arestarea sau exilarea, varianta nebuniei implica riscuri imense în cazul în care popularitatea lui Eminescu l-ar fi făcut pe mulți să pună întrebări incomode, care ar fi putut duce la compromiterea complotului și demascarea complotiștilor. Sigur că astăzi, după 120 de ani, o anchetă asupra evenimentelor de atunci nu reprezintă decât o tentativă de restabilire a adevărului în ceea ce privește viața unui om la care se raportează întreaga cultură românească. Atunci, însă, o scormonire în măruntaiele unei astfel de acțiuni putea să arunce în aer întreaga clasă politică. De aceea, s-a decis punerea în practică a unui scenariu care să combine cele două variante: o nebunie, ale cărei crize să ducă și la comiterea unor fapte antisociale. Poate că nu întâmplător, în cele trei momente invocate ca fiind argumentele unei nebunii violente, erau de fapt trei femei, adică persoane lipsite de apărare: doamna Slavici (care cere ajutorul lui Maiorescu), doamna Capșa (care cere ajutorul lui Ventura) și doamna Mițașevschi (care cere ajutorul poliției). *Eminescu trebuia să fie, cu alte cuvinte, un pericol public, pe care autoritățile sunt obligate să-l izoleze de societate!* Acesta este, în opinia noastră, adevăratul cod al acțiunii din 28 iunie 1883, care urmărea scoaterea din viața publică a lui Mihai Eminescu.

În rest, nu era nevoie decât de o bună dezin-

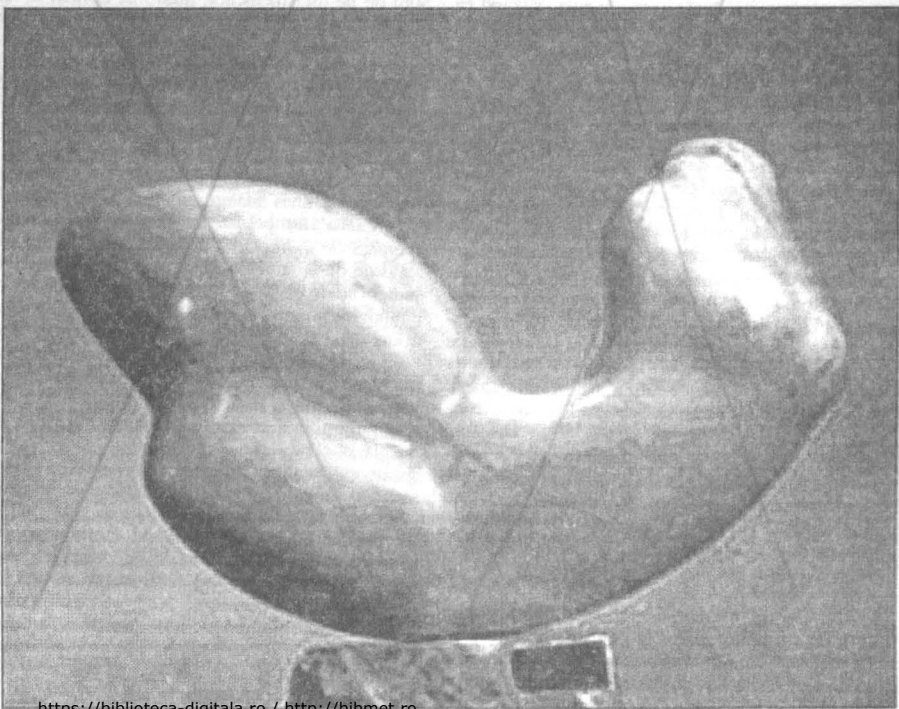
formare, cu ajutorul căreia opinia publică să fie trimisă pe o pistă falsă. În cazul lui Eminescu, planul a funcționat perfect: la câteva luni de la arestarea sau internarea lui în ospiciu, s-a editat primul său volum de versuri și, în locul unor acțiuni de protest față de arestarea unui ziarist, societatea l-a deplăns pe poetul lovit de boală și s-a implicat în acțiuni de caritate pentru a-l ajuta. Ziaristul pedepsit era uitat și înlocuit de poetul de geniu, un personaj mult mai potrivit pentru nașterea unei legende. În acest fel, complotiștii, în loc să fie trași la răspundere, atunci sau în viitor, au fost adulați de toată lumea ca fiind, nu-i așa?, cei ce au încercat să-l salveze pe Eminescu. Graba de a trece poezia lui Eminescu pe prim-plan, în defavoarea gazetăriei (mult mai cunoscută, la acea vreme, publicului larg), îi aparține lui Maiorescu. Acesta fusese, de altfel, și scopul complotului, de a-l scoate din circuit pe ziaristul incomod de la "Timpul". Nicolae Petrașcu, un apropiat al lui Maiorescu, a introdus acest lucru într-un text publicat în 1934: *"Noi credem că Maiorescu voind să înalțe pe Eminescu, îl micșorează, dacă nu-l denaturează, făcând din el o ficțiune abstractă"*. În acest fel, toată opera lui Eminescu a fost văduvită câteva decenii de necesarele exegeze care însoțesc marile creații.

Complotul din 28 iunie 1883, pentru arhivarea gazetarului Mihai Eminescu, ar putea ocupa un loc important într-o istorie a *comploturilor reușite*. Ceea ce definește această noțiune este ca secretul operațiunii să dureze măcar atât timp cât participanții sunt în viață și, din acest punct de vedere, Maiorescu și ceilalți s-ar putea lăuda cu isprava lor. Însă, mai devreme sau mai târziu, apar documente, mărunți sau memorii care scot la iveală ilegalitatea unor acțiuni, interesele unor participanți de a ascunde probele, scopul pe care l-au avut anumite grupuri ca evenimentele să aibă un anumit curs etc. Mici comploturi din 28 iunie 1883 nu scapă de aceste reguli și iată că azi suntem în măsură să demontăm resorturile care au ținut ferocate secretele sale.

Chiar dacă arestarea și internarea forțată a lui Eminescu s-au făcut relativ ușor, trebuiau îndeplinite niște proceduri legale. Și atunci, ca și azi, un om putea fi reținut, în cazul comiterii unor fapte antisociale, o perioadă limitată, după care, la cererea procurorului, o instanță judecătorească decidea arestarea inculpatului. În cazul internării într-un ospiciu, împotriva voinței persoanei respective, era nevoie fie de acordul unui membru al familiei, după certificarea unei boli de către un medic specialist, fie, de asemenea, de o hotărâre judecătorească. În cazul lui Eminescu știm că nici una dintre aceste proceduri nu a fost îndeplinită! Chiar în Procesul-verbal, încheiat la Mițașevschi, comisarul Nicolescu scrie: *"Nomiul Eminescu, are familia la Botoșani. Vom dispune să fie încușonștinați"*, dar acest lucru nu s-a făcut. Și asta pentru că Maiorescu a semnat un document, la spitalul dr. Șuțu, în locul familiei Eminescu, ca și când aceasta nu ar fi existat! Știm acest lucru din scrisoarea Clarei Maiorescu, soția lui Titu, care-i scrie Emiliiei Humpel, sora acestuia: *"Cum însă Eminescu e înscris de Titu, doctorul nu-l liberează decât după declarația acestuia. Natural că aceasta*

nu se poate întâmpla, decât la cererea tatălui, acesta însă n'a scris nimănui aici". Scrisoarea este trimisă în mod cert după 12 august, căci ea conține câteva amănunte despre starea lui Eminescu, comunicate de Simțion în scrisoarea trimisă lui Maiorescu în această zi (D32, p. 29-30). Simțion fusese cu o seară înainte, împreună cu câțiva prieteni, la Spitalul "Caritatea" și, din destăinuirea unora dintre ei, sau din puținele știri apărute în presă, Matei Eminovici află că Eminescu se află la un ospiciu ajunge și încearcă să afle ce s-a întâmplat. Auzind că fratele său a fost dus la spital de către poliție, Matei vorbește cu comisarul Nicolescu, cel care l-a ridicat din Baia Mițașevschi, și îi trimite lui Maiorescu o scrisoare în data de 18 iulie 1883, în care îi spune: *"Sunt informat de la D-ful Căță-Nicolescu, că fratele meu Mihai Eminescu este serios bolnav; vă rog din suflet răspundeți-mi urgent unde se găsește ca să vin a-l lua la mine pentru vreau an și dacă binevoiiți a-mi adăta adevărată stare materială a lui ca să vin pregătit, căci am vreo 200 galbeni într-un loc - îi iau și-i cheltuiesc toți pentru el. Terminând și-n considerația distinsci stime ce-o avea el pentru D-voastră, sunt deplin convins că-n cel mai scurt timp posibil voi primi un răspuns exact de la Dumneavoastră"*. Dacă n-ar fi avut nimic de ascuns, Maiorescu ar fi trebuit să meargă la Spitalul "Caritatea", împreună cu Matei, să semneze împreună externarea lui Eminescu, urmând, în mod firesc, ca familia să se ocupe în continuare de sănătatea lui. Dar, în acest moment, Maiorescu a intrat în panică, văzându-și planul în pericol. Nu răspunde la scrisoarea lui Matei, ci, din contră, începe o campanie de denigrare a acestuia, încercând să o prească externarea lui Eminescu. Despre această denigrare aflăm mai întâi, din scrisoarea Clarei Maiorescu către Emiliia Humpel, în care îi spune acesteia ce a aflat de la soțul său: *"Eminescu are un frate ofițer, care e ticnit; deunăzi a fost și a vrut să-l scoată dela Șuțu, și să-l ia la pară"*. Matei, însă, ca ofițer al armatei, cunoștea bine legile și, văzând că Maiorescu nu-i răspunde, se adresează Tribunalului pentru a afla dacă există o sentință privind internarea, primind, în 23 iulie 1883, un răspuns edificator: *"Am onoarea a vă înainta reclama aceasta în original, petițiunea D-lui locotenent Eminovici, înregistrată la nr. 5750/83, comunicându-vă în același timp că până în prezent nu s-a luat de acest tribunal nici o dispozițiune pentru punerea sub interdicție a fratelui Mihai Eminescu, aceasta spre facerea celor de cuviință"*. Un exemplar al acestei adrese ajunge și la Prefectul Poliției Capitalei. Efortul lui Matei nu a fost în zadar, căci în acest fel face ca rolul Poliției și Justiției în cazul Eminescu să se încheie. Din documente, știm că inițial se urmărea ca internarea poetului să fie rezultatul unei condamnări penale, care l-ar fi ținut în spital până când expira termenul din sentință. Că lucrurile stau așa, o demonstrează faptul că, pe numele lui Eminescu, s-a deschis la Parchet Dosarul nr. 968/83.

Prima filă din dosar este *Procesul-verbal* încheiat după ridicarea lui Eminescu de la Mițașevschi, iar următoarea *Certificatul medical* emis de dr. Șuțu abia în 5 iulie 1883, în care acesta scrie că Eminescu *"este atins de aliștație mintală în*

forma «manie acută», stare care reclamă o căutare serioasă la un stabiliment special», un diagnostic departe de adevăr, care ar trebui să-l scoată pe Șuțu de pe lista medicilor, fiind mai normal să fie alături de Mengele. Mai ales că azi avem dovada că el acceptase, în 28 iunie 1883, internarea lui Eminescu încă de la ora 8 (fără măcar să-l vadă!) la simpla cerere a lui Eminescu și Simțion. Pentru slugăria sa, fratele lui Șuțu era gata să intre în guvern, după cum aflăm din «Insemnările...» lui Maiorescu din 26 februarie 1884. Șuțu spunea mereu că Eminescu nu se mai face bine, după cum aflăm de la Livia Maiorescu, care-i scrie mătuișii sale, Emilia Humpel: «Soutzo crede că nu prea e speranță de îndreptare», aflând, desigur, acest diagnostic de la tatăl său, Titu Maiorescu. De altfel, suntem siguri că, după acțiunea demarată de Matei Eminovici, pentru eliberarea fratelui său, s-a pus la cale Planul B: Maiorescu-Șuțu, care urma să aibă un scenariu diabolic. După ce Șuțu i-a administrat un tratament extrem de dur, specific bolnavilor incurabili, care ar fi distrus pentru totdeauna mintea unui om perfect sănătos, Eminescu urma să fie dus la o clinică din Austria, pentru a se putea spune că s-a făcut tot ce se putea pentru a-l însănătoși. După o vreme, urma să fie readus în țară și aruncat definitiv într-un ospiciu, ca fiind definitiv pierdut. Ori cât ar părea de fantasmagoric, semnele acestui plan se întâlnesc în multe documente. Exemplificăm aici doar cu scrisoarea lui Maiorescu, din 8 octombrie 1883, pe care i-o trimite lui George Eminovici, tatăl poetului: «am hotărât cu toți cei de aici, să-l trimitem pe cheltuala noastră la Institutul de alienați din Viena și să-l lășăm acolo vreme de un an. Dacă nu se va îndrepta până atunci, va fi timpul venit să-l așezăm la Golia sau la Mărcuța, ca pe un bolnav fără leac». Vom reveni, însă, asupra acestui plan. Al treilea document din Dosarul 968/83 era cererea de Curatelă, pe care Prim-procurorul o solicită Tribunalului, prin care urma să se decidă decăderea din drepturi a lui Eminescu! Aceasta era ultima treaptă a existenței omenești a poetului, căci, dacă s-ar fi dat sentința, din acel moment el urma să devină o legumă până la sfârșitul vieții! Din fericire, intervenția lui Matei Eminovici, s-a dovedit decisivă și a dus la stoparea acțiunii, punându-se capăt ilegalităților comise până atunci de autoritățile statului.

Așadar, Șuțu acționa doar la ordinele lui Maiorescu, deși normal era ca, atunci când familia s-a interesat de starea bolnavului Eminescu, să discute doar cu ei orice proiect care-l viza și, fără acordul acestuia, să nu facă nimic, nici măcar să-i administreze un tratament ce ar fi putut deveni periculos. Când Poliția și Justiția ajung la concluzia că documentele de la dosar nu arată că Eminescu ar fi un pericol public, și după intervenția lui Matei Eminovici, care dorea să-l ia acasă pe bolnav, complotiștii lui Maiorescu intră în panică, așa cum spuneam mai sus, căci, un Eminescu însănătoșit, ar fi putut să-și aducă aminte ce s-a întâmplat cu el în 28 iunie 1883. Am văzut că Maiorescu nu a răspuns scrisorii de bun-simț pe care i-o trimisese Matei și a început denigrarea acestuia. Văzând că nu primește răspuns, Matei s-a dus însă acasă la Maiorescu, pe care nu-l bănuia de gânduri necurate, dar nici nu-l considera membru al familiei ca să lase totul pe seama lui. Habar nu avea că, doar cu puțin timp înainte, tatăl său abia plecase din același loc! Aflăm toate acestea din însemnarea lui Maiorescu din data de 14 august 1883, ziua când l-a vizitat «un minut» pe Eminescu! Iată textul: «Acum 2 zile a fost la mine tatăl său (anecdote din societatea moldovenească de odinioară) și după aceea fratele său, locotenentul, care s'a folosit de această ocazie spre a-și anexa ceasornicul alienatului său frate». Ce putem să înțelegem din această notiță? Că Maiorescu, temându-se de acțiunile întreprinse de Matei, a încercat să și-l apropie pe tatăl acestuia, care, conform legii, avea întâietate la decizia privind scoaterea lui Eminescu din ospiciu. Se pare că pe bătrân l-a convins că fiul său este pe mâini bune și s-au pus pe povestit «anecdote din societatea moldovenească de odinioară». Amănunte despre această vizită aflăm din scrisoarea pe care Maiorescu i-o va trimite bătrânului tată în 8 octombrie 1883, unde îi amintește de discuția avută în București: «Cu prilejul venirii D-stre la București ne-aj declară, că lăsați asupra noastră toată îngrijirea materială și morală pentru nenorocitul D-stre fiu. Cu toate acestea, m-am crezut dator a vă da de știre despre cele de mai sus». Prin «cele de mai sus», Maiorescu se referea la proiectata plecare a lui Eminescu la Viena și, în acest fel, îl lua aliat pe George Eminovici, ca și când împreună

dețeseră rămânerea poetului în ospiciile de nebuni în schimb, pe Matei, care vroia să-l aducă acasă pe Eminescu, continuă să-l denigreze, acuzându-l că scopul vizitei acestuia n-ar fi fost altul decât să ia ceasul de aur, pe care poetul îl avea în lada cu manuscrise, de care acesta avea să întrebe în scrisoarea ce i-o va trimite lui Chibici în 12 ianuarie 1884! Dar lada lui Eminescu rămăsese la Slavici acasă. Cum ajunsesse ea, fără acordul nimănui, în posesia lui Maiorescu? Și mai târziu, Matei era criticat de Maiorescu, de pildă în răspunsul dat Harietei Eminovici, în 14 martie 1884, unde răstălmăcește realitatea, pe care sora lui Eminescu n-o cunoștea: «m-am mirat, cum de nu m-a întrebat nimeni din familia lui despre soarta și întreținerea lui, de când este trimis de noi, în Viena. Nu-mi pot explica această indiferență a familiei; mai ales găsesc inexplicabil pe fratele său, ofițerul!». Care indiferență, când se știe că și Matei, și George Eminovici au vrut să-l aducă pe fratele, respectiv fiul lor acasă, iar Maiorescu i-a convins că e mai bine să rămână în spital? Dar acesta era Maiorescu cu adevărat: duplicitar, avid după avantaje personale, fiind în stare să sacrifice tot, numai să-i fie lui bine! De fapt, ce avea Maiorescu cu Matei Eminovici? Se temea să nu-l strice planurile sau era îngrijorat că îi șifonează gloria de a fi prietenul lui Eminescu, singurul care l-a îngrijit în timpul bolii, lucru de care a profitat și în timpul vieții, și postum?

Dacă Matei, fratele poetului, sau tatăl acestuia, George Eminovici ar fi insistat în exercitarea drepturilor lor, poate că Eminescu ar fi fost salvat în ultima clipă din ghearele complotului pus la cale de Maiorescu.

Matei, însă, ca ofițer al armatei, cunoștea bine legile și, văzând că Maiorescu nu-i răspunde, se adresează Tribunalului pentru a afla dacă există o sentință privind internarea, primind, în 23 iulie 1883, un răspuns edificator: «Am onoarea a vă înainta reclama acestuia în original, pețițiunea D-lui locotenent Eminovici, înregistrată la nr. 5750/83, comunicându-vă în același timp că până în prezent nu s-a luat de acest tribunal nici o dispozițiune pentru punerea sub interdicție a fratelui Mihail Eminescu, aceasta spre facerea celor de cuviință». Un exemplar al acestei adrese ajunge și la Prefectul Poliției Capitalei. Efortul lui Matei nu a fost în zadar, căci în acest fel face ca rolul Poliției și Justiției în cazul Eminescu să se încheie. Din documente, știm că inițial se urmărea ca internarea poetului să fie rezultatul unei condamnări penale, care l-ar fi ținut în spital până când expira termenul din sentință. Că lucrurile stau așa, o demonstrează faptul că, pe numele lui Eminescu, s-a deschis la Parchet Dosarul nr. 968/83.

Prima filă din dosar este Procesul-verbal încheiat după ridicarea lui Eminescu de la Mitrașevschi, iar următoarea Certificatul medical emis de dr. Șuțu abia în 5 iulie 1883, în care acesta scrie că Eminescu «este atins de alienație mintală în forma «manie acută», stare care reclamă o căutare serioasă la un stabiliment special», un diagnostic departe de adevăr, care ar trebui să-l scoată pe Șuțu de pe lista medicilor, fiind mai normal să fie alături de Mengele. Mai ales că azi avem dovada că el acceptase, în 28 iunie 1883, internarea lui Eminescu încă de la ora 8 (fără măcar să-l vadă!) la simpla cerere a lui Eminescu și Simțion. Pentru slugăria sa, fratele lui Șuțu era gata să intre în guvern, după cum aflăm din «Insemnările...» lui Maiorescu din 26 februarie 1884. Șuțu spunea mereu că Eminescu nu se mai face bine, după cum aflăm de la Livia Maiorescu, care-i scrie mătuișii sale, Emilia Humpel: «Soutzo crede că nu prea e speranță de îndreptare», aflând, desigur, acest diagnostic de la tatăl său, Titu Maiorescu. De altfel, suntem siguri că, după acțiunea demarată de Matei Eminovici, pentru eliberarea fratelui său, s-a pus la cale Planul B: Maiorescu-Șuțu, care urma să aibă un scenariu diabolic. După ce Șuțu i-a administrat un tratament extrem de dur, specific bolnavilor incurabili, care ar fi distrus pentru totdeauna mintea unui om perfect sănătos, Eminescu urma să fie dus la o clinică din Austria, pentru a se putea spune că s-a făcut tot ce se putea pentru a-l însănătoși. După o vreme, urma să fie readus în țară și aruncat definitiv într-un ospiciu, ca fiind definitiv pierdut. Ori cât ar părea de fantasmagoric, semnele acestui plan se întâlnesc în multe documente. Exemplificăm aici doar cu scrisoarea lui Maiorescu, din 8 octombrie 1883, pe care i-o trimite lui George Eminovici, tatăl poetului: «am hotărât cu toți cei de aici, să-l trimitem pe cheltuala noastră la Institutul de alienați din Viena și să-l lășăm acolo vreme de un an. Dacă nu se va in-

drepta până atunci, va fi timpul venit să-l așezăm la Golia sau la Mărcuța, ca pe un bolnav fără leac». Vom reveni, însă, asupra acestui plan. Al treilea document din Dosarul 968/83 era cererea de Curatelă, pe care Prim-procurorul o solicită Tribunalului, prin care urma să se decidă decăderea din drepturi a lui Eminescu! Aceasta era ultima treaptă a existenței omenești a poetului, căci, dacă s-ar fi dat sentința, din acel moment el urma să devină o legumă până la sfârșitul vieții! Din fericire, intervenția lui Matei Eminovici, s-a dovedit decisivă și a dus la stoparea acțiunii, punându-se capăt ilegalităților comise până atunci de autoritățile statului.

Așadar, Șuțu acționa doar la ordinele lui Maiorescu, deși normal era ca, atunci când familia s-a interesat de starea bolnavului Eminescu, să discute doar cu ei orice proiect care-l viza și, fără acordul acestuia, să nu facă nimic, nici măcar să-i administreze un tratament ce ar fi putut deveni periculos. Când Poliția și Justiția ajung la concluzia că documentele de la dosar nu arată că Eminescu ar fi un pericol public, și după intervenția lui Matei Eminovici, care dorea să-l ia acasă pe bolnav, complotiștii lui Maiorescu intră în panică, așa cum spuneam mai sus, căci, un Eminescu însănătoșit, ar fi putut să-și aducă aminte ce s-a întâmplat cu el în 28 iunie 1883. Am văzut că Maiorescu nu a răspuns scrisorii de bun-simț pe care i-o trimisese Matei și a început denigrarea acestuia.

Văzând că nu primește răspuns, Matei s-a dus însă acasă la Maiorescu, pe care nu-l bănuia de gânduri necurate, dar nici nu-l considera membru al familiei ca să lase totul pe seama lui. Habar nu avea că, doar cu puțin timp înainte, tatăl său abia plecase din același loc! Aflăm toate acestea din însemnarea lui Maiorescu din data de 14 august 1883, ziua când l-a vizitat «un minut» pe Eminescu! Iată textul: «Acum 2 zile a fost la mine tatăl său (anecdote din societatea moldovenească de odinioară) și după aceea fratele său, locotenentul, care s'a folosit de această ocazie spre a-și anexa ceasornicul alienatului său frate». Ce putem să înțelegem din această notiță? Că Maiorescu, temându-se de acțiunile întreprinse de Matei, a încercat să și-l apropie pe tatăl acestuia, care, conform legii, avea întâietate la decizia privind scoaterea lui Eminescu din ospiciu. Se pare că pe bătrân l-a convins că fiul său este pe mâini bune și s-au pus pe povestit «anecdote din societatea moldovenească de odinioară». Amănunte despre această vizită aflăm din scrisoarea pe care Maiorescu i-o va trimite bătrânului tată în 8 octombrie 1883, unde îi amintește de discuția avută în București: «Cu prilejul venirii D-stre la București ne-aj declară, că lăsați asupra noastră toată îngrijirea materială și morală pentru nenorocitul D-stre fiu. Cu toate acestea, m-am crezut dator a vă da de știre despre cele de mai sus». Prin «cele de mai sus», Maiorescu se referea la proiectata plecare a lui Eminescu la Viena și, în acest fel, îl lua aliat pe George Eminovici, ca și când împreună

Dacă Matei, fratele poetului, sau tatăl acestuia, George Eminovici ar fi insistat în exercitarea drepturilor lor, poate că Eminescu ar fi fost salvat în ultima clipă din ghearele complotului pus la cale de Maiorescu.

Alte aberații despre Eminescu

Niciodată nu mi-a fost dat să citesc mai multe aberații despre Eminescu decât în ultimii ani. Trăind într-o aparentă libertate a cuvântului, fiecare se simte chemat să-și spună părerea, care părere arareori se-nâmplă să fie izvorâtă din cutremurul personal al nervilor și cel mai adesea e una de împrumut, cu priză la centrele de opinie aflate în grațiile puterii. Cine nu e liber în fonul său interior zadarnic se iluzionează că e liber.

Allat pe neudeva prin Portugalia, onorabilul profesor Mihai Zamfir s-a gândit că e momentul să fie și el în vogă, trimițând "României literare" niște "scrisori" (violene) era să zică, akdoma lui Milescu Spătarul către Constantin Basarab, după voia cronicanului. Și cum astăzi e de mare rușine să mai zici o vorbă bună despre poet, dl Mihai Zamfir face noi dezvăluiri senzaționale despre "cazul Eminescu" menite să-l înfunde și să-l compromită în ochii românilor pe nenorocit.

Trăsătura capitală a poetului ar fi fost o nemărginită obtuzitate față de nou. Se reia, desigur, teza veche a conservatorismului eminescian. Dar aplicată, de astă dată, la concepția despre literatură. Poetul s-ar fi opus cu înverșunare oricărei deschideri către modernitate. A stat cu privirea numai spre trecut, spre India arhaică, spre Platon, spre Dante, spre Kant, ajungând, cel mult, la Goethe (parțial), la Novalis la Holderlin, Shelley sau Keats, rămânându-i străin romantismul francez („nu vom regăsi la el decât vagi ecouri hugolice"). Mare păcat! Eminescu i-a refuzat pe Baudelaire, pe Lautreamont, pe Rimbaud și chiar pe Heine. Nu i-a citit pe Cordicei și pe Pascal, pe Dostoevski și pe Tiutcev. Ignoranță totală: „...substanța și sensul evoluției poeziei europene contemporane i-au rămas funcționamente străine" (Eminescu, II, în România literară, nr. 26/1999, p. 23).

Dar Eminescu a fost atât de închis în sine, încât nici literatura română contemporană nu i-a stat la îndemână: „Nici măcar poezia contemporană românească n-a constituit pentru el o veritabilă preocupare". A ratat înțelegerea „poeziei sociale protestatare de la "Contemporanul", clasicismul crepuscular al lui Alecsandri, modernismul românesc la primii săi pași prin școala "Literaturoului" - ele se petreceau parca pe o altă planetă, la care Eminescu nu-și dorea nici măcar un acces ocazional" (ibidem).

Rareori am întâlnit atâtea reneștințe la un pretins istoric și critic literar. Mă întreb de ce n-o fi știind oare Mihai Zamfir că Eminescu îl cunoștea pe Edgar Poe (recunoscut precursor al modernității), pe Mark Twain, că în lirica lui se găsea surprinzătoare accente baudelairene, chiar dacă nu l-a frecventat pe Baudelaire, că are intuiția heterogeniei eului chiar înaintea lui Rimbaud, că îl cunoștea prea bine pe Alecsandri, că era edificat asupra începuturilor modeste ale lui Macedonski etc...!

Mihai Zamfir vorbește ca și cum n-ar ști că simbolismul ca atare a ajuns la conștiința de sine abia prin manifestul din 1886 al lui Jean Moreas. Imaginea modernității pe care o avem noi azi despre scriitorii pomeniți de domnia sa este creația secolului al XX-lea și de mulți ani eminescologia îl include pe Eminescu (argument) printre fondatorii conceptului modern de poezie, dincolo de eticheta convențională de „ultim mare romantic", George Munteanu vorbește de triada precursoră: Poe, Baudelaire, Eminescu; I. Constantinescu, în numeroase studii și articole, a demonstrat consubstanțialitatea estetică și

vizionară cu Rimbaud; eminescologia occidentală a confirmat și întărit modernitatea eminescianismului (de la Roșca del Conte și Giuseppe Ungaretti până la Jean Louis Courriol și Svetlana Paleologu-Matta). Am dat doar câteva exemple. Dar ceea ce-i azi un adevăr evident, pentru Mihai Zamfir și alți comentatori de ocazie, nededați cu studiul, rămâne o mare taină rezolvată dintr-o simplă măzgălitură de condei. El ține morțiș, să reia o mai veche teză aberantă a sa că noi, românii, îl prețuim pe Eminescu, deoarece și noi, în masă, suntem niște retardatari și trăim nu în secolul al XX-lea, ci în cel de al XIX-lea alături de Eminescu. Am fi pradă unei „mentalități primitive" și unei „obesii maladive". Ați ghicit: obsesia maladivă e același Eminescu.

Spiritul de contradicție al lui Mihai Zamfir este absolut cuceritor. În același text el susține că Eminescu n-a fost capabil să țină pasul cu secolul al XIX-lea, stând cu fața spre un trup revolut (în atemporalitate, cum zice criticul), și tot aici se trezește zicând: „Eminescu a absorbit ca nimeni altul spiritul secolului al XIX-lea, în ceea ce a avut mai complex și mai variat". De ce are nevoie de această răsucire de 180°? Pentru a constata că România, în integritatea ei, a rămas înepentă în secolul trecut: „Or, România a rămas din multe puncte de vedere în secolul trecut. Eminescu e destinat să ne reprezinte emblematic tocmai pentru că noi înșine nu am reușit să ne separăm de secolul romantismului". Vorbe de clacă. România a evoluat în istoria secolului al XX-lea și dacă dl Mihai Zamfir n-a băgat asta de seamă nu e vina României și nici a lui Eminescu. În fantezismul său debordant, Mihai Zamfir se contrazice iarăși, recunoscând că personalități, precum Nicolae Iorga, T. Arghezi, Lucian Blaga, C. Brăncuși, Mircea Eliade, Eugen Ionescu și Emil Gioran au fost, totuși, oameni ai secolului al XX-lea și, în consecință, pe ei trebuie să-i avem ca model, nu pe Eminescu. Îmi pare rău să-i amintesc, dar aceste personalități, cu o singură

excepție, l-au avut ca model pe M. Eminescu, sunt produse majore ale eminescianismului, în perspectiva celebrei profeții a lui T. Maiorescu, din finalul studiului Eminescu și poeziile lui (1889). Maiorescu nu l-a condamnat pe poet să nu iasă din secolul său, dimpotrivă, știa că secolul al XIX-lea e prea mic pentru o personalitate de talia lui Eminescu. Maiorescu îl considera, argumentat, „om al timpului modern cu o cultură la nivelul celei europene a timpului". Publicistica îl arată pe Eminescu profund implicat în istoria concretă a României și Europei, iar nu un paseist visător, cum mai crede Mihai Zamfir, când vorbește de respingerea de către poet „a temporalului imediat" și de „orjuna sa pentru atemporal și îndeterminare cronologică".

În „îndeterminare cronologică" pare să hiberneze spiritul lui Mihai Zamfir care, se vede treaba, n-a găsit timpul lecturii celor 16 volume, din opera poetului și, desigur, nici pentru parcurgerea imensei literaturi critice despre personalitatea lui Eminescu. Și atunci, vorba unui „dilematic", nu ai obiect, Mihai Zamfir debitează enormități după ureche, neștiind, că poetul, ca urechea ne-minte și ochiul ne-nșală. Asemenea pescuit în ape tulburi n-are a face nimic cu știința, ci trimite la nebuloase resorturi politico-ideologice. Tinta nu e greu de descifrat.

TEODOR CODREANU

Eterna Creangă de Aur

Un prieten scriitor și editor mi-a adus în dar o carte: "Antologia basmului cult românesc", două volume însumând peste 1.150 de pagini, apărută la Editura Grai și Suflet - Cultura Națională, sub îngrijirea regretatului poet și editor Ioan Țerb. Sunt adunate aici și oferite cititorului de toate vârstele cele mai frumoase basme ale românilor, culese și prelucrate de autori celebri: Alecsandri, Odobescu, Eminescu, Creangă, Slavici, Caramigă, Delavrancea, Coșbuc. Mi-a așezat cele două volume în brațe, calm, tăcut, cu o semnificație a gestului aproape ritualică, dar într-un fel și complice, știindu-mi dragostea pentru această inestimabilă comoară de frumusețe și înțelepciunea care este Basmul. Un fior de înaltă bucurie mi-a străbătut frînta. Țineam la piept cutia cu mărgăritare a Cenușăresei?!

O punte s-a ivit peste timp și am plonjat de pe ea în atemporalitatea copilăriei lumii, pe tărâmul tinereții-fără-de-bătănie și al vieții-fără-de-moarte. Acolo, maica, încă tânără, mă adună din risipișea jocului fără miez, ne așezăm pe pragul de piatră al împărțirii pitice și cu mișcări aproape imponderabile deschide cartea cu povești. La zece pași de noi curge fluviul cel mare al Europei, Dunărea, altă mare poveste.

Pe celălalt mal se desfășoară în pruguri de înălțimi și culori cele trei răduri fantastice: de aramă, de argint, de aur. Tutălui meu un ochi îi rade și altul îi

plânge pentru că are trei fete, eu sunt singurul fecior și nu știe cât de bărbat voi fi să-i duc mai departe împărăția. Să mă încerce, îmi cere să-i aduc un ulcior cu apă vie din fântâna fermecată a Zânei Zorilor. Trece fluviul înotând numai cu brațul drept, pentru că în cel stâng îmi țin hainele sus, sus, să nu se ude; le îmbrac după ce ajung pe celălalt mal, mă lupt cu valvele pădurilor, le prefac în cai năzdrăvani și plec la drum. Murgul mă poartă în șaua de aur ca vântul, ca gândul, ca dorul ori ca blestemul. În lupta mea cu Statu-Palmă-Barbă-Cot, cu căpeștii, cu pândarul cel cu un singur ochi în frunte mi-i iau prietenii și mă bizui pe Setilă, fiul soceței, pe Flămânzila, cel ce mănâncă brazdele a 24 de pluguri și strigă că moare de foame, pe Gerilă, vesitul Ochilă, frate cu Orbilă, pe Păsări-Lăji-Lungila, Strămbă-Lemne și Sfarmă-Pietre, pe Ivan Turbincă și genialul Păcală, pe zâne și crăiese. Străbat spațiul frigului până în Sfânta Miereuri, postul de foc al Sfintei Joi și îmi cule o noapte capul în poala Sfintei Vineri.

Mă apropii tot mai mult de fântâna cu apă vie a Zânei Zorilor. Seot de la brâu fluierul cel fermecat, cânt din fluier, Sfânta Duminică îmi culege și-mă dă în dar o poală de somnoroasă, și Zâna Zorilor, cu întreaga ei suită de pândari și zâne-pajere, coboară în sonul adânc. O sârut dulce și o las în leaganul ei de aur să viseze pe Făt-Frumos. Îmi umplu ulciorul cu apă vie din fântâna cu apă vie, păstrată în dulceață și din moi

și strămoși, pentru că așa a fost lăsat să rămână, și mă întorc spre pragul dintăi. Murgul mă întreabă: cum vrei să te port stăpâne?

Iar eu îi răspund: nu ca vântul, nu ca gândul, nu ca dorul, nu ca blestemul, ci mai iute de cum trece fericirea.

Dar casa cu prispă de piatră nu mai este, a împins-o lama unui bulldozer în Dunăre. Împăratul a murit demult, iar Dulcea, care îmi descifra cartea cu povești, e o porumbiță albă care vine în fiecare dimineață la fereastra camerei în care scriu propriul meu basm și-mi bate cu ciocul în geam. Îi zâmbesc complice, ea îmi ia zâmbetul ca pe o merindă din boabe de aur și dispăre în atemporalitatea din care s-au fost ivit.

Și vraja pier.

Calea către apa de vie a durat o clipă sau o veșnicie?

Nu mă mai interesează numărul anilor, deoarece timpul basmului nu mai este o relație matematică, ci una a fascinației modelatoare, a intensității trăirilor ce le-am fost trăit. Și apa vie, unde e apa vie?

Iat-o aici. În fântâna inimii, esență a unei mari iubiri, în care se însușează virtuțile dobândite la capătul acestei inițiate călătorii. Astfel te poți așeza pe tronul propriu tale împărății.

NICOLAE GRIGORE MĂRĂȘU

Patibularul Patapievici

POLEMOS

"Dacă vom avea bunul simț să renunțăm la orgoli și să apelăm la mintea inimii noastre, vom realiza că nevoia de Patapievici este la fel de firească precum nevoia de bucurie" scrie Marius Vasileanu în articolul "Nevoia de Patapievici" publicat în cotidianul ADEVĂRUL din 17 Decembrie 2005.

Este suficient să citești numai fraza de mai sus și să-și dai seama ce fel de publicist este Marius Vasileanu. Ideea articolului are un scop și e directă: Patapievici e genial și cine nu-l consideră așa este un rău sau prost! Simplu. În cele câteva zeci de rânduri, autorul îl lustruiește pantofii lui Patapievici cu crema minșii sale literare. Îi aranjează frizura și papionul la cotele superlativului omagialului dămbovișean! Ce nu face un publicist pentru un ban, mai ales într-o economie de piață ca cea a presei neschimbată din Piața Scânteii. Citatul de mai sus este elocvent; cititorul să renunțe la ale lui - orgoliile și de ego-ul fiecăruia iar bunul simț nu prea le poate stăpâni - și în loc să gândească normal, cu creierul, să treacă la mintea celei mai desăvârșite pompe biologice ca să fie bueros!

Nu am să înșir toate elogiile și glorificarea pe care Marius Vasileanu (MV) le aduce Patibularului Patapievici (HRP) pentru că omul în capitalism e liber să-și atingă interesele pe orice cale, dar am să mă opresc la comentariile pe care le-au făcut cititorii în mijloc for care s-a iscat pe marginea articolului său. Vă rog să urmăriți pe Internet. Primul lucru, marea majoritate a cititorilor nu au nevoie de Patapievici. Punct.

1 - IM scrie: "N-are nimeni nevoie de P.!"

2 - Gil scrie: "eu nu am nevoie de el" și adaugă: "Morga ta și grimasele tale nu mă interesează. Nici degetul îndreptat acuzator peste tot, fără nici o soluție concretă..."

3 - V. scrie "o...nevoie de Patapievici" în care îl compară cu una dintre nevoile fiziologice ale tubului digestiv, care a "apărut pe drumul lateralnic al istoriei acestei perioade" apoi îl compară cu un mușuroi urât mirositor, din care autorul articolului ia cu degetul... minunându-se de gustu-i sublim..."

4 - T. scrie "Patapievici un cretin antiromân".

De ce este așa de intrigat Domnul T, pentru că și-a adus aminte cum a denigrat HRP poporul român în volumul "Politice". Acum le primește înapoi în aceeași măsură. E liber și Domnul T, nu?

5 - I. scrie "D-le Marius Vasileanu, nu și-e rușine d-le să vii cu asemenea articol, cu cât te-a

plătit H. R. Patapievici să vii cu asemenea porcărie. Ai citit vreodată ce scrie acest rebut uman despre poporul român?" Bună întrebarea Domnului I. Așteptăm răspuns.

6 - Domnul LA vine de asemenea cu multe întrebări, printre care și "De ce 23 de milioane de români sunt omuleși patibulari?" La această întrebare ar trebui să răspundă direct, în public sau pe sticla televizorului, de care nu se mai desprinde, HRP, directorul Institutului Cultural Român! A scris și a publicat această blasfemie la adresa românilor când era major și vaccinat, nu avea scutire medicală de handicapat mintal, din contra MS susțin că beneficiază de: "intuiția, inteligența, autenticul și pertinența unor raționamente tari, care-l ridică la înălțimea marilor gânditori ai cetății. "Dacă e așa, să însă în agora cu români și să le spună de ce sunt ei omuleși patibulari!! Să aibă odată acest curaj cetățenesc, iar dacă nu-l are să se retragă din viața culturală românească pe care și așa a catalogat-o second class culture. Să emigreze într-o țară cu first class culture, să vedem și noi ce salar și deplasări prin lume va primi pentru logoreea lui.

7 - Domnul AM îl consideră "un adevărat papioși de la Oxford" care nu depășește cotidianul și niciodată nu va fi un "ziditor". Bineînțeles are dreptate, dar pe malul bucoareștan al Dămbovișei este o veche ideletnicie a unor condeieri să creeze ziditori din papioși!! Din trecut aveți exemple câte vreți, azi sunt la modă cei patru boieri ai minșii: HRP, Pleșu, Liiceanu și Cărtărescu!! În rest secetă mare!!

8 - Celor care tot întreabă tendențios dacă "I-au citit integral pe P" un forumist răspunde cu o întrebare "I-au citit integral pe Hașdeu ... Părvan ... Blaga..." De când și până când, toată ziua-bună-zia să citim și să ascultăm la TV numai pe cei patru boieri ai minșii. Cultura românească are cu adevărat valori și ziditori de talie mondială, fiindcă nu suntem un popor târât cum ne consideră și a scris despre noi HRP. Din nou trebuie să îngropăm valorile culturii românești, și pe vremea dominației sovietice, să facem loc altor "boieri ai minșii" și lefeșii lor??

În anul 2004, nu în 1990, HRP ne-a indicat să-l îngropăm și pe Mihai Eminescu dacă vrem să intrăm în UE! Din nou să jermim cei românesc!! Ce altă nașie din lume mai face asemenea jermă la începutul acestui mileniu!!! Să ne răspundă MV și HRP!!

9 - Și pentru că veni vorba de căși dintre noi, omuleșii patibulari- târâși, l-am citit sau nu pe HRP un forumist, D de P îl consideră un filosof acceptabil, dar îi reproșează că "a scris o carte cam jignitoare la adresa poporului român" după care spune franc "aș putea supraviețui și fără opera lui". Mă rog, opinia sa, deși mie mi se pare foarte dramatic ales cuvântul supraviețui în acest caz. Hai să fim mai modești și rașionali: căși oameni în lume trăiesc "bine-merci" fără să aibă nevoie de filosofi? Căși oameni în lume fac facultatea de filosofie și căși dintre aceștia cu adevărat devin filosofi. Procente cu zero -virgulă - zero în față!! În cazul lui HRP, specialiștii consideră că e prematur să fie etichetat filosof, lipsește opera filosofică propriu-zisă. Și chiar dacă ar fi una patapieviciană, nu ar influența dramatic existența omuleșilor patibulari-târâși care nu pot alcătui un popor fiind o turmă, din care publicistul MV încearcă să scape plătind o indulgență grasă ("nevoia de Patapievici"). Noi, ceilalți, care întâmplător i-am citit denigrările și defăimările aduse neamului nostru, șării noastre avem obligația morală și dreptuldemocratic să-l acuzăm public, să ne adresăm justiției!! În plus să nu ne facem că nu știm că democrația are limite, iar libertatea de expresie trebuie gândită și cântărită în lumea civilizată. Nu am auzit sau citit despre un caz asemănător în Canada, nici în Ungaria, nici în Slovacia. Sunt limite pe care ni le impune buna creștere familială, educația și bunul simț social. Respectul față de ideile și valorile altora!!

Bineînțeles, nu toată lumea gândește la fel - asta ne-ar mai lipsi să gândim toși la fel după un program patapievician încercat cu expresii sau epitete denigratoare la adresa noastră, a românilor - dar cine vrea, cine gândește liber va continua protestul și acuzarea cu dovezi și argumente pe care le găsește din abundență când e vorba de HRP, căruia "ij e rușine că e român" (este?) dar nu-i este

rușine să trăiască boierește din banii contribuabilor români. Până atunci să ne mai întorcem din nou la forum.

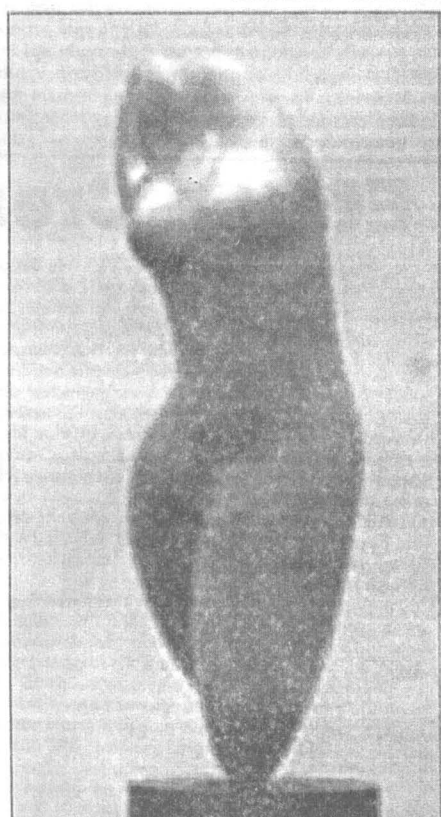
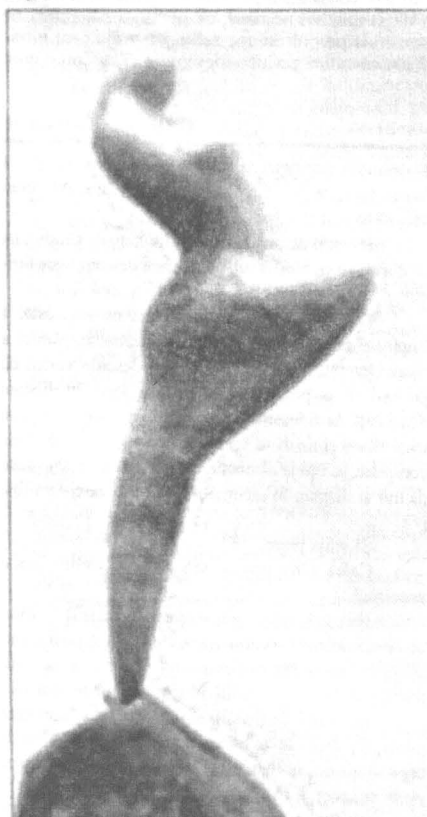
10 - După CT în acest forum ar fi "tot soiul de securiști care-l injură" (pe HRP, nota mea). De regulă, cei ce îl apără pe HRP, din subiectivism sau interese, căleți în străchînile cu ridicol care-i improașcă până sus!! Astfel, și de la CT aflăm că, sunt tot felul de securiști!! Securiști care injură, securiști care fură, securiști nașionaliști, securiști stafii care băntuie în Palatul Cotroceni, la tot pasul securiști care împiedecă intrarea noastră în UE. O șară plină de securiști!! E bine pentru legionari, mai răsuflă și ei un pic, pentru că până acum toate relele din România veneau numai de la ei!!

11 - Și atitudinea forumistelor Anca Păiuș și Mihaela Cartis este penibilă. Dănele își dezvăluie identitatea, pentru a ști HRP că îi sunt fidele. Bravo lor, s-au aranjat!! Anul acesta HRP stă pe un buget de două sute de miliarde de lei la ICR!! Are cineva curajul să-l infrunte pe faș? Știe acela ce înseamnă puterea și averea sau vrea să se sinucidă? Mihaela Cartis va avea un "bonus" mai mare decât cealaltă concurentă la fidelitate, fiindcă scrie: "Iartă-i, domnule Horia Roman Patapievici, că nu știu ce fac!". Să cazi grămadă!! Dramatismul este sfâșietor, te cutremură, închizi ochii de teamă și în față și se proiectează scena unei noi răstigniri. Repede un regizor, bani și artiste sunt!!

În anul acesta, 2005, am umărit, luând note, patru forumuri care au dezbătut cazul lui HRP, director al ICR-ului (unul la EvZ, două pe Altermedia România și acesta de la Adevărul). După analiza lor constat că șaptezeci la sută nu au nevoie de HRP și îl condamnă pentru ceea ce a scris în volumul "Politice", zece la sută vor să se afle în treabă pe internet la ora aceea și cincisprezece la sută se dau culși și au nevoie de HRP, făcându-i pe ceilalți inculși. Cu o variabilitate de plus-minus cinci la sută!!

Mă întreb: dacă sunt atât de instruiți, de culși cum se poate ca tocmai de HRP să aibă nevoie? Mă întreb, îmi răspund și-mi pare rău de ei, fiindcă deși sunt disprețuiți de HRP, îl elogiază, îi ridică un cult al personalității. cam cum i-au făcut și lui Ceaușescu... și-l apără mercenărește, insultând pe cei ce au curajul să spună "boierul minșii e gol-goluș!!" HRP e gol și disprețuitor față de cele 23 de milioane de omuleși patibulari-târâși de pe urma cărora profită din 1990. Bucură-te, Dragă Marius Vasileanu!!

CORNELIU FLOREA
WINNIPEG - CANADA

Vorbind despre casa în care ne aflăm:

- Aici a fost, pe vremuri, înainte de diktat, consulatul Suediei. După aia, au stat aici vreo șapte familii, sus și jos, că această casă era gândită pentru mai multe persoane, cu o scară interioară. S-a pus în vânzare cu vreo șapte ani în urmă. Cu tupeul meu, m-am dus la primar și i-am spus: Nu vrei să goliți casa asta pentru mine? - Da, mi-a răspuns el, deși în ultima vreme vă învâluși, așa... Am cumpărat toată casa împreună cu Nae Prelipceanu, poet și prozator, uneori aiurit, bun prozator; a lucrat la Tribuna mai mulți ani. Divorțase și s-a căsătorit cu Denisa Comănescu, poetă. Casa a costat 600.000, reparațiile vreo 200.000. acum vreo două luni am achitat-o. Spunea Esenin: „poetilor parale nu li se dau deloc”.

Dacă mă lăsați, pun versurile alea. Știu că eu actor foarte bun, Ovidiu Iuliu Moldovan, mare actor și foarte serios. N-o să-i convină dlui Deaconescu, dar e ardelean...

Tușește, apasă pe un buton, după ce a pus aparatul în priză. Trage pe nas, zice:

- Ceva nu-i în regulă.

- Acolo e o priză! spune Deaconescu și ia prelungitorul.

Alexandru are obraji scobiți, gura sfârșimată, e galben, are ochii halucinanți și în ei se sting culorile. Ochii devin enormi, profund dezamăgiți și pustii. Părul tras spre ceafă ca niște fluioare gri-cenușii. Degetul mic al mâinii stângi are noduri de rădăcini. Ascultăm: „Adio, iubiri de altădată, adio/ Frânt ulmii iubirii și-a-ntors rădăcinile-n vânt/ Toate-uitării/ Ca pe o limbă ce n-aș mai vorbi-o./ Deși cu vorbele ei am rostit cel mai pur jurământ./ Pe masă, în față, paharul gol./ Pasărea inimii-n piept - ca-ntr-o cușcă/ Tu - undeva la celălalt pol/ Aici, amintirea - viperă care mă mușcă./ Unde-mi sunt ochii de atunci, fie fidelă oglindă?/ Inima unde-i, aceea vibrând în lumina de atunci?/ În șerpui lemnoși pădurea uitării-a-nceput să-ți cuprindă chipul fragil.../ Și umbrele lungi.

C.P. 51

Când rostește cuvintele „viperă care mă mușcă” glasul lui se preface în geamăt.

- Ioane, asta-i cumplită! a-daugă Alexandru, scuturându-și țigara.

Pijama, papuci, halat cu guler vișiniu. Își strâmbă fața cu degetele, își rupe gura cu degetele, creșuri lungi la ochi spre urechi, la obraji, pe frunte, tot numai limii și cute. În patul pe jumătate desfacut, chemându-l ca o raclă, haine negre pe speteaza scaunului de alături. Ia aminte, din aparat se ivește Autoportretul.

- La ce te-ai gândit seriindu-ți "autoportretul"?

- Să se termine odată. Tu nu te gândești, cu atâția nespecialiști, să ne lase să scriem că știm meserie? S-a văzut că știm să facem și reviste, știm să facem și edituri, să ne scriem și cărțile fără temenele, că tot în limita partidului ne înscrim.

Alexandru ia cartea lui Picu Pătruș și-mi recomandă să citesc ultima filă. Apoi continuă:

- La 1840 câte realizări de spiritualitate românească au fost. Cu simplitatea omului simplu, fiecare clipă o vede ca printr-o lumină. Ce cultură e asta? Trebuie să ne salvzeze biserica; avem case de editură unde ar trebui să ne facem datoria față de

INEDIT

O convorbire dintre Traian Filip și Al. Căprariu - 1987

cultură română. De ce trebuie să se recurgă la subterfugiu. Sigur, biserică ne-a ținut cât ne-a ținut, dar când tu ai toate instrumentele culturii, să recurgi la factori externi ca să-ți salvezi conștiința națională, nu dovedești nici curaj, nici înțelepciune, ci lașitate. Zece ani a grevat la buget cheltuielile de producție care au atins 285.000 de lei. Hârtie, tipar, clișee. Desigur, cartea lui Picu Pătruș nu e tot ce poate fi mai bun, dar e un lucru deosebit. Să rupi supracoperta, ca să nu se vadă cine a făcut-o. Se transformă din an în an, vreme de zece ani, iar investiția te apasă. Și ăștia te belese, faci pușcărie pentru un șfert de milion. Mă cuprinde o revoltă fără margini... Lucrurile trebuiau făcute, scoase cărți bune, cât mai bune. Noroc cu protectorii, cu Ghișe care închide ochii, altfel mă executau imediat.

Se ridică și se duce să închidă ușa. Ne-a oprit la masă. Se făcuse 6-7. Conversația n-a lăncezit. Sotto voce, la capătul coridorului: Atenție la următorul lucru: vād că vorbești cam degajat, să nu-i sictorești pe jidani că au putere grozavă și nu-i poți deosebi. Să te păzești că nu poți să știi când te lovește. I-am răspuns: "Sigur că n-am să-l injur pe Mihailovici, cu care sunt în bune relații."

Revenim la versurile lui:

- Ce sentiment ai încercat când ai văzut reunită toată opera ta poetică într-un volum?

- Ca să fiu sincer, oarecare spaimă. O să-ți spun de ce. Există unele creații, vreau să zic, dar asta se poate spune numai de Eminescu. Unele scrise îngrijit, dar și aiureli snobisme. Mi-am propus de la bun început - și fără emfază - să fac o

selecție severă. Nici o carte de versuri n-a fost înjurată; am peste 200 de articole, probabil i-am pupat în cur pe toți de nu m-au injurat. Am vrut să merg pe filonul specific românesc, fie că e vorba de versuri de meditație, fie de pastel, fără gândul că trebuie să fiu în pas cu moda, cu tipul de versuri. Ceea ce mi se pare mai puțin important. Ce spui, la urma-urmei. Nu cred că franceza e atât de perfectă ca limba română. Nici n-aș putea respira fără limba română, în care poți să exprimi orice subtilitate. Echivalențele le poți găsi. Spaima derivând, senmul de întrebare derivând din această idee: oare nu m-am dus pe un drum greșit? Dând din coadă la unul și la altul care ciupește din Jacques Prévert, ei și? Avem mari poeți, putem merge pe filonul ăsta, putem sta alături de ai mai mari. Infatuare românească? Nul! Se poate demonstra cu textele în față...

Dialog despre Assimacopoulos: n-am putut nici scrie. Numai de sport m-am putut ocupa...

- Ciudat titlu cărții tale,

"Cicatricele penumbrei".

- Cicatrice rimează cu Euridice.

- Apar adesea în poeziile tale împerecheri de cuvinte crude și dulci.

- Mi-a plăcut cum sună. Nu m-am gândit la ceva anume. Glumesc. Lucrurile ideale se petrec într-o lumină nu tocmai crudă. Cicatrice că tot destinul meu a fost înstelat de cicatrice.

- Ai băut multe cafele?

- Nu numai cafele. Cafeaun aproape că e un adjuvant... Cioranu scrie că Erwin Chargaff s-a născut la Cernovitz ca și Paul Celan. Despre

Cioran ar fi multe de zis. El s-a supărat pe mine pentru o gafă. Am descris un dialog telefonic (ușa întredeschisă, nu mi s-a părut că săvârșesc o indelicatete). Teatrul lui Ionescu nu-mi place, deși el e genial. Am descris telefonul din Elveția al lui Ionescu. Cioran mă incita la povestit. Probabil că Ionescu era într-o criză alcoolică și spunea că se va sinucide. Cioran era înspăimântat, deși cine vrea să se sinucidă nu amenință că se va sinucide. Mi-a spus: Probabil că va ieși din criză. Nu toți suntem la fel. La omul de pe stradă pot să pară vulgare, blamabile din punct de vedere mic burghez. Asta a fost intenția. Cioran s-a supărat că am divulgat o povestire bună de povestit pentru vremea când toți eroii comediei au dispărut. Am fost de patru-cinci ori la el. El a insistat. În anul '68, când i-am lăsat câteva rânduri, mi-a spus: să mai lăsam să se stingă efectele acelei indiscreții, care mi-a adus atâtea neplăceri cu Eugen Ionescu. Unul Popper: că se simte o mare nostalgie și că omul se întoarce acasă. E și scrisoarea - am păstrat-o, scrisoarea lui Cioran trimisă la hotel: ne vedem altădată. Ce mi-a plăcut, prima dată, la 1.30 dimineața, nu mă mai lăsa să plec: despre conflictul cu DD Roșca: că suntem un popor care nu suportă asemenea lucruri... DD Roșca a scris în Contemporanul: Pe culmile disperării, o fi, dar nici să spui despre poporul nostru că n-am avut colonii și de aceea nu vom avea istorie... Locuim la două străzi mai sus, eram la 9 și DD Roșca la 29. A fost foarte mare ca dascăl DD Roșca. Sigur, n-a scris ca Blaga (care vorbea execrabil, adormea când își citea cursul). DDR era absolut imbatabil - câte știa! Eram în relații foarte bune, mă chema la taclale. Cioran scria să-i transmit lui DDR: "să știi că nu m-am supărat", deci tot el.

Se lasă amurgul. Ferestrele mari dau spre grădina, o grădină în care au apărut lujere și flori. Ne-am dus pe terasă, să vedem împrejurimile. Tensiune. Amărăciune pe care o ascundem cu zămbete convenționale. Știm că lui îi este rău iar el știe, de asemenea, că noi nu ne simțim bine. Ne tolerăm. El, trupul lui, se înnoadă și se desnoadă, are încă sprinteneală, slăbit i se văd genunchii osoși. Se acoperă, se descoperă. Cărți lăcuite, cărți rare alunecă în jurul nostru. Rânduiala lor o cunoaște Voichița, cu care, câteva minute, stau de vorbă în bucătărie. E tare în fața destinului, nu se apără, înfruntă. Băiatul (strălucit) trece dintr-o încăpere în alta ca într-o gară în care nimeni nu-și mai găsește locul. Ne îmbrățișăm, a mosit ceasul plecării, ne ducem la avion. El regretă că nu ne poate însoți. Dacă n-am fi venit noi să-l vedem (îndemnați de DR Popescu, de Traian Iancu și de Al. Balaci, ca să-l cruțe de eforturi și de riscuri), venea el la București. Îl bănuie neastâmpărul călătoriei, o călătorie pe care vrea s-o facă în RFG unde speră să-și îngrijească sănătatea și să se vindece. Are mulți prieteni medici și mulți prieteni scriitori. Dacă nu-i va folosi la nimic, măcar își va lua rămas-bun de la ei și pe urmă se va reîntoarce în țară. Se gândește la mamă-sa bolnavă și se teme ca ea să nu pomenească înaintea lui spre neîmput.

LOREDANA CRISTEA CONEXIUNI

ochiul nopții

uneori facem pauză de noi
între noi
seara se strecoară pe uși
ca un vâl de catifea neagră
amantă în doliu
oficiază în templul infermului
chemarea are gustul
unui sărut amestecat cu ploaia
muză poet fiară om

nefiind pusăre aduc
oftatul împreună
strigăt de ajutor
întz-un somn fără vise
nu știu să-mi fie dor de noi

am un bănuț de jucat
la ruleta rusească
mă închin zborului în gând
ca la slășitul începutului
pierd la o bursă de patetisme
uneori chemăm același taxi
ca un drier
înghițind ochiul nopții
unocri

iubește-o

iubește-o
mi-a spus călugărul acela
semina cu un poing
jesea în nevizitat
cătze taruri albite
eu știam că mai întâi
de toate
aveam de băut
toate fântânile trecerii
mai credea în gustul mierii
cele ce iese din gură
dar să nu bem unul după altul
nici să mergem alături
nădușind toxic
unul pe umărul celuilalt

iubește-o
mi-a spus o curvă bătrână
maubundă prîntre
vnafulle ei de haine
mirosind a drumuri
prin slăsiere de carne
pămînt și sămînță putredă
cine te știe a cui esti
după ce te-ai sufocat
în propria uitare
usa se-nchide ultima
după tine
storci ultima lacrimă
cea mai curată și stranie dovadă
că te-mpoci cu ea
în ultimul act

iubește-o
mi-a spus un copil nenăscut
cu am apucat s-o ating
și m-a ars de vie ce era
... viața...

primăvara poezilor

primăvara poezilor...
nu știu ce mi-a venit
să spun că e chiar așa
primăvara aceeași e cu totul
și cu totul a poezilor
voi repeta acest lucru
pînă la viață
cînd primăvara
va fi arsă de soare
ca o atletă epuizată
la finalul cursei
dar învingătoare

primăvara poezilor
zboară peste toate cărțile
fură toate poeziile
de parcă ar fi însetată
de adevăr nou
atunci pierdem poezii
pe scări de cafelea

sau le rîntăcim
în coșul cu zambile
al țigăncii cu sînul plîn
poezia clocotește
tubeste și miroase bine

în primăvara poezilor
chiar de se surpă casa
nu găsește nici urmă
de revoltă în mine

dramă cu clowni

ne găsim încontinuu mirași
și deschidem o mie de uși
unde clowni cu joben și mănuși
se transformă în oameni bogăți

e-un spectacol cu tentă amară
pentru cei ce privesc, evident
un artist și-a pierdut din talent
și mătusa îi trage să moară

cînd ieșim ne e frică de căini

pe șosea, accidente - o grosză
au murit toți agenții de pază
și-au rămas numai clownii stăpîni

casa fetelor bătrâne

e-un iz uscat ca de migdale amare
în casa gri a fetelor bătrîne
nimeni nu pleacă, nimeni nu rămîne
se scrie spin și se cîtește floare

prin colțuri de odăi demult s-au strîns
mici pînze de pîianjen, albicioase
ca niște biete case-n alte case
se scrie dor și se cîtește plînș

dantele moi donn într-un serin închis
doeînțe vechi în noduri de bumbac
doar de le-atingi și vezi cum se desface
se scrie dramă, se citește vis

aici bărbajii au o altă față
privesc de-un veac din rama lor ovală
pur niste sfinți fugiți din catedrală
se scrie moarte, se citește viață

cel mai frumos, așa e

și cel mai de aproape și cel mai de demult
rămîne testamentul aceluia ce moare
îți las un drum, o iarnă și-o noapte în ninsoare
în care cai trag sînii 'napoi, în timp trecut

cu un coșul nu se scoare de unde s-parnit

scriu dinți înfrîși de frunză la beregăți de muguri
plîng lacrima din vinul ce nu se-moare-n struguri
și urc la fel ca meul pe zădul părăsit

apoi, mai de departe mergînd spre nicăierea
vom risipi un cîntec spre zări liliachii
allegro ma non tropo pe străzile pustii
să nu trezim castanii ce-și dorm adînc tăcere

iar dincolo de toate cel mai frumos, așa e
să uși că mă mai cheamă să uit că te mai pot
îmbrășița cu gânduri și cu mirări, cu tot
doar luna să mai lase o dărn în odaie

POEMELE LUI JOSHUA

tablou cu hamal pe pod

trebuia s-o-nreb
de ce capetele podului se-ndepărtează de seara pînă
dîmîneața
eu visam căteodată că sunt hamal și mă port sfărtecat pe
umeri

hăituit ca un înger fără hartă
și cu aripile cuibărite afb în pieptul ei

singurele forme de relief pe care le știam
erau gătul mîinile pieptul și coapsele ei
atît cît puteam înțelege iubind-o
ca pe o planetă secretă pe care picoral meu o
căleasa cu sfințenie
acum rămăsesem s-o contemplan printre lacrimi
nevroice

Dumnezeul ei o depărtase doar atît cît să-mi fie
arhetip
al celei mai curate fîntîni în care mi-am zărit fața
nu-mi ajung zilele să străbat podul acesta
dedesubtul căruia mă văd ca-ntr-o voluptoasă
ogîndă

un copil cleptomant furînd elipe trecutului
le așează pe umerii hamahului în barba căruia
răspunsurile devin grimase

locuința unui bărbat

unii cred că locuința unui bărbat e un lad părăsit
unde rar se mai aude dalta
cioplind căte o moarte de duminică pe care o iau
în buzunar
în căutarea vreunui maidan somptuos unde s-o
abandonez timp de-o beție
alții dimpotrivă spun că e o bibliotecă interzisă de
jumale
cu pîstrai eșurte bleu sau acuzații de lașitate pe
toate astea s-ar clădi
scriptura singurătății și un apus condiționat de un
lucit
a cărei cheie a luat-o ultima mea vizitatoare

așa o fi sau nu singurul meu naufragiu a fost cu cea care
purta haine bărbătești
pe trupul ei de urzieă înaltă cămășile cădeau ea straiul
unui templier
îmi spunea simplu și amar azi ești pîstră taci pentru mine
să nu șint cînd te smulg din cordonul ombilical
nu găseam în ea pic de cinism sau minciună dar am știut
tot timpul
că nu se putea s-o am din însula tîlcerilor sale filosofice
într-o noapte am vegheat-o împotriva voinței ei
și-am văzut că trupul i se transforma în stea zburătoare
a trecut o clipă prin dreptul cadranelui unde a lăsat o
umbră
apoi și-a urmat suprapămintescul rost
de stea căzătoare

clopote de toamnă

e-o toamnă inodoră cu fructele de ceară
octombrie boleşte cu oase lîngă foc
prin care ploii și lacrimi strecoară în un loc
un vin de-nropăciune frunzarelor de-afară

durerea, ca o rină, pe umărul-ți prîbeag
îți ține loc în beznă de lampă de petrol
e-un fîlăit lugubru un corb îți dă ocol
de parcă-amăriciunea ț-ar da-o în vileag

ciudat... cum șint pe umeri noi muguri, cum dospesc
deși mi-e dor de-o noapte în care va să ningă
pînă s-o rupe cerul și lampă să mi-o stingă
iar eu să plec prin beznă și să mă-nrăgostesc

face-se voia firii! în tîmplă parcă-mi căntă
o pianină veche care ne despreunăse simte-n vîntul aspru

Boierismul este un manifest literar și, în același timp, o razie

A venit timpul să gândim și să scriem boierește: cu forță, vigoare, eleganță, evghenie, culoare. Noi ne propunem să cultivăm atât literaritatea, cât și literalitatea poeziei. Înțelegem să valorificăm poezia enunțiativă dar și pe cea cu încărcătură stilistică. Ceea ce ne interesează este originalitatea, repudierea rețetei, torpilarea manierei. Scrierea după rețete impune, nici măcar inventate, a buruienii literaturii române în ultimii cincisprezece ani. Noi cultivăm ruperea de ritm, viteza, realismul și transfigurarea.

Ajunge cu vasalitate față de poezia americană, vasalitate întărită de incultura lingvistică, de fonfăirea unei brume de engleză americană și de lipsa deschiderii spre alte limbi străine. Vrem să ne întorcem la marea literatură europeană, la ordinea și la sistemul apusene și la vigoarea ontică și ontologică a personajului literaturii din est. E necesară recuperarea inspirației de natură universală, relansarea spiritului estetic – spiritul care știe să detecteze frumosul oriunde s-ar ascunde el. Avem nevoie de o artă fără artificii minore, fără încărcătură stilistică prezentă ca balast. Textul este suportul mesajului; distanța dintre semnificat și semnificat trebuie micșorată. Construcția operei să fie tensionată prin dinamismul scriiturii. Vrem să vedem tendoanele și mușchii poeziei. Sarcasmul se cuvine completat de umor și ironie. Votăm pentru ironism, așa cum a fost el teoretizat de R. Rorty, conștient că trăim într-o lume a contingentelor. A sosit momentul renașterii poeziei, a lirismului, a erosului, a misticismului, a vrăjii, a basmului și a blestemului. Să tranchilizăm arta schizofrenică! Nu înțelegem să ne întorcem la rigiditatea serafizantă a modernismului. Propunem anihilarea haosului adus în ultima vreme de postmodernism, prin avansarea dinspre periferie spre centru. Destul s-a zăbovit în flegma periferiei. Aprobăm vitalitatea mahalalei, nu dezlănțarea periferică. Să spulberăm lăzile iluministe ale modernismului, prin dislocarea centrului sau prin multiplicarea lui! Fără să ne îmbătăm cu apa rece a transmodernismului, noi zăbovim, temporar, într-o zonă neutră. Până la ieșirea din haos, să trăim cel puțin un postmodernism monumental! Sensul ascendent al volutei este cel care ne stărnește stihia artistică.

Noi nu avem mentori interesați de puterea din administrația culturală, care inventează și pun în circulație nume doar pentru ca acestea să le devină

mai târziu vasale, nici critici al căror entuziasm are surse în complexele de notorietate față de colegii lor de generație. Ne simțim atașați de literatura română, clasică și contemporană, nu o negăm pentru a atrage asupra noastră o referință, în realitate, atenție. Ne bucurăm de prezența lângă noi a scriitorilor care sunt sau nu încadrabili celor trei importante generații, validate valoric, cu care împărțim contemporaneitatea, generațiile '60, '70 și '80. În preajma lor, nu simțim nici frustrări și nici angoase. Canonul este reperul valoric de la care plecăm pentru abordarea inovației. Ca principiu, atunci când va trebui să contestăm ceva, vom avea în vedere acțiunile, ideile și proiectele celui care ne va determina să o facem. Nu vom contesta valoarea lui culturală, așa cum se face acum pentru a ieși cât mai ușor dintr-un complex al legitimității. Acest lucru se va întâmpla numai când noi vom fi contribuit mai mult decât el la patrimoniul literaturii române.

Arta boierească este o artă de conac, generoasă și masivă. Nu spiritul de gașcă, îngust și laș, ne reprezintă, ci reverența față de valoare, sub orice chip s-ar înfățișa ea. Boierul este un cavaler, un aristocrat. Trăsătura sa distinctivă este încrederea, remarcată și de Nicolae Steinhardt la Iisus Hristos, atunci când vorbea despre indulgență. Boierul impune prin disprețul față de invidie și linguşire. Pentru noi, contează ideile de prietenie, fidelitate și detașare de meschinăria machiată artistic. Boierul nu este un dandy sau un fișos arivist. El este un agon, gata să piară luptând pentru convingerile și principiile sale. Boierul este cel care scrie puternic, gândește liber și nu suferă de complexe. El este dezinvolt atât în salon, cât și în mahala. A sosit momentul răbufnirii generației fără acces la propria țară. Suntem ultima generație. Nouă ni s-a furat Revoluția, știm să prețuim libertatea pentru că luptăm și, mai ales, vom lupta pentru ea, fără să cerem privilegiu în schimb. Noi nu facem comerț cu aspirațiile fundamentale care țin de condiția umană. Suntem în căutarea spiritului cosmopolit și critic al Junimii. Suntem agoni într-un spațiu agonistic, arenă a luptei împotriva ghiftuirii și îndobitocirii. Nu vrem să ne lăsăm vrăjii de consumismul burtos al capitalismului târziu, acel Spätkapitalismus al lui Habermas. Îi chemăm alături de noi atât pe cei care ne-au precedat, cât și pe cei care ne urmează – pe toți cei care se recunosc în idealurile noastre.

Arta produsă fără maturitate culturală e un

moft. Vrem să exploatăm resursele limbii române, vrem să valorificăm folclorul, chiar cel citadin. Dorim o cultură „în care etimologia și sintaxa mediocru - utilitariste nu și-ar mai afla loc”, o cultură dominată de „verbul zgărie-cer” (Ilarie Voronca). De cincisprezece ani, citadinul a fost exploatat doar fragmentar, la modul maniac și unilateral. A venit vremea dezlănțurii imaginației, vremea ieșirii din canale, din cămine infecte și din autobuze cu obse-

dați. Tânjim după o proză aticistă, solidă și penetrantă. Destul cu asianismul manierist, dibuitor și schizofren. Ne-am săturat de narcisismul autorilor imberbi, de exhibiționismul subcultural al preținșilor romancierii. Vrem să reinstaurăm tensiunea dintre apolinic și dionisiac, vrem să reinviem sprinteneala prozei scurte, a scurtmetrajului. Romanul trebuie dus de urgență la terapie intensivă și vaccinat împotriva pornografiei cu buget lingvistic redus. Cuvântul tare trebuie absorbit în text, altminteri ne complacem în teribilismul spermaticomenstrual. De la poveștile underground, cele de pe „ulița mică”, ale lui Ion Creangă, lexicul pomografic a involuat până la injurătura cea mai banală. Argoul a fost desfigurat de lipsa de imaginație lingvistică, până când a sfârșit ca un biet jargon anchilozat. Trebuie să recăștigăm bucuria de a povesti, de a construi și de a experimenta. Să studiem arta păpușarului! Printr-o tehnică dinamică, capabilă să transforme lectura într-un spectacol al minții, vom reuși să impunem ceea ce acum enunțăm. În aceste vremuri improprii, practicăm literatura ca pe un sport extrem. Gata cu bălăcăreala de ghetou, gata cu autenticitatea smiocreăită! Vrem o autenticitate complexă, verosimilă, susținută de ludic textual. Să explorăm realul și mai puțin realitatea! Verosimilitate, nu mimesis. Acesta a fost binevenit după intelectualismul optzecist. Acum, când nu mai avem nici un fel de complexe și pudori, ne putem permite să atacăm și alte teme. Vrem lărgirea orizontului și abordarea originală. Tinerii nu trebuie să livreze, nici să cumpere artă second-hand.

Nu suntem neapărat integraliști, ci susținători ai creației în formele ei cele mai dinamice și mai noi. După mimarea post-decembriștă a avangardei, a venit timpul experimentului. Până acum, acesta a fost tot timpul previzibil. Arta majoră va urma în mod firesc. Nu artei funcționale a modernismului, nu stilului internațional. Nu afacerismului și liche-lismului. Să facem o artă ecologică! Să fim capabili să gonim pe autostrăzi, dar să nu ne temem nici de praful ulițelor. Să asanăm aerul stătut al artei, voiajând cu velierul, balonul și avionul supersonic. Analizei mimate îi preferăm sinteza. Ne întorcem spre originea sincretică a artei. Ne-am săturat de sonoritățile proaste de pop, rap, hip-hop și house. Vrem ca operele noastre să aibă tonalități simfonice, să fie jucăușe ca o bagatelă, inflamante ca un bolero, rebele ca un hit rock, subtile ca un jazz. Acestea sunt lucrurile pe care ni le propunem, de aici plecăm. Portalurile pe care putem fi găsiți sunt agonia.ro, poezie.ro și proza.ro. Evident, suportul de hârtie va rămâne, cel puțin deocamdată, spațiul prioritar al întâlnirii cu dumneavoastră.

PAUL BOGDAN
RADU HERINEAN
FELIX NICOLAU
MARIUS MARIAN OLEA

Chemăm alături de noi pe cei care se vor regăsi în această proiecție a viitorului literaturii române tinere. Generozitatea noastră este una deschisă spre cei care sunt în afara grupului inițial. Celor mai buni dintre ei le stăm la dispoziție cu festivaluri deja consacrate, în care aducem scriitori importanți pentru a înțelege fundamentul și rostul literaturii, și, de asemenea, cu posibilitatea de a-i publica la prestigioase edituri, cu care avem parteneriate.

— Modelul Brâncuși — Istoria Coloanei Infinită

Sorana Georgescu-Gorjan (fiica ilustrului inginer *tefan Georgescu-Gorjan, cel care a proiectat, executat și ridicat la Târgu-Jiu, în 1937, Coloana brâncușiană) a publicat, recent, în „Arhiva C. Brâncuși”, la Editura Destin, lucrarea Istoria Coloanei Infinită.

Lucrarea-bilingvă (română-engleză), cu o „Postfață” semnată de Barbu Brezianu, este un documentar de excepție prin multitudinea informațiilor și fotografiilor (patru pliante) reproduse din arhiva de familie. Sunt de-a dreptul impresionante demersul încărcat de povara responsabilității și devotamentul pios al Doamnei Sorana („urmasa dinastiei Gorjenilor” - B. Brezianu), - ea însăși „translation editor” la Editura Academiei al lucrării acestuia Brâncuși în România (1974), - de a strânge cu grijă și a lăsa posterității un dosar cât se poate de complet, merit a lumina legăturile familiei Georgescu-Gorjan, îndeosebi relația tatălui *tefan Georgescu-Gorjan (29 august 1905 - 5 martie 1985) cu marele Brâncuși.

Fiică a celui care „a colaborat cu fidelitate și trănicie la înfăptuirea Coloanei fără sfârșit, izbutind în 1937 performanța ca numai în patru (4) luni de zile, și cu mijloacele domoale aflate în Regatul României de atunci, să înalțe - după cum consemna un istoric de artă englez - «singura sculptură a timpurilor moderne care poate fi asemuită cu marile monumente ale Egiptului, Greciei și ale Renașterii» - Doamna Sorana își consideră tatăl - cum zice același Babu Brezianu - „ca un paznic de far”, care „a purtat tot timpul vieții sale grija Coloanei lui Brâncuși, remetalizând-o pentru ultima dată în 1976” (p.38).

Doamna Sorana nu uită că în blazonul gorjensec al familiei soarta a făcut ca drumul în viață al bunicului Ion Ciobanu, originar din Godinești Gorjului (n. 1869) să se încrucișeze cu al Marelui Hobișean (n. 1876), ambii, dornici „de procopsea”, pornind per pedes prin lume și ucenicind, prin 1893, ea băieți de prăvălie, pe aceeași stradă: Madona Dudu din Craiova, Constantin la nr. 19, iar Ion la nr. 23.

După mai bine de 35 de ani, aceeași soartă mirabilă face ca Brâncuși să incredințeze lui *tefan, fiul județeanului de suferință, misiunea proiectării și executării la Petroșani și ridicării la Târgu-Jiu a Capodoperei.

Lucrarea-documentar semnată de Sorana Georgescu-Gorjan urmărește pas cu pas ideea Coloanei Infinită, ce l-a fulgerat pe Brâncuși încă din 1930, adevărata „obsesie” a vieții sale. Cioplită mai întâi în lemn, cu două, trei, șase sau nouă module (după cum arată chiar fotografiile făcute de Brâncuși în atelierul din Impasse Ronsin în anii 1917-1920), Coloana a căpătat ulterior (mai ales după vizita sculptorului la New-York, în 1926, unde trăiește impresia unei „arte poetice și mărețe”) imaginea monumentală.

Prilejul nării pe veci în cuget și spirit se ivește în decembrie 1934 - ianuarie 1935, când *tefan Georgescu-Gorjan îl vizitează, la Paris, pe sculptor, acum ilustrul inginer oferindu-i artistului „soluția tehnică” pentru punerea în practică a structurii de metal al cărei comanditar era Aretia Tătărescu, soția prim-ministrului liberal Gheorghe Tătărescu, în calitatea ei de președintă a Ligii Femeilor Gorjene.

Monumentul, comandat în amintirea eroilor căzuți în Războiul de Reîntregire, avea să fie executat în atelierul Societății „Petroșani” și încadrat într-un triptic, alcătuit astfel inegalabilul Ansamblu sculptural de la Târgu-Jiu.

Autoarea realizează secvență cu secvență, mai ales în pliantele alăturate, „filmul” conceperii, construirii și înălțării Coloanei, de la schița cu stilou făcută de Brâncuși pe o fotografie a amplasamentului din „Târgul de afară” până la realizarea, modul cu modul, în atelierul societății

(a se vedea cartea-documentar cu acest nume semnată de D-na Sorana Georgescu-Gorjan, la Editura Eminescu, în 1996, comentată de noi în „Brâncuși - azi”, I, 2000).

Sculptorul va reveni la Tg-Jiu în iunie 1938, supraveghind operația de metalizare a alamă. Inaugurarea va avea loc la 27 octombrie

1938, după câteva amânări, Brâncuși - contrar celor afirmate de Barbu Brezianu în lucrarea-album Brâncuși în România, ediția a II-a, p.49 - nemaifiind de față la ceremonia de sfințire a operelor din metal și piatră și la predarea acestora, de către Liga Femeilor Gorjene (care a suportat toate cheltuielile), în frunte cu Aretia Tătărescu, către Primăria orașului:

„Brâncuși a părăsit țara pentru totdeauna, în 1938. Lăsând în urmă în patria sa o comoară neprețuită - unica sa lucrare de for public. Visul său, Coloana făcută să sprijine bolta cerească, prinsese viață în oțel și fontă, mulțumită strădaniei unei echipe de specialiști care s-au devotat operei, sub conducerea unui tânăr inginer.”

Ceea ce a urmat se știe: încercarea de dărâmare din anii 50, care a afectat poziționarea verticală cu câteva grade, dar și „lungi ani de detenție” pentru *tefan Georgescu-Gorjan și Gheorghe Tătărescu, ca și distrugerea arhivei de familie a fostului prim-ministru.

Remetalizată de același destoinic inginer-constructor în două rânduri (1965-66 și 1975-76) și expertizată tehnic de INCERC (1983-84), Coloana va fi demontată începând cu 14 septembrie 1996, de Zina Crucii („brutală imixtiune”, apreciază autoarea), și după nu mai puțin de patru ani de intrigi politice și administrative, restaurată, prin intervenția energetică a ministrului culturii Ion Caramitru, cu sprijinul experților UNESCO, al Băncii Mondiale și Fondului Mondial al Monumentelor, pe baza proiectului elaborat de un colectiv al Uniunii Artiștilor Plastici.

La 17 decembrie 2000, Coloana a fost resfințită de Mitropolitul Olteniei, IPS Teofan, în prezența restauratorilor de la „Turbo mecanica” și „Plasma-Jet”, a autorităților culturale locale și centrale, precum și a unui numeros public, din care a făcut parte și subsemnatul, realizând, pe parcursul celor patru ani de confruntări sterile, numeroase intervenții în câteva publicații locale, ca „Mesager” și „Gorjeanul” (inclusiv lansarea unei campanii pro-restaurare și deschiderea unui cont la „Bankpost”, acțiune rămasă fără ecou și derulată înainte ca opera brâncușiană să fie „desasamblată” prin inițiativa d-lui Radu Varia).

Am propus, într-un material de atunci, și propunem încă realizarea dosarului de presă (locală, centrală, străină), de la apariția propunerii de restaurare până la reportajele și comentariile de după restaurarea din 2000 (un prim documentar în ideea aceasta a realizat dl. Nicolae Diaconu, prin Prima carte albă asupra Capodoperei, 1997 și A doua carte albă asupra Capodoperei, 2001) - în ideea că toate acestea ar putea ajuta la mai buna

înțelegere a climatului cultural, jurnalistic, social-politic și administrativ, lăsând posterității imaginea completă a ceea ce D-na Sorana numește Istoria Coloanei Infinită.

E o „istorie” în mai multe etape ale dăinuirii Capodoperei, care, desigur, sperăm că, prin restaurarea de înalt profesionalism din 2000, și-a oprit „ceasornicul” (ca să folosim un lexem poetic blagian) pentru cel puțin un secol de dăinuire, extra tempus.

Să ne rugăm pentru sora Benedicta

Recviem pentru Zoe Dumitrescu Buşulenga

Fie-vă eternitatea ușoară,
Doamnă Profesoară!

Parcă ieri aşteptam cu bucurie gânduri de felicitare la aniversarea unei vârste seniorale împlinite de Marea Doamnă Profesoară Zoe Dumitrescu Buşulenga spre a le trimite lui Artur Silvestri ce urma să le adune în ceea ce s-a constituit într-o broşură, de fapt, o minicarte aniversară, intitulată Zoe Dumitrescu Buşulenga, opera încoronată, în care s-au adunat apoi rapid alte gânduri şi mesaje similare venite din patru zări, dl. Silvestri „dându-mă de gol” pentru sugerarea ideii de-a se constitui acea carte.

Mă bucur că ea s-a constituit şi a ajuns la Doamna care a citit-o cu emoţia de-a nu fi fost uitată. A fost, aşadar, un mic dar important gest, un semn de nezădărnice a lungii şi bogate sale existenţe. Unul dintre acele gesturi ce hrănesc şi mângăie sufletele celor meritorii dar care arareori vin înainte de sfârşitul acestora când încă mai pot fi receptate şi pot produce acea stare profundă de bucurie a vieţii împlinite.

Acum un asemenea mesaj nu ar mai putea ajunge la destinaţie căci în dumnică numită în calendar a Femeii creştine, Marea Doamnă, acum rebotezată Sora Benedicta, a fost înhumată la Mănăstirea Putna, sanctuarul simbolurilor majore ale sufletului nostru naţional. Revăd, reiau şi completez acum, din unghiul acestei împrejurări, mutatis mutandis, câteva idei din cele ce le scriam atunci, nu cu multă vreme înainte de această zi de sărbătorire a Femeii creştine, aleasă parcă special de Dumnezeu spre a o aduce la sine pe această finită simbol exemplar pentru această sintagmă.

Doamna Zoe a trăit şi s-a desăvârşit sprijinind şi generând împlinirea altora, într-un timp ce se proiectează, prin perspectiva actuală, ca unul damnat aprioric, al dominaţiei comuniste, în care aparent toate au fost înfestate de acest virus falsificator. Dar, aşa cum am susţinut de multe ori, un om nu poate alege când să se nască ori să-şi amâne existenţa - printr-o voluntară şi ostentativă criogenie - şi devenirea pentru mai târziu, pentru o zonă temporală mai de bon ton. Fiecare are a-şi duce crucea în timpul pentru care a fost repartizat la bursa destinului şi important este a face acest lucru cu vitejie, cu demnitate, cu răspundere, cu rodnice, fiind conştient de judecata viitorului. Or, vremea comunistă tocmai asta a însemnat: o mai mare răspundere dar şi dificultate ridicată în calea noastră, a celor ce am trăit, în diferite segmente, între limitele ei. Iar din acest punct de vedere, doamna Zoe Dumitrescu Buşulenga tocmai asta a făcut: nu s-a dat în lături, cu pudibondă adversitate, din calea datoriei de-a trăi în vremea sa, ci a încercat să amelioreze ca însăşi această vreme în care trăia, prin forţa spiritului şi personalităţii sale, să-i infuzeze un înalt umanism, adus de sine în actualitate, odată cu lărga sa cultură, din tradiţia universală a lumii. Şi a reuşit într-o mare măsură. A fost prezentă în agora, a avut demnităţi publice, a avut un cuvânt important de spus, făcând în aşa fel ca cei aflaţi vremelnic la putere să o respecte, să ţină cont de cuvântul ei şi în acest fel să se mai

umanizeze, chiar să se mai educe, să înveţe să respecte înaltul podiş al spiritului şi culturii. E mai mult decât meritoriu acest lucru şi de apreciat voinţa şi personalitatea doamnei Profesor care nu a lăsat locul gol pentru a fi fost ocupat de vreun sftodotoc, ci a trasat o largă cărare în vreme pe care circulau idei şi valori perene, dar a şi fost capabilă şi curajoasă să ia atitudine într-o recunoaştere a valorii altora şi chiar într-o apărarea multora de acuze ridicole şi răuvoitoare, limitând acţiunea nocivă a proletcultismului în afara templului culturii. Şi în acest sens gestul lui Alex Țefănescu de a-şi aminti public şi de a-i mulţumi doamnei Profesor pentru un asemenea gest este mai mult decât salutar, este restaurator de valori şi igienă etică, atâtă vreme cât domnia sa n-a scăpat de intifade ale noilor proletcultişti, cei ai unui actualism infatuit şi ignorant al valorilor anterioare şi mai ales, al luptei, uneori până la sacrificiu, dusă în numele promovării acelor valori, indivizi care sunt îndemnaţi să culpabilizeze în bloc tot ce a existat în comunism, tocmai şi numai din acest motiv, devenit vină apriorică.

Dar nu numai atât, doamna Zoe şi-a câştigat un loc în durata netimpului şi prin contribuţia sa în eminescologie, proba de foc a spiritului major în cultura noastră. Ea se înscrie într-o categorie aparte, puţin evidenţiată, dar foarte merantă şi meritorie: aceea a marilor doamne ce au contribuit fiecare cu devoţiune, dar şi cu competenţă, cu personalitate proprie şi prin marcarea definitivă a unui teritoriu în acest areal. Sunt doamnele propagării spiritului şi valorii eminesciene, un fel de preotese ale Templului, care au făcut şi au însemnat foarte mult în aprofundarea specializată, dar şi plină de pasiune, aproape erotică, pentru marele spirit. Să enumăr câteva astfel de nume pentru a configura contextul: Rose Del Conte, cea care a fertilizat arealul italian cu pasiunea sa revelată pentru absolutul eminescian, Ioana Em Petrescu, aceea care a stabilit profilul eminescian, în demers comparatist cu marea tradiţie a primilor filozofi ai omenirii, Svetlana Paleologu Matta, aceea care a operat acelaşi demers, dar în cadrul gândirii filozofice a contemporaneităţii europene, cu precăderii heideggeriene, Amita Bhoze care s-a dedicat stabilirii corespondenţelor eminesciene cu marea spiritualitate indiană şi încă altele câteva. Doamna Zoe Dumitrescu Buşulenga se înscrie în această serie în primul rând, prin contribuţia sa la stabilirea influenţelor culturii germane asupra lui Eminescu.

Pentru mine personal, ca una care m-am ocupat, prin voia sorţii, din fragedă junete, de universul eminescian, reconstruindu-i universul copilăriei ipotetice şi mai apoi de apetenţa sa pentru muzică, reconstituindu-i ipostaza de interpret vocal, contribuţia doamnei Buşulenga a fost una specială, de o mare importanţă în demersul meu, prin cartea domniei sale despre legăturile lui Eminescu cu muzica pe care a scris-o împreună cu Iosif Sava. Am nutrit o graţitudine deosebită pentru acest reper major ce mi-a ajutat mult să elaborez cartea mea Eminescu. De

la muzica poeziei la poezia muzicii, şi caseta anexă Cântecul lui Eminescu, pe care am avut bucuria să i le înmănez la Focşani, unde ne-am întâlnit la Festivalul "Duliu Zamfirescu".

Acolo, la Focşani, cu câţiva ani în urmă, am auzit-o din nou vorbind în public. Toţi cei prezenţi i-am putut admira elocinţa, spiritul alert şi cultura renascentistă, în ciuda vârstei înaintate ale cărei semne se aşternuseră deja pe chipul şi pe trupul său. Am putut cu acel prilej, care a fost, de fapt, ultima dată când am văzut-o, să ne convingem de longevitatea spiritului său de elită ce parcă sfida legile umilitoare ale timpului. M-am gândit atunci la impactul uriaş pe care-l au asemenea spirite asupra celor ce le ascultă discursul şi am regretat că azi nu se mai preţuieşte acest efect intens şi benefic şi se lasă să se risipească atâtă ocazii în care un asemenea om de valoare intelectuală majoră ar putea să apară la televizor şi să transmită pe cel mai larg canal de comunicare atâtă bogăţie de spirit, atâtă experienţă, un asemenea mod elevat dar şi firesc de exprimare. Ce păcat că în toţi anii aceştia doamna Zoe a stat deoparte de lume iar lumea nu a ştiut să-i folosească valoarea, disponibilitatea, cultura, charisma, rolul intens formativ şi a preferat să aducă în prim plan şi să transforme în modele dezirabile tot soiul de retardaţi, manelişti, personaje gregare, fel de fel de indivizi al căror rost e să dea cu picioarele în minge, sau să se îmbogăţească pe lângă aceştia, panglicari politici fără nici o valoare personală, al căror merit e doar acela de-a fi intrat într-un partid, şi atâţia alţii care au luat în ierarhie noastră unană locul central, convenit marilor personalităţi intelectuale a căror apariţie pe marile ecrane ar fi avut atâtă impact şi atâtă efect formativ asupra nivelului intelectual al societăţii noastre împinsă parcă deliberat să se modeleze după tiparul planetei maimuţelor! Azi acest lucru nu se mai poate petrece, ocazia de-a o vedea şi auzi pe doamna Zoe Dumitrescu Buşulenga a trecut definitiv, vocea ei specială, elocinţa ei de mare clasă au amuţit definitiv, întreaga ei fiinţă unică aşternându-se înspre marele somn în veşnicia Putnei.

Pentru că am abordat nota semnificaţiei personale pe care a reprezentat-o domnia sa pentru mine, vreau să relev că imaginea ei a avut o aură aparte, încă din adolescenţă, căci ea reprezenta pentru mine modelul de succes al carierei intelectuale a unei femei, care mă fascina energetic încă din şcoala primară, pe care am urmat-o în zona înalt orgolioasă a culturalităţii bucovinene a Rădăuţilor, în care devenirea într-o cultură surclassa orice alt tip existenţial. Ba, dacă mă gândesc mai bine, pot să cred că nu greşesc dacă aş afirma că însuşi numele ei triplu şi somptuos arborescent emana o semnificaţie în sine şi poate că a gestat în timp asupra mentalului meu atunci când, având a-mi semna identitatea, am optat şi eu pentru numele triplu ales pentru toată viaţa.

De aceea am fost mai mult decât onorată atunci când, organizându-se Olimpiada de limba română la Botoşani în anii 80, eu, pe atunci directoară de teatru în acest oras, am fost aceea desemnată a o

întâmpina public pe doamna Buşulenga, invitată de onoare a Olimpiadei, pe scena Teatrului Eminescu, eveniment ce a marcat profund pe tinerii olimpici naţionali prezenţi în sală, drept care şi după ani de zile am întâlnit pe unii dintre ei, deveniţi profesori de română şi care îneau minte fraze şi idei din acea memorabilă întâlnire desfăşurată sub semnul literelor şi a lui Eminescu.

Acum la momentul de reculere şi meditaţie, înţeleg încă o dată ce profil deosebit a avut această mare doamnă, mai ales într-o epocă marcată discret, dar ferm, de un anumit misoginism, cu precădere la nivelul arealului public. Rare au fost femeile care au reuşit să-şi câştige pe merit un loc vizibil în acest areal şi care să facă a se şterge diferenţa dintre cele două genuri, ba chiar să strălucească în spectacolul vieţii cu mai mult decât alţii. Şi, de fapt, mi se pare că ostilitatea şi inverşunarea cu care unii au atacat-o după borma temporală din 1989, acuzând-o cu o vulgaritate detestabilă de tot soiul de păcate s-au datorat exact acestei performanţe ale sale de fi strălucit pe scena publică, lucru care, vai, îl ştiu din interior! Nu ţi se iartă şi se pedepseşte mai mult decât orice altceva. Canalii şi fischele, excroci şi corupţi, leneşi şi mincinoşi, hoji şi trădători sunt mai degrabă trecuţi cu vederea, ba chiar muşamalizaţi şi grajaţi moral cu o secretă simpatie dar un om, - mai ales o femeie! - care a avut succes câştigat prin merite proprii, a deţinut o poziţie în societate absolut pe drept cuvânt, a atras admiraţia unui public prin charisma sa proprie, acela nu este iertat, ci este duşmanit cu patimă, motivele căutându-se ulterior şi aflându-se doar pretexte ridicole, căci nimeni nu poate recunoaşte, sau poate nici măcar conştientiza! adevăratul motiv al urii pe care o nutreşte mediocru agresiv faţă de o asemenea personalitate.

Minte luminată şi caracter de cea mai înaltă stirpe, doamna Zoe a înţeles acest fenomen şi a ales să-şi asume, compensatoriu, în ultimii ani ai vieţii reclusiunea monahală şi retragerea quasi totală din lume, plătind situarea de odinioară în centrul societăţii prin solitudinea şi smerenia monahismului românesc în care va fi parcurs drumul profund către cea înaltă spiritualizare.

Asemănător cu traseul unui alt mare spirit al nostru, Nicolae Steinhardt, de la cea mai largă cultură de tip renascentist la interiorizarea spirituală a monahismului creştin, doamna Zoe a edificat prin repetiţie un posibil model de uriaşă altitudine morală al evoluţiei existenţiale a personalităţii autohtone.

Să păstrăm deci în altarul mişilor noastre acest model, acordându-i preţuirea şi valoarea cuvenită şi să regăsim habitudinea de-a deschide din când în când marile cărţi pe care aceşti oameni ai elitei intelectuale ni le-au lăsat moştenire lucrând fără răgaz întreaga lor viaţă spre a construi acest tezaur public şi dăinuitor dincolo de timp.

Fie-vă eternitatea ușoară,
Doamnă Profesoară!

„Gânduri despre sfinți“

În „Studiul introductiv“ la acest volum, Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Nestor Vornicescu subliniază, precum se cuvine, importanța publicării lui ca cea mai cuprinzătoare colecție de „Sfinți români și apărători ai legii strămoșești“. Înalț Prea Sfinția Sa arată că acest volum aduce dovada cea mai bogată și mai întemeiată că, creștinismul românesc a rodit și el din sine mulți și minunați Sfinți, chiar dacă smerenia caracteristică popoului nostru sau alte împrejurări istorice nefavorabile în care a avut de trăit au făcut ca Biserica noastră să nu canonizeze decât un mic număr dintre ei și aceasta, de-abia în 1955.

Sfinții români au existat însă în mod real și au fost recunoscuți ca atare de evlavia populară, cu toate că Biserica nu i-a canonizat formal și nu le-a dedicat anumite zile în calendar și de aceea faptele lor

Toți sfinții cu excepția apostolilor și a misionarilor, și-au câștigat această calitate lucrând pentru credințioși sau remarcându-se prin viața lor de curăție și jertfelnicie între credințioșii dintr-un anumit loc sau ținut. Cinstirea lor a început încă în timpul vieții, sau după moarte, între credințioșii din acel loc, pentru ca treptat ea să se întindă tot mai departe. Astfel, din sfinți locali ei au devenit sfinți universali. Dar au ajuns la această cinstire pentru curăția dobândită de ei într-un anumit loc, sau mucenicia lor, sau faptele lor de ajutorare pentru dreapta credință mărturisită pretutindeni, putând fi imitate de credințioșii din orice loc. Ei aplicau într-un anumit loc sau ținut învățăturile dreptei credințe universale. Ei slujeau și ilustrau credința universală în locul în care viețuiau.

Astfel, toți sfinții sunt locali prin faptul că lucrează într-un anumit loc, dar sunt universali pentru credința universală pe care o slujesc în acel loc. Din acest punct de vedere nu există sfinți locali și universali. Toți sunt locali pentru oamenii dintr-un anumit loc cărora le slujește în cursul vieții prin faptele și pilda lor, dar toți sunt universali pentru că această pildă e valabilă pentru credințioșii de pretutindeni și ea se impune spre unitate tuturor celor ce ajung să-i cunoască. Toți se umplu de Același Hristos care strălucește prin ființa lor și toți sunt

purătorii Aceluiași Duh Sfânt, chiar dacă Duhul Sfânt care li se comunică lor a fost comunicat de ei prin altă limbă. Toți aparțin prin Același Duh Sfânt Bisericii universale, care a început la Cinci-zecime și continuă de-a lungul secolelor, cuprinzând diferite neamuri (Fapte 2, 3). Limbile sunt diferite, dar sufletele sunt umplute de Același Duh și simt în Același Hristos.

Astfel și sfinții români, fie că au fost mucenici ai dreptei credințe în secolul IV, sau în secolul XVIII, fie că au fost ierarhi care au luminat poporul cu cuvântul și l-au ajutat cu fapta, fie că au fost sihastri ajunși la cea mai mare înălțare a ființei lor în Dumnezeu, prin rugăciune pentru ei și pentru credințioși, au înălțat prestigiul dreptei credințe și chipul de om care o trăiește cu seriozitate la o treaptă care îi îndeamnă pe credințioșii de pretutindeni, când ajung să fie cunoscuți, să o trăiască cu cât mai multă convingere și să le urmeze pilda.

Cu cât mai mult se impun prin viața lor excepțională în locul în care trăiesc, cu atât chipul lor iradiază cu mai multă putere în Biserica universală. Dar unirea între slujirea lor locală și importanța sobornicească mai poate fi pusă în evidență și altfel.

Un sfânt, chiar dacă ridică la cel mai înalt grad niște însușiri prin care se remarcă un anumit popor, înălțimea

nu au fost lăudate prin imne bisericesti închinare lor.

De altfel, timp îndelungat sfinții s-au făcut cunoscuți ca atare prin cinstirea pe care și-au câștigat-o în evlavia populară. De-abia de la un timp încoace Biserica a început să purceadă și la o canonizare formală a sfinților de mai târziu, confirmând venerarea lor de către cercuri largi ale credințioșilor.

Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Nestor mai face în „Studiul introductiv“ o serie de considerații asupra îndreptării canonizării unor sfinți locali de către Bisericile ortodoxe naționale, îndreptărire de care au făcut uz celelalte Biserici ortodoxe naționale și de care nu poate fi lipsită nici Biserica Ortodoxă Română.

la care se ridică îl face să îmbrățișeze cu o iubire cuprinzătoare toți oamenii. În ei nu mai e nici un pic de egoism individual sau de exclusivism național. Prin aceasta ei sunt adevărate punți de înfrățire între oameni și popoare. Prin sfinți se adâncește mai mult decât prin toți credințioșii sobornicitatea Bisericii, chiar dacă aceasta nu înseamnă ștergerea deosebiriilor între popoarele ce fac parte din ea. Sobornicitatea se întărește prin ei și din partea drept-credințioșilor din alte popoare pe măsură ce ei devin cunoscuți aceloră. Căci credințioșii aceia își îndreaptă rugăciunile către ei cu convingerea că acești sfinți se roagă lui Dumnezeu și pentru ei, cum de fapt se și întâmplă. De aceea ar fi bine ca diferitele Biserici ortodoxe să-și însușească prin acte oficiale, cunoscute popoarelor lor, canonizările de sfinți făcute de fiecare Biserică soră, pentru a contribui cât mai mult la unirea popoarelor lor în evlavia închinată reciproc sfinților lor.

E bine ca credințioșii Bisericii din orice loc să aibă cunoștință de sfinții de pretutindeni, pentru că fiecare sfânt aduce prin faptele lui săvârșite în alte împrejurări model de fapte pentru orice fel de împrejurări din viața lor. Căci faptele sfinților și viețuirea lor străluminată de prezența lui Dumnezeu în ei depășesc determinările locale, ridicându-se la ceea ce poate fi model și întărire pentru

credințioșii din orice loc. De aceea ar fi recomandabil ca viețile sfinților din orice neam să fie făcute cunoscute prin traduceri în limbile tuturor celorlalte popoare ortodoxe. S-ar face prin aceasta ceea ce s-a făcut în secolele mai vechi ale Bisericii, ajungându-se la universalizarea și unificarea evlaviei tuturor popoarelor ortodoxe în jurul tuturor sfinților. Ar fi un mod practic prin care Biserica ar contribui la cât mai marea înfrățire a popoarelor din sânul ei. Un model în această privință s-a dat prin traducerea și publicarea de către monahii din Sfântul Munte Athos a „Patericului românesc“, al Cuviosului Părinte Ierom. Ioanichie Bălan.

După ce în secolul XIX s-a subliniat cu putere, în cadrul Bisericii Ortodoxe, conștiința națională a popoarelor, socotim că timpul nostru cere o subliniere a faptului unității lor ca popoare conștiente de ele, dar unite în valorile care le sunt comune, și în primul rând în conștiința că trăiesc în aceeași credință în Dumnezeu lucrător mai ales prin Tainele și prin sfinții lor. Dacă creștinismul întreg a intrat într-o mișcare de convergență ecumenică, de ce nu și-ar afirma Biserica Ortodoxă cu mai multă putere unitatea ei lăuntrică?

DUMITRU STĂNILOAI

Mistuire

Eram june reporter la Radio și, nu mai știu cum și de ce, m-am aflat la Voroneț în urmă cu mai bine de 40 de ani, când tocmai se deschidea un mormânt aflat în interiorul bisericii. Căutându-se nivelul inițial al pardoselii, căci monumentul era în reparații, s-a înălțurat stratul așternut prin vremuri și s-a descoperit o lespede neștiută. La deschiderea gropniței, s-a procedat după tipic, fiind de față, dacă memoria nu mă înșală, un procuror și un milițian de pe la raionul Gura Humorului.

Când răngile au ridicat piatra, s-a auzit un pocnet de parcă s-a deschis o sticlă de șampanie. Și a apărut logofătul Gligorcea, îngropat la 1600, întreg-intreguț. Nu știu care-i explicația - poate structura specială a solului, poate cine știe ce îmbalsamare, poate chiar vreo falfăire a aripii duhului sfânt - l-au păstrat pe Gligorcea în toată ființa sa trepuscă neatinsă. Bărbat nalt, de aproape 2 metri, fusese îngropat nu în raclă, ci eulcat pe o blană groasă de stejar, peste care s-a așezat un covoraș înflorat. Avea fața cafeniu-pergamentoasă și o barbă roșie ondulată, coborând vâlturi peste piept. De gât avea atârnată, legată cu un snur negru, potcoava calului - pare-se, ritual funerar vechi și cu anume semnificații magice. Capul și-l odihnea pe o pernă de catifea, roșie cândva, sinile acum: ruptă

într-un colț, lăsa să se vadă fulgii de hamei cu care o umpluseră jupănițele celui de al 17-lea veac. Pe un deget, avea încolăcit inelul funerar (tăiat și închis post-mortem, „parte peste parte“). Dreapta logofătului Gligorcea era înleștată pe spada din care a rămas doar inima prelungă, asemenea unei sulite mâncate de rugină.

Enormă va fi fost acea spadă și-mi pot închipui doar cu greu cum era mânăuită la ceas de nevoie: părea imposibil de umit și cu brațele amândouă, dar, desigur, nu pentru cei care, nevoiți să trăiască viforos și să moară așijderea, o susțineau și cu palmele, și cu sufletul. Răposatul era îmbrăcat într-o babină lungă, spuzită cu zeci de bombișori, așezată doi câte doi; restaurat și așezat (acum) în vitrină de muzeu, veșmântul pare a fi considerat de specialiști unul dintre puținele costume medievale păstrate până-n vremile noastre. Se vedea limpede și pricina morții logofătului: o rană la genunchi, strâns legată în feșe de in. Astfel de rană o putea dobândi doar călare - semn că Gligorcea și-a prăpădit zilele în cine știe ce luptă despre care cronicarii nu s-au învrednicit a scrie... Minunea înfățișării lui Gligorcea s-a însoțit, repede, de minunea mistuirii lui: la contactul cu aerul proaspăt, trupul s-a topit, devenind cenușă. Hainala au rămas

să păstreze forma corpului, ca un cocon chitinos de libelulă din care a făsnit într-un zbor ființa cea transparentă și aripată. Iși va fi făcut Gligorcea cine știe ce planuri înalte atunci, la intrarea într-un nou veac - și uite că i-a fost dat să fie adunat cu mătura și fărâșul, spre întoarcere în gropnița de la Voroneț. M-am zăpăcit în momentele acelea și n-am declanșat aparatul de fotografiat decât după ce Gligorcea s-a mistuit: în poză se văd doar hainele, spada, potcoava, perna și covorașul cu șterse geometrii florale.

Emoția era mai mult decât firească - și-mi amintesc, păstrând, desigur, proporțiile, ce scria în „Gazeta de Moldavia“ bătrânul Iraelie, tatăl lui Ciprian Porumbescu, martor (1856) la deschiderea mormântului lui Ștefan, de la Putna: toți cei de față erau „urniți și cutremurați în cea mai adâncă adâncime a inimii lor“... Piatra de mormânt poate fi văzută și astăzi, deasupra gropniței ce tânuiește cenușă, în biserica mănăstirii Voroneț. Mă tem să-l singurul care mai poate depune mărturie despre minunea apariției și dispariției logofătului Gligorcea. Dar, când închid ochii spre a reconstitui scena, mai văd c-o-au străfulgerat, atunci, și niște lumini de blitz. Ceea ce înseamnă că, undeva, există și se păstrează fotografiile făcute de muzeografi profesioniști. S-au publicat vreodată? Se vor publica?

MIRCEA RADU IACOBAN

Nicolae Grigorescu – pictorul de biserici

Din câteva scurte interviuri, luate unor oameni simpli, secvențe cu care îmi încep filmul Nicolae Grigorescu – pictorul de biserici, aflăm că, în popor, Nicolae Grigorescu este cunoscut ca „pictorul țărânului român”, „pictorul carelor cu boi” sau ca „pictor de ciobani și ciobănițe” și deloc – sau aproape deloc – ca pictor bisericesc. De altfel, Nicolae Grigorescu (1834/1838 – 1907) e un mare necunoscut. Legende și controversele, precum și superficialitatea cu care opera sa e tratată chiar de către specialiști, dar mai ales batjocura forurilor competente față de moștenirea sa murală au darul de a face ca partea nevăzută a aisbergului să fie și mai misterioasă. Că a fost și pictor de icoane și biserici – și încă unul foarte mare! – și în ce chip a făcut-o, vom încerca să arătăm în cele ce urmează, ca un omagiu pe care îl aducem celui dintâi pictor român de circulație europeană, fondatorul picturii românești moderne, care, în urmă cu o sută de ani, se stingea din viață la Câmpina. ANUL GRIGORESCU,

din păcate, nu înseamnă nimic pentru dirigitorii culturii, nici pentru MCC, nici pentru UAP sau ICR, nici pentru instituțiile muzeale, care își văd liniștite de clientela lor. Mă așteptam ca măcar din partea pictorilor, a inițiativei private, să fie un fel de frondă, o mișcare similară cu aceea a saloanelor de pictură de odinioară, pentru care însuși Nicolae Grigorescu era un reper, așa cum a fost pentru Ștefan Luchian, după cum afirma acesta la Salonul național de pictură (1895), revoltat că modelul său declarat nu era în juru: „Am învățat mai mult de la muzele din străinătate și de la Grigorescu. Ce era pictura înainte de Grigorescu? Doamnă de Pompadour!” Afinitatea se dovedi reciprocă. Nu e semnificativ oare că la expoziția lui Luchian din 1905, când acesta era atins de necrușătoarea sa boală (scleroză multiplă) și de precaritate materială, singurul cumpărător al unui tablou a fost pictorul Nicolae? Influența lui Grigorescu asupra pictorilor care i-au succedat a fost copleșitoare. Iată de ce nu poți trece indiferent când ești contemporan cu o sută de ani de eternitate grigoresciană. Plecarea marelui artist la cele veșnice, când avea doar 69/73 de ani, stă sub semnul suirii la cer a Sfântului Prooroc Ilie Tesviteanul, acest inger intrupat ce a primit de la Dumnezeu puterea de a deschide și închide cerurile. Pe care sigur i le-a deschis și lui Nicolae Grigorescu, a cărui arta murală este o mărturie a inspirației divine.

COPILĂRIA

Nicolae Grigorescu s-a născut la 15 mai 1838, dată impusă de documente și tradiție, dar contestată de unii cercetători, care susțin că Nicolae Grigorescu, din motive necunoscute, s-ar fi întinerit și că anul real al nașterii sale ar fi 1834. Această „întinerire” era o practică uzuală pe atunci; așa a procedat și Ion Creangă, bundoi. Locul nașterii însă este corect, adoptat de toată lumea. Nicolae Grigorescu a văzut lumina zilei în satul Pitare, aflat la 45 km de Capitală, lângă Castelul Brâncovenesc de la Potlogi.

O reconstituire estetică a satului natal poate fi realizată prin unele panze ale artistului, precum Spălătorese la râu, Peisaj cu turnă de oi, Bătrâna cu găște, Motanul, Vatra de la Rucăr, țărâncă în interior,

țărâncă uscând rufele, țărâncă torcând, Cireadă ieșind din apă, Care cu boi, Ciobănaș și altele. Dar până și celebrul său Autoportret păstrează ceva țărâncesc din aceste origini pitare. Satul se găsea pe moșia boierului Filip Lenș, unde tatăl viitorului mare pictor era un fel de administrator.

Nicolae („Nicu”, cum îi spuneau ai săi) a fost al șaselea copil din cei șapte (două fete și cinci băieți) căji au avut părinții săi, Ion și Ruxandra Grigorescu. Moșierul Filip Lenș era mare colecționar de artă și e posibil ca micuțul Nicolae să se fi uimit prima oară de lucrările unor măestri ai picturii occidentale chiar în conacul în preajma căruia s-a născut.

În 1843 moare Ion Grigorescu. Ruxandra, neavând nici un motiv să mai rămână la moșie, se mută cu cei șapte copii în mahalaua Cărâmidarilor din București, la o mătușă. După două zile de drum, ajung la noua locuință. Atmosfera locului

copilăriei, Nicolae Grigorescu îi relatează lui Vlahuță o întâmplare de natură mistică, premonitorie: „Eram mărișor – oi fi avut vreo opt-nouă ani – când m-au închis frații și surorile în biserică, ș-au fugit, și m-au lăsat singur, spunându-mi că au să sară sfinții pe mine, să mă mănânce. Am căzut în genunchi plângând și, pân-a venit mama, așa am stat și m-am rugat din toată inima. Multă vreme am privit ca o minune faptul că nu m-au mâncat. Mai târziu, când făceam icoane, zugrăveam sfinții nu numai cu evlavie, dar și c-un fel de recunoștință, că mi-au lăsat viața...”. Și le-a făgăduit, desigur, că o să-i picteze. Ceea ce a și făcut. Probabil că a fost să se împlinească acel cuvânt din Scriptură, care spune: „Faceți făgăduințe și le împliniți”.

Ruxandra Grigorescu și-a dat copiii să învețe ceva carte la dascălul Bisericii Sfântul Gheorghe din mahalaua Cărâmidarilor. Biserica mai există și azi. La zece ani, Nicu intră apoi ucenic „la un

gur iconițe. Era vară. Duminica mă duceam la Obor. Îmi așteream hănița jos, îmi întindeam marfa pe ea și-mi așteptam mușterii, ca orice negustor. Treceau femei sărace, oameni de la țară, mă întrebau cine le-a zugrăvit, le spuneam că eu... și cumpărau, bieții oameni, ziceau că-s icoane cu noroc, de la copil nevinovat”.

Parcă și vedem reflexii ale Pieșii Obor în unele imagini din tablouri ca „Țârg”, „Bărăția din Câmpulung”, „Prăvălie” sau „Bălci la Sinaia”. Și confesiunea despre vânzarea de iconițe continuă: „Doamne, cu ce bucurie am venit eu acasă după cea dintâi afacere a mea! Făcusem vreo zece sorcoveți și când i-am pus mamei în mână, s-a uitat la bani, apoi la mine, și m-a întrebat îngrijorată de unde-s, că eu lucram pe acuns icoanele. Când i-am spus, m-a sărutat, a dat să zică ceva și s-a întors repede cu fața spre fereastră, că-i venea să plângă. Acea a fost, poate, cea mai fericită zi din viața mea...”

COPILUL-MINUNE LA BĂICOI

I se duce repede fama de „copil minune”, de suflet nevinovat care pictează icoane. În 1853, prințesa Trubețkoi, născută Ghica, îi comandă zugrăvirea bisericii din Băicoi, cât și zugrăvirea capelei domnești de pe moșia sa de lângă Băicoi. Aici Grigorescu a pictat – ajutat de Niță Părăiescu – 6 icoane mari și 11 prăznicare. Pe una din icoane vedem și azi semnăturile lor.

Aici restauratorul Ion Chiriac ne spune că, recent, criticul de artă Radu Bogdan a descoperit patru panouri în suprafață de 16 metri pătrați, pe care se află pictură murală, în tehnica în ulei, care a fost acoperită și „acum încercăm să revenim la culoarea inițială”. Până în prezent „s-a înlăturat stratul de intervenție” și din fresca Nașterea Domnului s-a scos la lumină câteva elemente, ca staulul, o vacă și măgarul. Se fac eforturi să fie „eliberată” toată fresca.

ȘCOALA DE LA CALDĂRUȘANI

„Meșterul Nicu”, așa cum avea să i se spună curând precocul pictor-minune, ajunge să se numere „printre cei mai căutați zugravii de biserici”. Se lămurea uneori în contractele zugravilor: „Iară chipurile de la catapeteasmă să fie de meșterul Nicu”. În ani 1854-1855 pictează mai multe icoane pentru mănăstirea Caldărușani, unde exista o școală de pictură religioasă.

Căluza noastră aici este preotul-ghid Laurențiu, care ne-a spus:

– Muzeul Mănăstirii Caldărușani adăpostește cea mai mare colecție de icoane din țară. Printre ele se află și colecția de icoane pictate de tânărul ucenic Nicolae Grigorescu. Aici a început el să picteze sub îndrumarea pictorului iconar Evghenie Lazăr. La Caldărușani a existat, pe vremea aceea, o adevărată Academie, care includea școli de pictură, muzică, copiere, tipăritură. La vârsta de 14-15 ani a ucenicit aici și Nicolae Grigorescu. La comanda starețului de atunci, el a pictat 11 icoane, pe care le vedeți: Învierea Maicii Domnului, Hristos Judecător, Sfinții Împărați Constantin și Elena, Sfântul Gheorghe și Sfântul Dimitrie, Iisus și femeia samariteancă, Sfântul Pantelimon... Toate aceste icoane

poate fi recreată de tablouri ca Bătrâna cârpind, Bătrâna cu coșul pe braț, Căruța din ogradă, Femeie brodând sau țărâncă lucrând lângă fereastră. Din această perioadă datează și primele amintiri ale lui Nicolae Grigorescu, spuse ca într-o spovedanie prietenului și biografului său mai târziu, Alexandru Vlahuță: „Cu acul ne-a crescut biata mama. Și o dată n-am auzit-o plângându-se, ori blestemând, ori spunând vreo vorbă rea. S-a trudit, sărăcuța de ea, ș-a învățat singură să citească și să scrie, ca să ne poată învăța și pe noi puțină carte. Că ce școli erau pe vremea aia?... De dimineață până în noapte muncea și ne îngrijea s-avem de toate. Surorile începeau să coasă și ele. Un frate mai mare intrase ucenic la un unchi al mamei, zugrav de biserici... Se vede că era în neamul nostru, că mult îmi mai plăceau și mie icoanele când eram mic. Pentru mine, sfinții erau vii: stam cu sfială înaintea lor și eram încredințat că și ei se uită la mine, mă așteptam să-i aud vorbind, să-i văd mișcându-se, ridicând mâna să mă binecuvânteze”.

Și tot legat de primii ani ai

iconar”, pictorul Anton Chladek, austriac de origine, urmându-l astfel pe fratele său mai mare, Gheorghe. Din toți ucenicii lui Chladek, Nicu era cel mai bun în „pământuri”, cum le spunea profesorul său peisajer. Despre acest prim maestru al său, care l-o fi inițiat și în arta occidentală, Nicolae Grigorescu își amintea: „La zece ani am intrat și eu la un iconar. Da' era un om sucit, Dumnezeu să-l ierte, și rar auzea o vorbă cumsecade din gura lui. Mă puneă să mătur, să-i legăm copilul. Și când vroiam să mă uit și eu cum zugrăvește, mă lua la goană. Numai căteodată, când îi frecam colorile, se mai îmbuna și mă lăsa pe lângă el; atunci eram și eu în culmea fericirii; îmi vorbea blând, îmi arăta cum se fac sfinții, îi sorbeam vorbele și mă uitam la el ca la un Dumnezeu”. Cu gândul la această ucenicie o fi realizat pesemne lucrările „Pensulele artistului” și „Primul atelier al artistului...”.

La Chaldek nu stă decât doi ani. Începe să facă „singur iconițe” pe care le vinde cu succes, cum însuși mărturisește: „După doi ani m-am întors acasă, ș-am început să fac sin-

arată stilul picturii de la Căldărușani, dar și stilul picturii copilului de 14 ani. Priviți aici, în Sfântul Dimitrie parca e portretul lui Grigorescu tânăr. Școala de zugrăvi, de iconari de la Căldărușani se remarcă prin faptul că pune accentul pe valoarea sacră a icoanei. Evghenie Lazăr nu se gândea să facă o valoare de penel, de meșteșug pur artistic. Icoana a avut întotdeauna aici o valoare sacră.

Pr. Laurențiu crede că modelul lui Grigorescu într-ale picturii a fost chiar Evghenie Lazăr.

- Stilul întregii școli de la Căldărușani este un stil clasic cu influența Renașterii italiene, adică nu este tradițional, nu respectă tradiția stilului bizantin. Mulți au refuzat o astfel de pictură. Dar biserica acceptă asemenea icoane pentru că, înainte de toate, sunt niște valori deosebite, deși nu sunt lucrate în tradiția bizantină. Deci stilul de la Căldărușani este acceptat de biserică. Au fost diferite mode, diferite curente, cum ar fi și stilul baroc, care a pătruns și el în biserică. Aceste abateri de la stilul tradițional bizantin a fost acceptat și de biserica rusă, bulgară sau sârbă. Singurii care nu s-au abătut și au respectat tradiția sunt grecii.

Părintele-ghid mă surprinde cu afirmația că icoana Hristos Judecător seamănă cu stilul lui El Greco, fapt complet fals. Mult mai adevărată este afirmația că Nicolae Grigorescu a fost inspirat de Dumnezeu. Sub grația inspirației divine a trăit încă din fragedă ucenicie, când picta icoane și le vindea. Contactul cu arta unui El Greco avea să-l aibă mult mai târziu, când a ajuns la Barbizon. În Hristos Judecător citim cu ochii tânărului zugrav cum și-a imaginat el că va veni Mântuitorul. Această icoană este atât de populară încât toți românii ortodocși o au în casă, considerând-o o mană cerească, o creație anonimă, ca și Rugăciunea lui Eminescu, pe care o recită toți țărani și o cred că e de la Dumnezeu, cum sunt inspirațiile populare, creațiile Marelui Anonim.

MINUNEA DE LA ZAMFIRA

În 1856, meșterul Nicu se adresează domnitorului Bogdan Dimitrie Știrbei, apoi caimacanului Alexandru Dimitrie Ghica din „dorința de-a merge în Academia de pictură din Roma spre perfecționarea artei ce exersează”, încercări rămase fără rezultat. Împreună cu frațele său Ghiță, între anii 1856-1857 zugrăvește mănăstirea Zamfira. Pentru prima oară pietează în frescă (650 mp).

Unul din cei mai mari specialiști în arta murală a lui Nicolae Grigorescu este Radu Bogdan, care a colaborat la realizarea filmului meu. La Mănăstirea Zamfira l-am filmat în interiorul bisericii, unde ne-a declarat:

- Cea mai cunoscută biserică pictată de Grigorescu este Agapia, dar cea mai importantă, după umila mea părere, este Zamfira. Nicolae Grigorescu se înscrie în tradiția picturii bisericesti de influență occidentală, nu bizantină. Tranzitia aceasta a făcut-o primul Gheorghe Tattarasu. Nicolae Grigorescu introduce în pictura religioasă o notă de realism. Zamfira a fost prima oară restaurată în 1902 și s-a acoperit pictura originală făcută de Grigorescu. Nici Vlahuță, nici altcineva din toți cei care s-au ocupat de pictura murală a lui Grigorescu nu au văzut această frescă. Aproape un secol întreg Zamfira nu a fost cunoscută, nu s-a cunoscut ce a făcut Grigorescu aici. Abia în 1988 a fost descoperită prima restaurare și refăcută lucrarea lui Grigorescu. Pictura de aici nu corespunde cu

contractul. Toată biserica este pictată în frescă. Fresca presupune o cu totul altă experiență. De aceea, eu cred că atunci când a pictat aici, Grigorescu avea 23 de ani, nu 17, cum se zice. Nu e sub influența Parisului, acolo el s-a perfecționat. În pictura de aici găsim elemente realiste, cum ar fi peisajele. Apoi constatăm o mare libertate de mișcare, cum se observă în scena răstignirii lui Hristos. Sigur, valoarea acestei picturi nu stă în peisaje. Priviți Învierea lui Hristos. E pictată într-o calotă. E aici o mare știință a perspectivei. Nu putea fi pictată de un copil. Grigorescu arată aici o plastică foarte înaintată. E limpede că s-a întinerit, ca să obțină bursa pentru Paris, și eu am certitudinea că el s-a născut în 1834, nu în 1938. E sigur, altfel n-ar fi putut să picteze așa ceva. Hotărât, a contat experiența de la Căldărușani, unde s-a format ca pictor de icoane, acolo era o școală de iconari, apoi a pictat la Băicoi și la Mărginenii de Jos, după care a urmat Zamfira. La Puchenii Mari a pictat în 1861, ceea ce înseamnă că biserica de aici e pictată după Agapia. M-am ocupat timp de 10 ani de pictura religioasă a lui

Mărginenii, cum vom vedea, a fost vandalizat.

- Pictura bisericească a lui Nicolae Grigorescu este un patrimoniu inestimabil, care nu a fost încă studiat. Practic, Grigorescu e un necunoscut. Abia acum trebuie scos la suprafață. Așa cum faceți dumneavoastră. Și cred că sunteți primul. De fapt, asta e menirea unui film.

EXTAZ ȘI AGONIE LA MĂRGINENII DE JOS

Aici, la mănăstirea Zamfira, Grigorescu îl cunoaște pe călugărul Isaia Piersiceanu „un bătrân foarte deștept și om purtat, care povestea frumos tot felul de minunății de prin țările pe unde umblase”.

Plănuise să plece împreună la Paris. Se duc mai întâi la Mănăstirea Neamțului, locul de metanie al călugărului Isaia. Acolo bătrânul se îmbolnăvește. În așteptare, meșterul Nicu zugrăvește icoane. Una din ele cade în mâinile stăreței de la Agapia. Dar până a ajunge aici, trece printr-o altă experiență.

Este vorba despre una din descoperirile grigoresciene cele mai recente, biserica din Mărginenii de

Documentul care atestă faptul că a pictat și această biserică este acest chip de sfânt din catapeteasmă, care este chipul lui Grigorescu. Deci e vorba de un autoportret. Picturile murale, de asemenea, trimit la Zamfira. Toată biserica a fost pictată în acest stil. Și ce vedem aici? O pictură din nou! Ceea ce denotă o lipsă de preocupare științifică a ceea ce ar trebui să fie o restaurare. E o inadvertență crasă, o blasfemie la urma urmei. Acest monument trăiește prin pictura lui Grigorescu, nu prin pictura din nou a domnului Chiriac! Cum să-ți însușești proiectul lui Grigorescu de la Zamfira și să pictezi în stilul lui? E inadmisibil! Cine a dat dispoziție să se înceapă cu pictarea plafonului? Chiriac trebuia să înceapă cu restaurarea frescelor lui Grigorescu! Efortul trebuia concentrat pe recondiționarea picturii murale. Și el ce-a făcut? S-a apucat de plagiere. Coborârea lui Iisus de pe cruce e exact ca la Zamfira. Parcă n-am ști ce a făcut acolo Grigorescu! Multe nu se știu, e adevărat. Nu se știa, de pildă, că Grigorescu picta după modele occidentale. Despre această activitate a lui nu s-a știut mult timp.

Radu Bogdan e foarte furios, se agită ca un leu în cușcă, abia pot să mă țin cu microfonul după el.

- Atât cât a rămas în picioare din pictură, cu asta trebuia restauratorul să înceapă, cu frescele lui Grigorescu, nu să facă tavanul, pictură din nou. Este ceva de te apucă nebunia! Sunt consternat pur și simplu cum se lucrează în țara Românească! În loc să te apropie de dragostea de Nicolae Grigorescu, cu dragoste pentru monument, vedem exact contrariul! Și nimeni nu se sesizează, nici o autoritate... Cumplit!

Radu Bogdan e foarte ponit pe „forurile incompetente”

- Opinia mea este că sunt la mijloc și niscaiva interese pecuniare, spun eu.

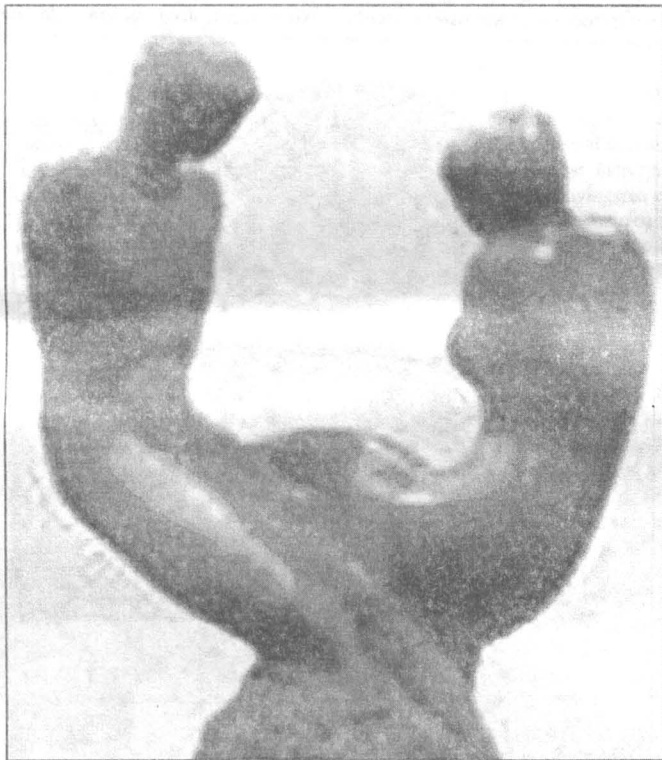
- Or fi, dar trebuia să știu și eu! Eu sunt specialistul! Forurile competente trebuiau să vină la mine, să mă informeze dacă ceva nu e în regulă!

Iar preotul bisericii toarnă și el gaz pe foc, spunându-ne cum niște bulibași din sat, împreună cu un escroc arab, au încercat să scoată din țară iconostasul original. Cică au pregătit copii cu care să înlocuiască icoanele lui Grigorescu din catapeteasmă și că „numai Dumnezeu a făcut să descopăr în altar aceste false icoane”!

Fiecare cu descoperirea lui! Dar și eu am descoperit ceva. Și le spun că atunci când am făcut documentarea despre Caragiale, pentru un serial TV, am dat de urma lui Luca, tatăl lui Caragiale, care venise din satul vecin, Hăimănele, aici, la Mărgineni, unde a fost angajat ca secretar și contabil al Mănăstirii. Asta se întâmpla chiar pe vremea când „meșterul Nicu” picta biserica, în anul 1858. Caragiale avea pe atunci 6 anișori. Micuțul hoinărea prin curtea mănăstirii ca la el acasă. Într-o zi, intră în biserică mănăstirii și ce vede? Un copil mai mare ca el, care se afla pe schele și zugrăvea un perete. Caragiale s-a urcat și el pe schelă și când meșterul l-a văzut, i-a spus: „Ce faci tu, aici, mă, băiete? Stai degeaba? La dă-mi pensula de color?”. Și Caragiale a început să-i dea la mână ceea ce-i cerea meșterul Nicu...

I-am comunicat restauratorului Ion Chiriac cele spuse de Radu Bogdan, care consideră că plafonul de la Mărginenii pictat de el este o imitație a plafonului de la Zamfira, pictat de Grigorescu. Ideea e că a făcut treaba pe dos, că a omorât pictura lui Grigorescu.

- Așa e dl. Radu Bogdan, mereu nemulțumit. Așa a fost și când am

Grigorescu. La Puchenii s-a investit mult în restaurare, dar s-a stricat, nu s-a făcut bine ce s-a făcut. La fel la Mărginenii de Jos. Peste 20 de fresce în culoare sunt toate acoperite de funingine. La Băicoi sunt alte patru fresce acoperite. Restaurarea a început în 1988 și e făcută de Ion Chiriac. În scena „sacrificiul lui Isac” apare un copac. Este o dovadă a lui Nicolae Grigorescu pentru pictura în penel. Nimeni în epocă, nici Aman, nici Tattarasu, nici Negulici nu pictau peisaje ca el.

Am făcut o remarcă privind chipurile sfinților, originalitatea formelor...

- De chipurile sfinților nu m-am ocupat. E un capitol cu totul special. Canonul bisericesc spiritualizează chipurile, pe când la Grigorescu observăm o notă de realism. Cum am spus, ruptura de tradiția bizantină a fost făcută de Tattarasu.

Discutam și faptul că pe vederi și pe tot felul de ilustrații apare Hristos Judecător, iar lumea îl consideră un kitsch, fiindcă această practică trebuie controlată de specialiști și de biserică, nu lăsată la voia întâmplării, la mâna tuturor profitorilor. Și iconostasul de la

Jos, pe care a zugrăvit-o în 1858, deși unii cercetători susțin că ar fi pictat-o înainte de Zamfira, alții după Zamfira. Plutim încă în zona incertitudinilor. În biserica din Mărginenii am pășit pe un teren minat, care ne-a făcut, fără să vrem, martorii unei realități incredibile, semnificative pentru modul cum este tratată, de către forurile competente, opera religioasă a celui mai mare pictor român. Operă lăsată la voia întâmplării, la cheremul unor finanțatori dubioși, care, așa cum ne-a relatat preotul de aici, au atentat la integritatea catapetesmei, sau la cheremul unor binevoitori care întrețin printr-o credințioasă neinițiată în artă iluzia că pictura din nou este mai valoroasă decât frescele grigoresciene, care, vezi Doamne, n-ar mai trebui restaurate! Dar valoarea sârmanei biserici din Mărginenii, uitată parcă și de Dumnezeu, stă tocmai în aceste fresce! Se crede că icoana Mântuitorului și cea a Sfântului Dimitrie sunt autoportrete. Despre toate aceste aspecte ne vorbește din nou Radu Bogdan, descoperitorul picturii:

- Până în 1970 nu se știa de trecerea lui Nicolae Grigorescu pe aici.

Gabriel Liiceanu sau mediocritatea impudică

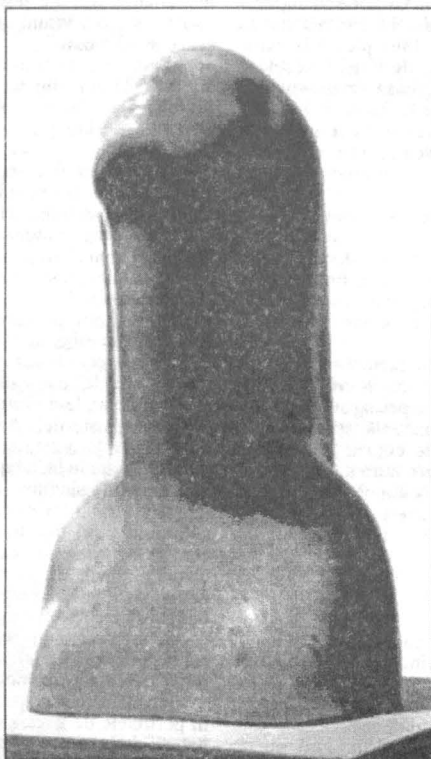
Scriitorul francez Théophile Gautier (1811-1872) a influențat „Junimea” și cultura română prin ideologia „artei pentru artă” și totodată prin „ideologia cărților cochon” (vezi Ion Creangă și Mihai Eminescu, vezi Luca Pițu și „douămiștii”). Intellectuali aceia estetizanti, bine școliți, de la Junimea, când frunzăreau cărțile cochon ale lui Théophile Gautier, unde textul într-o franceză pură și civilizată, analizând politica internă a Franței timpului, era însoțit pe liziera paginii de un limbaj figurativ înlocuind expletivele, exclamau nedumeriți și expletiv: „Ce-are sula cu prefectura?” Este o ipoteză privind originea întrebării. Altă ipoteză ar fi aceea că elita administrativă din România celei de a doua jumătăți a secolului XIX, elită din care făceau parte și prefectii, puneau aceeași întrebare privind cărțile lui Théophile Gautier.

Devine foarte probabil deci ca retorica întrebării „Ce-are sula cu prefectura?” să fi fost inventată de un prefect junimist în contextul strict al unei etici utilitariene (benthamiene). Oricum, trebuie amintită această dihotomie junimistă de interpretare a cărților lui Théophile Gautier. Dar însuși textul cărților cochon scrise și publicate de Théophile Gautier nu era deloc vulgar. Ion Creangă scrie textul „Povestea poveștilor”, jumătate cochon jumătate Mutinus, pur și simplu pentru că nu știa franțuzește când răsfoia cărțile lui Théophile Gautier!

„Boccaccio însuși ar fi pâlît de invidie dacă ar fi putut să citească această capodoperă a erotismului comic”, crede naiv Gabriel Liiceanu, directorul editurii Humanitas. „Ziarul de Iași” din 20/12/2006 adăugase această „evaluare liiceană” la știrea:

+ Povestea poveștilor este publicată de Humanitas în ediție trilingvă română-franceză-engleză, însoțită de desenele pictorului Ioan Iacob. Textul lui Ion Creangă a fost tradus de Alistair Ian Blyth, absolvent de Cambridge, cunosător la nuanță al limbii române, și de Marie-France Ionesco, fiica lui Eugene Ionesco, minuțioasă ca un bijutier în a șlefui fiecare cuvânt, informează Humanitas. Potrivit editurii, pictorul Ioan Iacob, stabilit în Germania, a reușit, cu forța și expresivitatea desenului, să „re-povestească” „Povestea poveștilor”, cu alte imagini pentru fiecare dintre cele trei variante: română, engleză și franceză.

Comentariul prompt al domnului Daniel Stuparu, un cititor obișnuit dar totuși eminent al „Ziarului de Iași”, demonstrează că „dulcele tîrg al

„Ieșilor” rămâne capitala culturală a României:

Gabriel Liiceanu numește această poveste în marginea căreia nici măcar un puber imberb al prezentului nu mai poate schița decât cel mult un zâmbet condescendent, o „capodoperă a erotismului comic”. Dacă ar fi să fim riguroși - în sens heideggerian să zicem, cum îi plăcea cândva (ou sont les neiges d'antan?) domnului Liiceanu, pe când era ilustru profesor la catedra de filosofie a Universității din București - ne-am putea întreba, și pe bună dreptate: Care capodoperă? Care erotism? Care comic? Dacă acest text, nu mai lung de câteva pagini, fără cap și coadă, dezlanat și ridicol, care nici măcar o glumă bună nu poate fi numit (pentru că un banc are o poantă, și e indiscutabil mai scurt, adică obține un efect mai percutant cu un efort de mai mici proporții) poate fi numit capodoperă, atunci

bijuterii precum Paradisul pierdut al lui Milton sau Despre itinerarul minții în Dumnezeu al lui Bonaventura ce să mai zicem? Se pare însă că cei care acuzau cerul de la Păltiniș de un lamentabil epigonism aveau dreptate.

Comentariul acesta e îndreptățit numai în măsura în care îl disociem pe filosoful craiovean Constantin Barbu de amintitul epigonism al „cerului de la Păltiniș”.

Să adăugăm noi ceea ce se pare că nu știe domnul Gabriel Liiceanu. Principiul junimist „Artă pentru artă” fusese împrumutat din prefața cărții „Mademoiselle de Maupin” a lui Théophile Gautier. Graficianul Aubrey Beardsley (1872 - 1898), cel mai controversat, mai decadent, mai estetizant și totodată cel mai puțin recomandabil dintre artiștii stilului Art Nouveau, ilustrase cartea, Mademoiselle de Maupin (Six Drawings Illustrating Théophile Gautier's Romance Mademoiselle de Maupin by Aubrey Beardsley published by Leonard Smithers and Co., London, 1898). „În limbajul figurativ al cărților cochon ale lui Théophile Gautier va fi imitat de graficianul englez Aubrey Beardsley, bun prieten cu Oscar Wilde (1854-1900) fără să fie el însuși homosexual, pentru a ilustra scenele falice din piesa antică Lysistrata, compusă de greul Aristofan. În perioada degradării intelectuale forțată de comuniștii internaționaliști din România, arii din opereta Lysistrata erau repetate cu o insistență absolut anormală de radiodifuziunea română. Tot pe atunci, unele dintre desenele lui Aubrey Beardsley (de exemplu „Flosshilde” și „Trandafirul din Lima”) erau sursă de inspirație pentru ilustrațiile cărților erotice destinate copiilor, în care proletarul câștigă dragostea Cosânzenei ca într-o „nuvelă de Kay Boyle. Aubrey Beardsley mai executase o serie de 17 ilustrații pentru scene din Salomea, piesa lui Oscar Wilde în versiunea franceză.

După 1989, teoreticianul culturii Radu Teșosu (1954-1999) începea să publice desenele lui Aubrey Beardsley în revista Cuvântul. Probabil că ar fi necesară, chiar și utilă, publicarea unui întreg volum ilustrat cu desenele lui Théophile Gautier și Aubrey Beardsley, desene însoțite obligatoriu de comentarii pertinente. Căci ediția trilingvă și ilustrată a Povestii Poveștilor pusă pe piață de editura Humanitas este doar „cumpănit meșteșug de timpenie”.

TITUS FILIPAȘ

PAMFLETUL LUNII

Vulgaritatea și mitocănia presei românești au ajuns de nesuportat. Gabriel Liiceanu are tot dreptul să fie indignat. „Să mă pună să explic de ce am ajuns acolo cu un mijloc de transport și nu cu altul, dacă lucrul ăsta se petrece pe bani publici sau nepublici. Dacă vreți să cobor la acest nivel...” Adică

la cele câteva biete mii de metri la care zboară un avion pentru intelectuali plătit de popor prin voia președintelui său, în vreme ce se știe că un filosof ca d. Liiceanu se deplasează de regulă gratuit prin stratosferă, cu un dirijabil tras de ingerii care-l deservește și pe d. Pleșu.

Ceea ce ignarilor din presă li se va fi părut o replică de un tupeu buimăcător în gura unui moralist de talia d. Liiceanu. - „Nu pot fi întrebate de ce merg pe bani publici, pentru că nu eu trebuie să verific condițiile călătoriei, pentru că eu sunt invitat!”

De ce ziaristul nu e intelectual

- este de fapt o splendidă ilustrare a neoagnosticismului care-l frământă pe filosoful Liiceanu de când a recitat stihurile lui Omar Hayssam - „Eu nu-trebat, cu ce plecat/ Ei invitat călătoream/ „i eu cărat”.

De ce era nevoie de un avion cu 99 de locuri ca să fie transportați câțiva inși? A pune o astfel de întrebare arată încă o dată, dacă mai era nevoie, de ce un ziarist nu poate fi în veci un intelectual. Ziaristul e în stare să-și scrie articolul pe genunchi, într-un ambuteiaj, într-o sală de așteptare plină ochi într-o

cârciumă aglomerată. De aceea, el nu înțelege că, pentru a gândi, intelectualul de largă respirație are nevoie de spațiu, noosfera cu centrul în capul lui trebuie să intre în expansiune liberă, fără a întâlni tărăntucele perturbatoare ale mocofanilor.

Cât privește urgența parcurgerii celor 300 km până la mare pe calea aerului, numai tâmpit sau răuvoitor să fii ca să nu înțelegi că, așa cum a explicat d. Liiceanu, președintele „avea dreptul să audă cum stau lucrurile în literatura României, în arta plastică”. Iznoniț cu cruzime din

ceacluri, ținut pe la ușile bibliotecilor, fiindu-i interzis accesul în teatre sau la vernisaje, d. Băsescu a putut, în fine, în cadrul acestei întâlniri cvasi-conspirative să primească niște note informative în legătură cu situația din literatură și artă, unde, cum memorabil observa d-sa, „trebuie spusе lucruri simple, pe înțelesul tuturor”. Ca să nu mai vorbim de legea lustrăției; e musai și pentru ea o expertiză intelectuală turbo, fiindcă după ce s-a copt 17 ani la foc mic, acum arde cetățenii mai rău ca seceta.

Cum spuneam, așa nu se mai poate. Cred că plec din gazetărie, îmi pun în CV că am avut și eu câteva întâlniri „de lucru” ca invitat al d-lui președinte Băsescu și mă înscriu la intelectuali.

CRISTIAN TUDOR POPESCU
din ziarul Gândul

“Febrele lui Ioan Alexandru”

Taborul ambulant

Doar câțiva ani de la moartea lui Ioan Alexandru (1941-2000) și aceeași reacție uniform indiferentă a presei noastre, dâmbovițeană prin destinație... Poetul care a pictat cu guașe aduse de acasă satul transilvan nu este un neosămănătorist, cum îl credea Ion Negoitescu, ci este un cultivator al „expresionismului țărănesc” (Dicționarul general al limbii române, Academia Română, Univers Enciclopedic, 2004, A/B, pag. 104).

Ioan Alexandru a fost un Tabor ambulant, incendiind cu febrele lui conformismul împăcat cu rosturile lumii. Unii îl ironizau ca mistic, taxând drept idealistă și discordantă pretenția lui de a pregăti un stat ateu comunist, pentru Învierea creștină: „Și-n neamul meu un singur legământ/Până astăzi este în putere/Această patrie, acest pământ / Să-l pregătim încet de Înviere” (Identitate).

Alții l-au acuzat de protocronism, pentru că și făda țara. Însă Ioan Alexandru și-o făda în felul său, nu idolatrizând-o, ci văzând-o ca un real pe care Creatorul i l-a dat pentru a-și ține zilele: mirii Maramureșului, Moldova liturgică, Argeșul Meșterului Manole, cortul divin al Carpaților. Și, într-adevăr, mergând pe linia unui Goga, pe linia unui Blaga – al cărui discipol a fost –, Ioan Alexandru a îmbrăcat toga poetului – profet și a închinat imne țării și Dumnezeuului care l-a pus în ea.

Traducându-l prima dată pe Pindar în românește, lui Ioan Alexandru îi era ușor să scrie imne în stilul clasic al poetului din Delfi. Seria Imnelor este deschisă în 1973 prin Imnele bucuriei, o carte a marcelor luminoase. „Nici prin moarte nu scapi de iubire./Iona în pântecul chitului fugit/ În loc de moarte-a dat de mânăstire/ Și să-ngenuche mortu-a trebuit” (Iona). Da, poetul este determinat: „Nu se poate ca omul, aceste mâini, acești prieteni, acești poeți, aceste clopote, acest neam, acești părinți, aceste mame, aceste drumuri, aceste lumini să n-aibă o destinație” (op. cit., pag. 103). După teo-

ria lui Ștefan Lupășcu, care a avansat ideea că totul se va transforma în fotoni, poetul profetește fotonizarea finală: „Pierde-se pot multe pe pământ/ Mai ales ce nu ne aparține/ Și din moarte vom ieși curând/ Pe lumina stingerii de sine” (Iosif cel Frumos). Ioan Alexandru stropeste cu lumină din stiloul: „Celor ce le-a scăpat lumina-n prima zi/ Pot în cea de-a patra s-o apuce/ Când soarele și luna încep a fi/ Și peste ape stelele strălucesc/ Celor ce veniră-ntr-un târziu/ Li se mai dă din slavă încă-odată/ În mormântul ce-a rămas pustiu/ Giulgiurile o jin înfășurată” (Lumina).

Trupul nu este rău. E numai slab: „În poștele de la buric la vale/ Își sapă iadul peșterile sale” (Maxim Mărturisitorul). Iar un trup tare se călește cu voință și cu har, nu cu rudimente de intenție. „Candelele milei aprinse-n univers” (Imnul stejarului) se hrănesc din nădejile noastre. În spatele fiecărei nădejdi stă omul, în spatele fiecărei mile stă Domnul. Poetul, lucrând cu cuvântul, dă o formă adecvată speranței. Pentru Ioan Alexandru „Poezia este o chemare adresată omului de a viețui la modul cel mai serios” (Constantin Coroiu, Dialoguri literare, Junimea, 1976, pag. 10).

Ioan Alexandru n-a fost sedus de Morganele propagandei ceaușiste. El scria pentru el și pentru neam, nu pentru un palton sau pentru o „tabără de creație”. Le-a arătat studenților filologi din București cine este Eminescu pentru noi, românii, adesea întârziind două ore pe o strofă din Glossă. De aceea îl durea fizic compania de demitizare a marelui poet de după 189. Un neam nerecunoscător, care, după ce că are puține statui, le mai și dărâmă. Ioan Alexandru, acest fiu de țărani ardeleni, a intuit profund amnezia românească, însă i-a fost prea rușine de rușinea celorlalți: „Șterge-mă Doamne pe mine din cartea vieții/ Pulbere și țărână/ Dacă neamul acesta oropsit / În ranele Tale / Nu-i destul de smerit / Să rămână” (Simion Bărnuțiu).

Pustia și vămile ei

Prietenia dintre Ioan Alexandru și Dumitru

<https://biblioteca-digitala.ro/> / <http://bibmet.ro>

Stăniloae n-a fost numai una de cavalermism al scrisului, ci și una de crez existențial. Fiecare respira prin propriile nări aerul prăbușit al epocii de aur, filtrându-l după putință. Volumul de poezii Vămile pustiei (Ed. Tineretului, 1969) îi este dedicat de către poet teologului. Poetul se îmbarcă pe o corabie spre „marginile cerului uitate de ingerii dinții, și ei bătrâni”, printre „tumurile piramide clădite de profeți”, înainte, cu sufletul greu „spre-ndepărtata Depărtare”. „Atâta doar, că-i mereu noapte și-i mult prea frig/ și-au început/ Să urle marile pustiiuri ce vin încoace pustind” (Ascensiunea).

Cât timp cerul va zămisli poeți, pământul nu va muri. „Iubită mamă, nașterea ta/ Că s-a-ntâmpat, eu fiul sunt de vină/ Din Dumnezeu ți-am făcut semn/ C-o rază preacurată de lumină” (O, mamă). Poeții strigă în locul clopotelor bandajate de cei ce n-au vrut să mai sune. „Și rostul nostru fi-va peste veac/ De-a-nainta cu teamă în tăcere/ Să nu se prăbușească din înalt/ Pustia marilor mistere// Poetului i-a fost încredințat/ Pustia s-a iubească și străbată/ Intemeind din vămi în vămi/ Albastru câte-uni ochi de foc în piatră// De la-nceputul lumilor pomit/ Se face că întreabă și nu știe/ Cum se cufundă totul ne-ncetat/ Împărăție după-mpărăție” (Ce este pustia?).

La Ioan Alexandru pustia nu este definiția aridității. Pustie înseamnă un loc bogat, însă călcat de prea puțini: sfinți și poeți. Pentru a vedea bine un lucru, ei se ridică deasupra lumii, o simplă chestiune de geometrie în spațiu: „De pe pământ nu se vede nimic. Trebuie/ Să treci prin focul pustului și-apoi în eter/ Fulgerele lui să te fisurească/ Ce știm noi din depărtarea lui despre noi?” (Ce știm). Părințele Dumitru Stăniloae va fi citit încântat poezia expresionistă a mai tânărului prieten. Cert este că acest mic volum de versuri a fost înregistrat de către critica literară drept apogeul scrisului lui Ioan Alexandru (Dicționarul general al literaturii române, Academia Română, București, 2004, A/B, p. 103).

Ca moștră, câteva strofe din Marea Moartă: „Așteți Răsăritului înșirați în Pustie/ Își dau din mână-n mână un ulcior/ În care Marea Moartă-i închisă/ Sub soarele dogorător// În miezul Pustiei ajuns ulciorul/ E deșertat și înapoi trimis/ Și din nou pe umeri altă Mare Moartă/ Călătorește spre abis// Apele moarte sunt singurul leac/ De folos în pustie/ Hrana lor e Pustia/ Pustie// Ele nu vor să fie altceva/ Decât ceea ce sunt/ Focul din lacrima ingerilor/ Uscăți pe pământ”. Lovit la o răscruce de îndoială cu privire la eternitatea materiei, poetul se aruncă în lanțul determinist, la origini, gustând din hotare, asemenea omului care „Umblând pe ape a ajuns/ La marginile focului” (Pantocrator).

Corabia poetului pe drumul fără pulbere. „Nu mai sunt decât drum ce se mistuie-n sine/ Înaintând după urmele acelea cutremurătoare/ Ce sfarnă sămburii universului” (Ceasul acela). Ca și Hristos, Care, înaintând, țara și drumul după El. Bucurie este un psalm care răscumpără timpul surpat în orologii: „De n-ai fi-n mine insumi/ Clădit cu ce-ai tănji după tine? (...) M-am uscat ca pielea/ Întinsă la fum de când aștept să te înduri/ Ești întunecatul acela străin cu corăbii de foc/ Pornit pe bietele mele pâraie. Încăperea mea-i/ Strămbă, abia-i loc pentru un mormânt/ Și tu ameninți să primesc omenirea”.

Ioan Alexandru n-a apelat, ca alții, la magia cu efecte. Scrisul lui era integrat personalității sale urgente. Într-un interviu dat lui Ioan Buruiană în 1993, poetul spunea: „Poezia mea a apărut din setea de comuniune cu oamenii, de a-l ajuta pe celălalt, de a-i deschide ochii spre focul spiritual. (...) Poetul e un deschizător de drum, un prodrom, e degetul ioaneic care arată spre munți”. Dați-i unui poet un rost și el vă răstoarnă lumea. Dați-i o corabie și puneți-l cărmaci: „Și corabia de foc din Ierusalim / Porni pe pământ să incendieze istoria” (Busuiocul).

ELOGIUL CĂRȚII

Despre copilăria și tinerețea mea pot spune cu mândrie că este într-un fel asemănătoare cu a lui Marin Preda: eram un copil de țaran care visa să scape de „neagra țărănie”.

Cu toate că inițial mă resemnasem să mă fac învățător în satul meu, odată cu socializarea agriculturii tatăl meu a găsit de cuviință că, muncind la „colectivă”, nu vom putea trăi, iar eu trebuie să iau drumul spre oraș.

Aveam în cap două soluții pentru viitorul meu. Îmi plăcea foarte mult să citesc, studiam chiar și când păzeam vacile; astfel m-am gândit să fac filologia, dar acest gând mi-a zburat repede din cap pentru că am văzut că din filologie nu pot trăi la nivel înalt. Tata mi-a spus să mă fac avocat și uite așa am plecat la Iași să mă înscriu la Facultatea de Drept. Dar n-a fost să fie: poate așa a vrut Dumnezeu care mi-a scos în cale pe un bătrân avocat, tatăl unui prieten al meu, care mi-a spus, arătându-mi geanta plină de dosare, că în viitorul apropiat avocatul se prăbușește, iar avocații vor fi puși la perete.

Astfel că i-am spus tatălui meu că nu mai vreau să mă fac avocat și doresc să fiu profesor de matematică pentru că mintea mea zbura deja mai departe și, în ideea că matematica este o disciplină care nu se învață tocmai ușor, mă gândeam că voi putea da meditații și voi câștiga un ban în plus pe lângă ce îmi putea trimite tata din ce câștiga trudind la „colectivă”. Și iată-mă în 1947, urmând cursul de Axiomatică al prof. Dan Barbilian (Ion Barbu) pe care îl iubeam mult, dar metodele lui de predare a cursului mă scoteau din minți și eram îngrozit pentru că nu înțelegeam nimic. Dar cum în toate relele există și ceva bun cu specificația sa știu unde să cauți, mă împrietenesc cu Neculce și trec la filologie (1947-1952), iar după absolvire primesc un post de profesor într-un sat de care nu am auzit în viața mea. Și uite așa, am fugit de țărănie dar roata vieții m-a aruncat din nou spre țărănie. Însă acum eram cu studii și, aveam locul meu asigurat la catedră. Nu eram deloc mulțumit, dar iată că Dumnezeu ajută tuturor și au apărut razele soarelui și pe ulița mea căci am avut norocul să trec examenul de aspiratură cu brio.

Imaginați-vă că la nivel de țară erau două locuri pe care le-am prins eu și Dumitru Micu de la Cluj. Apoi a urmat teza de doctorat și multe alte confruntări cu viața care nu m-au speriat și iată-mă la 80 de ani depășind împreună cu dumneavoastră, parcă de la coadă la cap, ghemul vieții și, simțind firul în mână, îmi amintesc că prea multe satisfacții n-am avut în tinerețea mea. Însă vă pot istorisi în câteva cuvinte care a fost cea mai fericită zi din viața mea. După ce am trăit câțiva ani în Franța studiind, m-a apucat dorul de țară și am început să scriu Istoria Literaturii în spiritul „primului dezgheș”. Au fost scoase de sub lumina tiparului peste 50.000 de exemplare care s-au cumpărat imediat. Întors în țară, am ieșit la o plimbare pe străzile Bucureștiului și, foarte surprins am fost în momentul când am

ajuns în fața unei librării unde am văzut persoane care stăteau la rând ca să cumpere Istoria scrisă de mine. La un moment dat un cetățean care urma să ajungă la rând exclamă – mări, o fi ceva de capul lui Rotaru așa care a scris „Istoria Literaturii”

– și tocmai atunci, probabil datorită inghestuiei, unul dintre geamurile ce susțineau teigheaua librării s-a spart. Oricum nu mă cunoștea nimeni și, fără să spun cine sunt, am intrat și am întrebat vânzătoarea cât costă sticla căci doresc să o plătesc eu. A primit un răspuns pe măsura întrebării – trebuie luată de unde se vinde și pusă la loc.

La cei 80 de ani ai mei, după o viață destul de agitată în care am trecut prin mai multe rele decât bune, le spun tinerilor și celor care vor veni când poate eu nu voi mai fi, că astăzi este în vogă proasta educație, incultura, apetența pentru divertisment, că lipsește cu desăvârșire educația în familie și educația religioasă.

În școli, astăzi, religia este de fapt tratată ca istoria Bibliei, dar trebuie înțeles că educația religioasă reprezintă complexitatea învățămîn-

telor pe care tinerii trebuie să le asimileze din Cartea Sfântă. Haideți să vedem ce este astăzi în Europa (Franța, Italia, Germania etc.) unde lumea s-a săturat de televiziune. Occidentul s-a săturat dar și la noi se va ajunge la sajetate peste câțiva ani. Astăzi însă, țărănul român nu mai poate lucra ogorul din cauza televizorului. Televiziunea, care cultivă foarte tare divertismentul (de tip „Vacanța mare”) le răpește copiilor timpul necesar citirii unei cărți. Să

losind ascuțimea minții, dar aceasta probabil peste o jumătate de secol, când se va lepăda cu siguranță televizorul și internetul și se va reveni la cărți.

În ceea ce mă privește, eu cred că sunt un profesor de literatură română, nici mai mult dar nici mai puțin. Ca profesor de literatură română – pentru mine limba și literatura română sunt o singură disciplină – țelul vieții mele a fost să scriu o amplă sinteză a literaturii române. De aceea am dorit să fac un infolio gen Călinescu care să cuprindă toate cele șapte volume de până acum.

Am conceput acesta lucrare pomind de la începuturile literaturii române, începuturi pe care le pun – la sugestia lui Călinescu – odată cu poetul Pontului Euxin, Publius Ovidius Nasos; apoi poposesc la cărțile patristice, fac referire la marii cărturari moldoveni și ardeleni, precum și la domniul iluminat gen Dimitrie Cantemir, trecând la valențele folclorului și nu în ultimul rând vorbesc și despre limba slavonă ca piedică în dezvoltarea culturii românești, înaintând, printre scriitorii de felurite mărimi, clasici și mai mărunți, până la evenimentele din Decembrie 1989.

M-am gândit să fac și o a doua ediție, a cărei încheiere va fi decisă biologic, extinsă în spațiu și ca spațiu, o ediție care cuprinde scriitorii români de peste granițele actuale ale României – și mă gândesc aici la scriitorii din Basarabia, din nordul Bucovinei, din sudul Dunării și de pe valea Timocului – cu referiri cât se poate de largi la Diaspora – români din vestul Europei și de peste Ocean – oprindu-mă la cei 15 ani de tranziție postdecembristă. În această lucrare există chiar și un capitol intitulat Subliteratura, capitol în care vorbesc despre multitudinea de cărți de factură indoelnică, uneori chiar și pornografică, apărute pe la anumite edituri. Acesta lucrare se află actualmente sub tipar.

Astfel, fără să dau dovadă de o falsă modestie, pot spune că – prin opera mea mă așez „în prelungirea” lui Călinescu. Prima oară m-am gândit să continui opera lui prin preluarea istoriografică a literaturii române de acolo de unde o lăsase el, adică din anul 1940. Am constatat însă că îmi este aproape imposibil să fac acest lucru deoarece nu găseam liantul, elementul de legătură între opera lui și ceea ce doream eu să fac. Aceasta poate și pentru faptul că eu consider că esteticul, vorbind despre el ca „frumos”, face parte din cultură și, tocmai de aceea, concomitent, face și istoria culturii românești.

Marele savant și istoric Nicolae Iorga definea cultura română ca fiind o cultură de factură militantă, pentru că noi ne-am aflat mereu în calea unor mari imperii, devenind mai apoi o insulă de latinitate într-o mare pravoslavnică. Eu, prin întreaga mea operă, am încercat să îmbin această cultură cu frumosul, cu beletristica.

analizăm puțin și să vedem ce poate înțelege un tânăr care stă în fața unui ecran și privește totul simplificat și subminat de concurența comercială, astfel pierzându-se din vedere esențialul; aceasta fără să mai spun că în mai toate filmele este cultivată pornografia.

Nu în ultimul rând doresc să subliniez că astăzi școala nu este bine clădită: sunt foarte mulți licențiați doar pentru a poseda o diplomă (gem cataloagele de note mai). Dar să ne amintim că mulți dintre marii noștri scriitori nu au avut școlile de la noi realizate opere de artă nemuritoare.

Deși se afirmă că literatura și arta cuvântului vor pieri în următoarele decenii, sunt convins că ele vor renaște din propria cenușă, precum Pasărea Phoenix, mai înfloritoare și mai inzestrate, fo-

europene. Făcând parte din comitetul de conducere a acestei Conferințe (la a VII-a Adunare generală din Creta, 1979, am fost ales între președinții organizației). Începând cu 1971 am făcut parte din Comisia interortodoxă pentru pregătirea Sfântului și Marelui Sinod al Ortodoxiei. În 1972 am condus o delegație a B.O.R. în vizită la papa Paul al VI-lea, la Roma. Din 1975 am luat parte la toate întrunirile importante ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor, fiind ales și aici în Comitetul central și în Comitetul financiar ale acestui organism ecumenic. Cât privește domeniul relațiilor Bisericii noastre cu Bisericile ortodoxe surori și cu alte Biserici și confesiuni, am făcut parte din delegațiile patriarhale care au vizitat țări precum Germania, Austria, Suedia, Belgia, S.U.A., Israel, Turcia, Grecia, Cipru, Kenya, Cuba, India, Norvegia, Danemarca, Franța, Polonia, Ungaria etc. În calitate de rector al Institutului Teologic Universitar din București am participat la mai multe întruniri și conferințe ale facultăților de Teologie din diferite țări, precum Spania și Grecia.

Este practic greu de a menționa toate activitățile și responsabilitățile cărora a trebuit a le face față în calitate de conducător al Sectorului Relațiilor Externe bisericești. Am oferit doar câteva exemple spre a răspunde parțial la acea posibilă întrebare, pe care o repet: „De ce?, Pentru ce?” mi s-a acordat premiul Asociației Române pentru Patrimoniu.

Desigur că toate cele menționate au presupus eforturi și multe griji. Apoi nu trebuie înțelese aceste responsabilități și realizări neapărat ca merite personale ale subsemnatului ci ca mărturie ale activității și prezenței Bisericii noastre în contextul lumii contemporane.

În 1979 am fost ales ca episcop al Episcopiei Buzăului. Am păstorit aici până în 1982, când am ajuns mitropolit al Ardealului.

Activitatea mea la Buzău survine după cutremurul din 1977, care a avut epicentrul în zona Vrancea. Distrugerile cauzate bisericilor și reședinței episcopale au fost enorme. Principala mea preocupare a fost înlăturarea consecințelor cutremurului. Practic, am început o vastă lucrare de refacere și renovare a tuturor bisericilor și a reședinței și catedralei episcopale.

În 1982 am venit la Sibiu, fiind ales Mitropolit al Ardealului. Aș putea spune că aici și acum mi-a fost dată șansa a mă dărui trup și suflet misiunii și vocației cu care m-a înzestrat Dumnezeu. Am devenit succesorul unor mari personalități ale vieții bisericești transilvănene, precum mitropoliții Andrei Șaguna, Miron Romanul, Nicolae Bălan, Nicolae Colan și Nicolae Mladin.

Mulți cunosc roadele osteneților mele și le-au și apreciat, acordându-mi unele titluri academice precum cel de Doctor Honoris Causa. Am primit astfel de titluri de la Facultatea de Teologie din Presov – Cehoslovacia, de la Universitatea din Oradea și de la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu.

Dacă am fost pus și acum în situația de a vorbi totuși despre mine, n-am făcut altceva decât să răspund provocării Dumnezeuvoastră. Mi-ați adresat întrebări ca acestea: Ce am făcut? Care a fost motivația? În ce condiții am lucrat? De la cine am luat povoață? etc.

Răspunsurile date s-ar dori, dacă-mi este îngăduit, să fie un imbold mai ales pentru cei tineri ca să nu se lase copleșiți de greutate, care pot supraviețui în viața camenilor, așa cum s-a întâmplat în propria mea viață. Apoi, aș dori să fie înțelese, tot de către tineri, ca un îndemn pe care mi l-a adresat tuturor Sfântul Apostol Pavel zicând: „Răscumpărați vremea căci zilele rele sunt”.

Viața trebuie privită cu încredere, cu curaj și cu responsabilitate.

Credința, speranța și dragostea trebuie să primeze în tot ceea ce întreprindem. Fără ajutorul și purtarea de grijă a lui Dumnezeu nu putem realiza nimic important în viață.

Alt gând pe care aș dori să-l exprim ar fi acela că trebuie să avem mereu conștiința că suntem datori mereu altora cu povoața, cu indemnul, cu exemplul și cu slujirea.

Primesc Premiul de excelență pe care mi l-ați acordat ca pe un semn de cinstitie adus Bisericii și credincioșilor ei, cărora mi-am închinat, cu bucurie, toată viața mea. Fie ca bunul Dumnezeu să ne hărăzească tuturor sănătate și speranță de mântuire.

Semnul meu rămâne „Academia de la Sămbăta”.

Rolul Academiei de la Sămbăta de Sus este cel de culturalizare a neamului românesc. Ea este făcută absolut independent față de alte academii din lume. Am gândit-o să fie pentru poporul român, în primul rând, un mijloc de repunere în prim-plan a valorilor creștine. Dar am gândit-o la început ca pe un loc de organizare de conferințe și ceva mai mult: să fac un loc de vacanță pentru preoatele și preoții de la noi. Așadar, la început, am gândit-o ca pe o Academie limitată la nevoia de Episcopie și la nevoia Mănăstirii Brâncoveanu. Nu i-am dat importanța pe care se pare că o va lua sau pe care și-a dobândit-o într-un an de zile. Însă am gândit-o ca pe o casă care să fie locuită de cei care vor să participe la congrese, la orice fel de întâlniri și a ieși mult mai mare și mai importantă. Pe mine mă interesează un singur lucru și anume ca poporul român să beneficieze de această Academie. Dacă ea își ia în timp și alte roluri, asta o privește și mă bucură.

Dar inițial am gândit-o ca pe ceva necesar, aici în Transilvania. La „Academia de la Sămbăta”

lucru.

Și am mai vrut și să se studieze, să fie loc de învățatură. Am adus multe cărți de valoare: 100 de volume din secolul al XV-lea, peste 100 din secolul al XVI și mult peste 100 din secolul al XVII-lea. Intenționez să dau toată biblioteca mea la Mănăstirea de la Sămbăta. Mai am încă două camere de cărți de valoare și, pe lângă ele, încă atâtea obiecte care merită să fie expuse în cele două săli mari cât întinderea mănăstirii. Mă mândresc cu această bibliotecă. Cele mai valoroase lucruri pe care le am în muzeu sunt cărțile. Și încă vreau să mai expun ceva. Am câteva sute de scrisori ale oamenilor mari: scriitori, politicieni, le-am extras acum și continui să le expun tot în bibliotecă, în dulapuri mici (încă 50 de dulapuri) în care să se afle aceste scrisori de mare valoare. Așa s-au strâns scrisorile de la Nichifor Crainic, Tudor Arghezi, Dimitrie Bolintineanu, de la unii oameni de cultură. Vreau să le expun la muzeul Mănăstirii de la Sămbăta mai ales pentru educarea tineretului, care

va veni, le va vedea și cine știe... Poate și dintre dâșii vor fi unii care vor avea asemenea scrisori, ce se vor aduna în timp. Sunt foarte importante, mai ales pentru tinerii care vor să ia model, cum să facă și ei ceva ca să rămână în muzeu. Și sunt foarte bucuroși că am fost înțeleși de cei de la mănăstire. Am ales și textele care vor fi expuse. Și poate acest muzeu va deveni în timp cel mai important muzeu pus la dispoziția școlilor, ei vor găsi aici modele.

Între altele, am acolo corespondență de-a lui Arghezi. Nu cu el, ci corespondența lui personală. Deși l-am cunoscut, nu am purtat corespondență. Mi-aduc aminte... eram încă student și am fost la el acasă, a fost o întâlnire emoționantă pentru mine. Parec-l văd și acum... Dar scrisorile lui și ale celorlalți vor deveni buni sfătuitori ai tinerilor care vor vizita muzeul. Pentru că, întotdeauna, modelul îl face pe cel ce-l vede să dorească ceva, să realizeze și el ceva. Iar aceste modele le am eu acolo, la Mănăstirea Sămbăta. Pe lângă cărți am expus din tinerețe mele și covoare de familie, icoane pe sticlă, foarte multe adunate în timp de douăzeci de ani, altele de la București și descopăr că nu mai am loc.

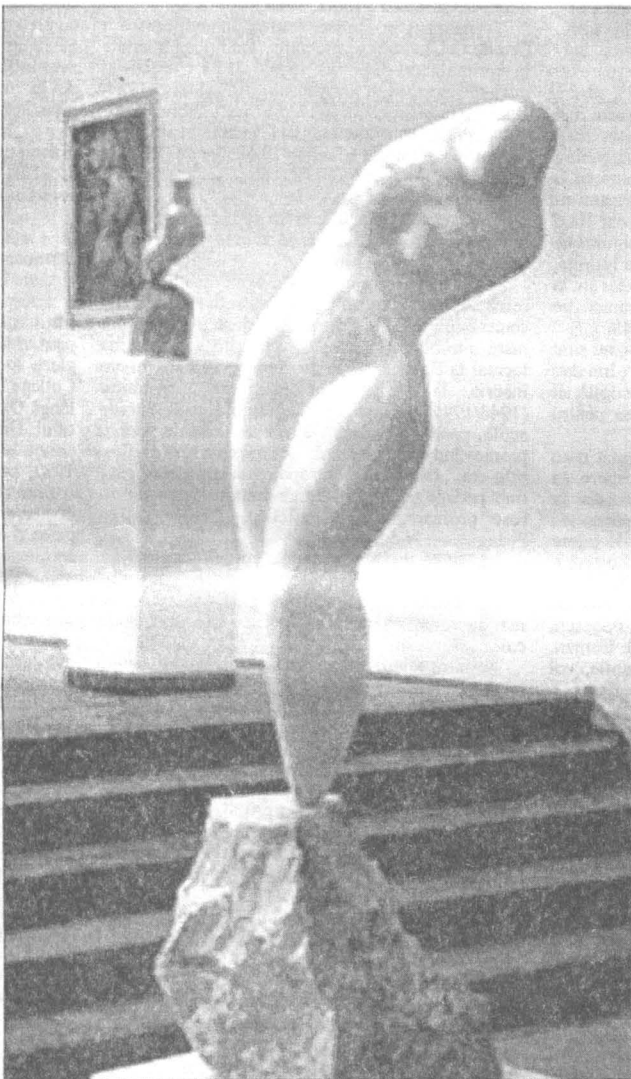
Îmi aduc aminte, când eram eu tânăr și vizitam asemenea muzee, unde se vorbea despre scriitorii mari, parcă aș fi dorit să fiu și eu ca ei. Deocamdată, eu mă căznesc să pun la dispoziția lor ceea ce aș fi dorit în tinerețe mea: Să văd. Și cred că muzeul va atrage mulți vizitatori și printre ei să se afle și aceia care creează lucruri ce trebuie să rămână. Sper că am reușit!

Nu știu cum să vă spun, dar deocamdată lumea asta îmi apare ca un „ceva” care se pune peste o altă lume... Lume, în care cuvântul scris are alt rol; chiar și mașinările care prind cuvântul scris s-au schimbat. Mi-aduc aminte cum scriam eu. Noaptea. Cum am scris cele 40 de volume. Eu însumi, uneori fără mașina de scris. Totuși... le-am creat. Mă întreabă unii dacă folosesc calculatorul. Nu! Nu numai, așa cum am spus, că-mi place să scriu prima idee pe o foaie albă, ci și din cauză că acest calculator este... ceva care vine peste mine! și nu m-am putut obișnui cu el. Și nici nu urmăresc să mă obișnuiesc, dar cei cu care lucrez eu au început să-l folosească așa încât... dacă nu eu, ei se vor obișnui cu el și eu prin ei, voi putea să mă manifest cât îmi va da Dumnezeu vreme.

Mi-am mai reamintit acum, spunând acestea, despre definiția teologiei: „Omul este o ființă religioasă”... Ce rol au în viața omului, filozofia, celelalte științe...? Toate sunt științe potrivite și la nivelul omului. Absolut. Omul e religios, dar pentru asta nu înseamnă că-și limitează activitatea lui la religie. Pentru că omul religios cu adevărat, omul deștept cu adevărat, găsește religia în toate. Nimic nu este în afara religiei. De aceea, nu sunt împotriva științelor, a filozofiei în special și nici ele nu au ce reproșa teologiei. În ceea ce privește... o nouă întâlnire, un alt dialog... alte povățuiri... Dacă vom mai putea! Vine un sfârșit pentru toți. Să fie cât mai îndepărtat! Dar eu zic altceva: Să fie când vrea Dumnezeu.

Asta îmi dă un fel de însemnare în fața lumii de acum.

(din vol. „CUVINTE PENTRU URMASI. Modele si Exempla pentru Omul Roman”, ed. Carpathia Press, 2005)

se pot organiza însă conferințe destul de mari, de până la 150 de invitați. Întâlniri din care să învățăm și noi și să-și folosească conferențiarilor; dar în special am făcut-o acolo, în acel loc (cu o natură mirifică) pentru ca să le oferim un loc plăcut. Știți cum este așezată. La poalele Munților Făgăraș, foarte aproape de Mănăstire. Dar viața monahală să rămână în mănăstire. Sala de conferințe – înafară! și tocmai pentru aceasta, în ultima vreme, m-am gândit să-i fac în spate și o trapeză, cu bucatărie, sală de mese și așa mai departe, pentru ca să capete mai multă individualitate și mai multă specificitate. Am început lucrările și sper ca vara viitoare să fie gata. Pentru că în felul acesta îi dau rațiunea de a fi singură, dar nu independentă, cât este Mănăstirea. Starețul va fi stareț și acolo. Nu mă amestec în programele conferințelor. Totul e să fie organizat și să-mi garanteze cuminența conferențiarilor. Dar tematica îi privește pe dâșii. Eu mă voi bucura că vor participa la conferințe cât mai mulți, care-și vor găsi acolo liniștea de care au nevoie și aș dori ca tematica să aibă legătură și cu doctrina creștină. De aceea mă voi bucura că am terminat-o în 1993, când, încă, moneda avea o oarecare stabilitate. Dar de atunci începe, s-a deteriorat așa încât aș zice că m-a costat mai mult decât mănăstirea. Și revin. Și spun că am creat un loc anume, acolo lângă mănăstire, în care conferențiarilor își spun păreri, dar nu vor uita că sunt într-o mănăstire. Eu am vrut să se știe acest

Scrisoare neexpediată

1

De fapt, nici n/ar fi trebuit să-ți scriu...
 Tu știi totul despre mine și te înșeli
 Închipuindu-ți că mă cunoști.
 Crezi că sunt o scoică
 Dareu sunt un melc aburos,
 Crezi că respir în tristețe.
 Inima ta e un fir de iarbă
 Bătut de vânt,
 Inima mea e un vânt
 Sufărând spre nimic...

2

Noaptea, mai ales, ți-e teamă de mine.
 Sunt prea puternic ca să nu te sufoc
 Cu singurătatea mea,
 Prea lucide ca să nu te alung din memorie
 Înainte de-a fi prea târziu,
 Prea bătrân ca să nu înțeleg
 Ceea ce și tu știi:
 Minutarele grăbind pe cadran
 Într-un singur sens...

3

Vara mi te-a adus de nicăieri,
 Povară dulce,
 Cadavrul meu de înecat
 Zace de-atunci pe-un țărniș al Nimăului.
 Noaptea, mă rog să mă țină
 Ancora visului în nesomn,
 Ziua, să nu-ți împrumut singurătatea.

4

Tu dormi... Fii liniștită și vezi-ți
 De tableturile zilnice.
 Alungă-mă cu mândria femeii care-a cucerit
 Pe cel ce n-a învins niciodată.
 Amăgește-te că ești o salcie aplecată,
 Mesteacăn firav, abur de toamnă,
 Tu care ești mai puternică
 Și mai înversunată decât oțelul...

5

Nici nu-mi vine să cred că eu sunt acela
 Care te-a cucerit umilindu-se în plânsetul cârnii,
 Nici nu-mi vine să cred că mă vei tulbura până la moarte,
 Enigmatică, nedescifrată ființă,
 Frumoasă ca prima zi a lumii,
 Nefericită ca zăpada,
 Triumfătoare ca munții,
 Rană pe dinăuntru și de neînchis...

6

Tu dormi. Știi totul despre mine.
 Ți s-a părut că sunt mai pur decât lacrima,

Mai simplu decât un lacăt de telefon,
 Sentimental ca un mesteacăn albind,
 Bețiv ca Esenin și desfrânat ca Loth.

7

De fapt, ceea ce ne separă uneori
 Nu este ambiția deșartă
 Și nici dorința cârnii înspălmântate,
 Ceea ce ne separă este chiar neantul,
 Timpul străjuind între noi.

Ca un stilet de gheață
 Străpungându-ne până în inimă.
 În inima mea fragilă,
 În inima ta fragilă.
 Singurătatea distanței,
 Necuprinderea,
 Zborul pescărușilor albi,
 Aripă lângă aripă,
 Nicicând atingându-se.

Ar fi mai bine să credem
 Că nu ne-am cunoscut niciodată?
 Că răsufările noastre
 Nu s-au contopit sângând lumânări,
 Și că mâinile noastre
 Nu s-au atins încleștându-se...?
 Că tu n-ai tremurat pentru mine
 Înspăimântându-ți nopțile,
 Că eu n-am tremurat pentru tine
 Înspăimântându-mi singurătatea...

Pentru asta, iubito,
 Va trebui să-mi fac rost
 De altă inimă...

MIRCEA MICU

Marin Sorescu

- monograful Bulzeștiului

"Țărani lui Marin Sorescu nu-s ca cei ai lui Goga, bătuți peste suflet cu nuiua. Cu toate că duc aceleași sarcini, țărani lui Marin Sorescu sunt bonomi. Ei sunt olteni, adică filosofi incognito. Ei iscodesc totul, ei pun întrebări. Ei trag de crăci pomul interzis, ei iau la bani mărunți până și barza sădită de Dumnezeu pe spinarea bordeiului. Concepția lor despre viață este clară: aici „i-acî”, după moarte e dincolo, adică „lumea-ailaltă”. La Lilieci, adică la cimitir, dealul cu morminte al Bulzeștilor, cele două lumi se întâlnesc și se pipăie copilărește. Totul curge înspre Lilieci, totul se varsă în tăcerea Lilieciilor. Iată de ce Moș Pătru, înțeleptul satului, emitea anecdotic, cu pretenții socratice, că viața trece ca o căcărează de iepure aruncată-n gărla Oltețului (La Cornul Caprii).

Orice oltean, fie el și fără fum în coș, are conștiința schimbului, și aceasta aprioric, mai abtîr ca un bancher. Bunăoară cazul lui Trașcă: „Trașcă făcuse pușcărie mult, da scăpase. / Scăpase pentru că se tot ruga to/ Timpul/ (...)Doamne, Doamne, / Cum mă vei păstra așa mă vei avea!! / Și uite că Dumnezeu l-a păstrat/ S-a întors în sat” (Cum a scăpat Trașcă). Bulzeștenii-s oameni buni, țin la animale, cu toate că le zice boală. Armonia cu lumea animală este firească la țară, unii, mai miloși, oferind cu mâna lor, lupilor înfometați, oaia de rigoare (Hau-hau). În Bulzești duminica oamenii n-au porecle, dar numele curate „nu li se potrivesc deloc, ca hainele moarte./ Păstrata cu mare grijă în lacră” (Duminica oamenii n-au porecle). Calendarul (jume în Bulzești: „Postul era sfânt. Și toată lumea aștepta dulcele/ Ca pe codru verde” (Sfaturi). Superstițioși mai întâi, de-abia apoi credincioși, bulzeștenii sunt grei de cap când e vorba de altceva decât ortodoxia: „Nicolae trecuse nitam-nisam la adventiști/ Și mama, de nevoie, s-a pomenit sărind în apărarea bisericii/ Ortodoxe” (Schisma). Bulzeștiul are două biserici: „Biserica veche și biserica nouă, / Ca două capete ale aceluiași ștergar frumos, pus pe umerii satului”(A trimis vorbă). Întors de la Craiova, nebunul Costică laudă o biserică pe care numai el o văzuse, prin alt ev: „Au zugrăvit-o frumos, / Cu iad, cu draci, cu maci – pe de o parte, / Cu sfinți, cu îngeri, rai, ceruri, slavă – / Pe de alta – Să tot intri să te rogi” (Noutăți).

Satul e mare și „Casele sunt pline de copii, asta vine de sus / De la Dumnezeu și maica preceasta și trebuie să te bucuri” (Masa). După popa Niță, cele care pierd pruncul din pînătece trebuie să mănânce un cot de pământ într-un an: „-Mănâncă și scapi sufletul de foc.” (Un cot de pământ). Iar femeia, într-un an, chiar îl dă gata. Cei care apucă să fie botezați cu pământ nu sunt îngropați în cimitir, ci la rădăcina unui copac: „Căți copaci cu îngeri la rădăcină, / Ce cântece de leagăn în coroanele verzi / Ale pomilor, se gândesc bietele mume, când culeg oftând / le-gumea...”. Când a născut Tilina pe câmp, o femeie care era cu ea a dat fuga de i-a presărat nisip în cap pruncului: „Tatăl nostru care le ești în ceruri, accentua pe acest le/ Așa cum auzise ea. Adică le este în ceruri, amărășilor ăștia” (Creștinul lui Dumnezeu).

În Bulzești ortodoxia este tacită. Când lui Lungu „i s-a arătat Dumnezeu azi-noapte”, satul l-a luat la întrebări. Oamenii doreau să știe cine a zis „Ce mai faci?": „-Tu l-ai întrebă – ori el pe tine, ai? / Aici ceva nu era limpede în minune./ Vă-nchipuiți că n-ar fi fost tot aia” (Minunea). Totuși, atunci când trece prin Bulzești, Dum-

nezeu nu Se îmbracă în țări, ci ia formă de cerc și se dă dea dura pe ulițele satului, năucindu-i pe pâlmași: „M-am dat mai aproape și i-am simțit damful:/ mirosea a/ Rotund perfect. A geometrie...a spună/ de geometrie, / adică esența esențelor... / Am căzut în genunchi, / Așa de ușor și de delicat atingea pământul / plin de gloduri, al satului/ Bă, călca prin Bulzești, parcă-ar fi mers/ Pe lună, tu-i mama măsii/ Mă trecuseră fiorii și aproape să-mi dea lacrimile/ De atîta cinste și minune” (Cercul).

„Cum spusei, Trancă a avut darul ăsta al lui/ A plîns în mă-sa” (Darul lui Trancă). Satul vine în pelerinaj, pune urechea pe burta mamei, unii chiar traduc: „I-auzi, că toți golani sunt la putere”. Într-adevăr, comuniștii fac acum legea: „Începură ăștia să are/ Cu tractoarele duminicile/ ăștia nu mai știu de sărbători/ Nu știu de rușine./ Nu știu de credință./ Niște găgăuți” (Începură). Satul vede bine, vede că Dumnezeu nu-i mai bagă-n seamă, că i-a dat pe mâini rele: „Mai de mult era Dumnezeu mai jos, / Ne vedea mai bine, zicea maica, / Acum, s-a suț sus rău, / Nu mai are ochi pentru noi, / și ofta” (Când era Dumnezeu mai jos). Dar Trancă rămâne consecvent. Plînge-n burta mamei. Plînge cu ochii ei, plînge parc-ar auzi „Goarna de apoi/ Pe podul lui Gureă” (Spânzuratul). De femeie se apropie acum un „uncheaș cu barba albă/ Odată îi albise/ barba de tot și-i crescuse de tot și-i crescuse lungă până-n/ pământ”. Străinul ascultă încet apoi pleacă plîngând. „Mai târziu, unii și-au dat cu părerea că acela/ trebuie să fi fost/ Dumnezeu...Și când plînge chiar Dumnezeu nu e bine, / Nu e de bine neam, ascultați-mă pe mine” (Darul lui Trancă).

Preistoric până la venirea „democrației populare”, ritmul rural românesc nu era zorit decât, poate, de telegraf sau de treierătoare motorizată. Grozăviilor colectivizării, tratate pe larg în ultimele volume din La Lilieci, li se adăuga, ca o prevestire rea, blestemăția întâmplată în Bulzești tocmai atunci, după al doilea mondial, când lui Marin al lui Geică i-au tăiat noaptea, pe furiș, opt sute de pruni înfloriți. Zdrobit, țăraniul îi încarcă-n car și-i trimite lui Dumnezeu: „Plîngeau 800 de pruni, în ziua de Paști, / Înșirați pe două rânduri, în curtea/ Bisericii/ Sub ochii uimiți ai lui Sfântul Petru/ Și-ai lui Sfântul Pavel, zugrăviți mare, / La intrare./ Și popa, la sfârșit, le-a citit și lor/ Ca unor prunci masacrați/ și lumea le-a pus, de crengi lumănări aprinse” (800

de pruni înfloriți).

Dramele se țin lanț, oamenii se trezesc muncitori la stat pe pământul lor. Vremea trece, se obișnuiesc cu asta. În Bulzești a intrat asfaltul, ăi tineri lucrează la oraș. ăi bătrâni, tot cu ale lor. Bunăoară Constanța lui Cotoarbă, care stă bolnavă la pat, nu mai poate mulge capra. Marchiza, căci așa o strigau, e adusă cu forța de Cotoarbă, care nu știa s-o mulgă, și suită-n pat, lângă muribundă, care-o liberează pe loc de surplusul ei sfânt. Marchiza stă blând și se uită cu interes la icoana cu Pruncul din perete: „De-o fi să nu vă ajungeți din lapte, / Ne-om înțelege noi, poate că se gândea ea, / Și gândurile ei parcă erau înțelese/ Și se puteau citi și pe chipurile celor doi/ din casă/ Și pe obrazul Maicii Domnului/ Erau fericiți și ăi din icoană, / ăi din cer, cum ar veni/ Și ăi de pe pământ” (Marchiza).

Cronica Bulzeștilor n-a fost un experiment, ci o întreprindere deliberată. Literar, Marin Sorescu a făcut din Bulzeștiul natal un contracandidat serios al Humuleștilor, al Râșinarilor și al Siliștei-Gumești. Ciclul La Lilieci (6 volume, ultimul postum) fotografiază o rezervație rurală. O-rizontul Bulzeștilor are un circuit închis, bulzeștenii nu ies din hotarele lor decât împinși de nevoie: „Când treceai dintr-un sat într-altul era ca și când te duceai/ În străinătate” (Copăceanca). Ermetic pe orizontală, Bulzeștiul se dezvoltă, însă, pe verticală, se-mbulzește-n sus. Eresurile pe care le incrimina Drăghicescu nației valabe se regăsesc aici baroc, spontan, și la grămadă. Negustorii palnași și ași în calcul, oltenii lui Sorescu se-nfrățesc cu dracul pentru-a trece puntea. Iar după ce o trec, trag liniștiți o cruce.

OCTAVIAN DĂRMĂNESCU

Traectoria lui G. Călinescu

Orgolios din fire, poate chiar din cale-afară, Călinescu își ortografia prenumele foarte simplu: „G“. Exeget al lui Eminescu, „divinul critic“ a observat că, după unele tribulații și după ce Iosif Vulcan, la „Familia“, i-a schimbat numele din „Eminovici“ în „Eminescu“, și Eminescu își semna textele înaintate lui Titu Maiorescu și Iacob Negruzzi („secretar perpetuu“ al revistei „Convorbiri literare“) cu inițiala „M“. Gheorghe Călinescu (pe numele său adevărat) semna numai cu „G. Călinescu“. Marele personaj al culturii românești nu era singular în acest demers; congenerii săi: N(icolae) Davidescu făcea scandaluri de presă când, unul dintre criticii importanți îi scrisa numele întreg, iar prozatoarea Ioana Postelnicu, membră a cenaclului lui E. Lovinescu făcea „alergie“, când i se spunea „romancieră“, iar nu „romancierul“.

Și Călinescu a resimțit această nevoie a unei sigle nominale; a și început, devreme, să semneze esențializat. Toate cărțile sale au apărut sub semnătura „G. Călinescu“. Oltean prin ascendență, ca și Sadoveanu, G. Călinescu a trăit în Moldova și a învățat la școala lui G. Ibrăileanu (nici acesta nu semna „Garabet“, ci doar „G. Ibrăileanu“), de unde primea mesaje de la „Sburătorul“ lui E. Lovinescu (și acesta semna simplu: „E. Lovinescu“). Terminându-și studiile la Iași și București, G. Călinescu pleacă la Roma, unde cercetează lucrările unor călători străini despre țările române prin veacul de mijloc. Se întoarce în țară, lucrează ca profesor în învățământul liceal, apoi devine agregat la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Iași. G. Călinescu, la 30 și ceva de ani, simte că poate să fie un prozator și scrie romanul „Enigma Otiliei“. Îi urmează cărțile despre Eminescu și Creangă, îi urmează revista „Jurnalul literar“ (în a cărei prime serii miza pe G. Ivașcu, Al Piru, Grigore Mărgărit). Era la Universitatea din Iași, pe vremea aceea. Războiul de-al doilea impune schimbarea unor structuri, a unor funcții și transferul unor instituții, ori oameni, dintr-o parte în alta a țării. Cei care nu știu despre unele din acestea pot afla din cartea postumă a lui Lucian Blaga, „Luntrea lui Caron“: Marea Universitate din Iași ajunsese mutată parțial pe lângă Alba-Iulia; Marea Universitate din Cluj a fost strămutată la Sibiu. G. Călinescu se mută la București și, împreună cu alți intelectuali, adoptă linia social-democrației. Frustrat, prin origine, este posibil ca G. Călinescu, precum Matei Caragiale (vrem, nu vrem, copil din flori) să fi încercat, și el, sentimentul teoretizat de Freud. Își ia în serios misia și porcede la treabă. Are dușmani, are prieteni; prieteni care, unii dintre ei, i-au făcut mari servicii (Al. Rosetti), dar pe care i-a ridiculizat în romanele de mai târziu. La Facultatea de Litere și Filosofie din București, G. Călinescu avea rivali pe măsură; îl amintesc, aici, pe D. Caracostea (cel care, în 1948, l-a propus pe G. Călinescu într-un scaun academic). G. Călinescu se înscrie, și el, după război, în lupta pentru o nouă societate; era vorba de o presimțire. Era perioada în care Ion Petrovici, filosoful, era ministru al Educației Naționale; era perioada în care Lucian Blaga lucra la legații prin Polonia, Elveția și Portugalia; când se instaura guvernul condus de dr. Petru Groza; când Aron Cotruș, care simpatizase cu Legiunea, alegea calea exilului; când Mircea Eliade scria volumul, tipărit cu

copertă verde, „Salazar sau renașterea Portugaliei“; când, la Paris, Emil Cioran scria „Exerciții de descompunere“. Peste puțini ani, unii dintre exponenții generației de creație interbelice ajung să dețină și funcții oficiale; Sadoveanu devine membru al Prezidiului Mari Adunări Naționale, C. I. Parhon - președinte al M.A.N., Tudor Vianu - ambasador la Belgrad. Epurările din lumea culturală devansează cu un deceniu epurările din lumea politică. Sunt scoși din Academie, din Societatea Scriitorilor Români, din alte instituții reprezentative, mulți dintre fruntașii „intelligenței românești“ de până atunci. Din motive

numai de ei știute (iar după aceea și de zeloșii anchetatori) n-au înfundat pușcăriile: A-gărbiceanu, Gala Galaction, Tudor Arghezi, Al Philippide, Lucian Blaga ș.a. În aceeași perioadă, în care Călinescu fusese scos de la catedră, congenerul său, ilustrul Șerban Cioculescu își vindea cărțile la buchiniștii de pe Dâmbovița, iar Vladimir Streinu era angajat cu „sprijinul“ lui Sadoveanu ca administrator al parcului Herăstrău (era, și acela, un sprijin). G. Călinescu e dat afară de la catedră (deși continuă să figureze în statele de plată ale Universității din București) și este numit director al Institutului de Teorie și Istorie Literară ce îi va purta numele după moartea sa (operă a comunismului). Deputat în M.A.N., Călinescu publică romane precum: „Bietul Ioanide“, piese de teatru într-un act, poezii ocazionale, precum cele din „Laudă lucrurilor“ și se declară „loial“. Era vorba de frustrarea din copilărie, sau de o adeziune? Spun, unii, că G. Călinescu ar fi făcut pactul cu „diavolul roșu“ din oportunism. Personal, nu cred în această ipoteză: cultura română trebuia să supraviețuiască; și a supraviețuit.

Călinescu se bucură de onoruri, așa cum se bucurau (și trebuiau să se bucure) și Sadoveanu, și Arghezi; Ion Barbu publicase în „Viața românească“ o poezie numită „Bălcescu trăind“, în care adeverea tradițiile republicane în România; poate și pentru asta n-a făcut pușcărie, deși se lăsase pozat în uniformă de legionar. Fac vâlvă, în acea perioadă, ca și mai înainte, Maria Banuș și Nina Cassian. În acel timp G. Călinescu își aducea acasă colaboratoarele de la Institut și o ruga pe soția sa, Alice Vera Călinescu, să urce în mansarda locuinței și să-i aducă nu-știu-ce raritate bibliofilă. Avea grijă să-i în scara.

Declarându-se „loial“, G. Călinescu a avut parte și de atenția conducerii de atunci a României. Un încrâncenat critic de astăzi, Gheorghe Grigurescu, îi impută „Divinului Critic“ faptul că ar fi mirosit, pe patul morții, o floare primită de la Gheorghiu-Dej (fără a fi nostalgici ai vechiului regim, ci oameni cu capul pe umeri, trebuie să spunem că și liderul politic de atunci, și „liderul neoficial“ al criticii literare românești erau, cum am spus, niște frustrați). La scară europeană, sunt mulți scriitori care au făcut pactul cu „diavolul roșu“. Chiar și din Occident. Au fost și șefi de stat care au făcut pactul cu „diavolul negru“ (Hitler) - mareșalul Pétain al Franței.

Contemporan cu Thomas Mann, cu Serghei Esenin (cel care s-a sinucis din cauza unei dansatoare, Isadora Duncan), cu Maiakovski (care s-a sinucis, și el, dar din cauza lui Stalin), contemporan cu Borges, cu atâția și atâția laureți ai premiului Nobel (pentru literatură și pentru altele), G. Călinescu expiază, la București, în anul de grație 1965.

Exponent al celei de-a treia generații post-maioreștiene (alături de, sau împreună cu, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Perpessiciu, Constantinescu etc), G. Călinescu rămâne ceea ce trebuie: autorul celei mai grele cărți (din punct de vedere al greutateii) din cultura română; iar din punct de vedere al valorii, Unicul.

Pamfil Șeicaru și curentul său

PROLOG

Recent, enciclopedia publicist politic Rene Alecu de Flers a scris eseu PAMFIL ȘEICARU AȘA CUM A FOST pe care a avut bunavoiența să mi-l trimită. Eseul este o

frescă clară a acelor vremuri crâncene pe care Pamfil Șeicaru le-a străbătut cu încredere și curaj, cu dăruire națională totală, devenind unul dintre cei mai mari ziariști români ai tuturor timpurilor. În 1927 a înființat ziarul CURENTUL.

Istoria ziarului CURENTUL s-a născut dintr-o dragoste fierbinte, respect și dăruire României, fiindcă acesta a fost scopul vieții lui Pamfil Șeicaru. Generația lui a fost cea care a luptat și a înfăptuit întregirea Neamului Românesc în spațiul geografic și istoric de drept pe care-l definim mai bine fiindcă decât mare. Așa a fost, așa ar trebui să fie.

După terminarea liceului la Bărlad, pleacă la București pentru a se înscrie la Facultatea de Drept, dar în 1916 se prezintă voluntar la datoria militară. Sublocotenentul Pamfil Șeicaru face între războiul, în Regimentul 17 Mehedini, din Munții Cemei până în Munții Vrancei, fiind mereu în fața inamicului mult mai bine dotat. A fost remarcat pentru devotamentul și curajul lui și al soldaților săi, iar după victorie, după întregire, este decorat cu Ordinul Mihai Viteazul, iar el în memoria soldaților din batalionul său a cititor o biserică cu hramul Sfintei Ana, cum o chema pe mama sa. "Acolo se află o mânăstire ridicată de mine, pe a mea chefulă, fără să cer nici o contribuție de la stat și nici prin subscripție publică, întru pomenirea camarazilor mei morți în anii războiului pentru realizarea Daciei..." (reprodus din eseu lui Rene A. de Flers)

După război, Pamfil Șeicaru se întoarce la București la studiul și la gazetărie, care a fost pasiunea vieții sale. Întâi, împreună cu Geza Petrescu scoate o revistă satirică, polemică - HIENA - unde se manifestă din plin talentul său. În 1924 trece la CUVÂNTUL lui Titus Enacovici, un ziar căruia i-a dat strălucire prin clarviziune, articolele sale polemice, dure chiar violente ce au atras cititori. Apoi la CUVÂNTUL a venit Nae Ionescu. Se pare că "două săbii nu încep în aceeași teacă" așa că Pamfil Șeicaru pleacă. În paranteză, pentru cei ce vor să cunoască corect file din istoria gazetăriei românești te recomand eseu lui Rene A. de Flers, fiindcă în el vor descoperi diferența structurală de caracter și interese dintre Nae Ionescu și Pamfil Șeicaru. Eu mă limitez să reproduc din eseu: "... în 1916, când România se pregătea de războiul care va duce la întregire, Statul Român făcea mobilizarea generală, iar Nae Ionescu se afla în Imperiul German. Majoritatea tineretului studios aflat în străinătate, s-a prezentat imediat la datorie. Nae Ionescu face excepție, nu s-a întors în țară". Clar.

În 1927, Pamfil Șeicaru realizează că trebuie să fie cu adevărat autonom în ziaristică pentru a-și exprima liber gândirea, așa că părăsește redacția CUVÂNTULUI și vânzând niște proprietăți pune bazele propriului său ziar: cotidianul CURENTUL. Având o forță intelectuală superioară, posedând o vastă cultură și stăpânind un condei ascuțit și incisiv devine patronul absolut al libertii exprimării ce capovează cititorii vremii. "Curentul lui istoric și politic în gazetărie nu putea fi întrecută de nimeni", scrie Rene A. de Flers și adaugă: "La 1 Februarie 1937, un sobor de preoți cheamă Hanul Divin să albească în pază palatul Curentului". Astfel, Pamfil Șeicaru a ridicat un palat pe măsura pe care o avea CURENTUL în opinia publicii românească, atingând zenitul, prin el însuși. Dar Pamfil Șeicaru nu a atins numai zenitul gazetăriei românești ci a fost unul dintre marii patrioți români prin faptele sale închinat ostasului român. Pe lângă biserică din Munții Cernei, el a ridicat în cinstea ostașilor români un minunat Monument al Victoriei și a depus strădanie la înfăptuirea Căminului ostașilor români de la Soulezmatt în Alsacia. O puternică emoție românească te cuprinde aflând despre soarta acestor ostași români de sub crucile ce înconjoară o statuie de bronz reprezentând România. Statuia este opera lui Oscar Han iar România are fața mamei lui Pamfil Șeicaru. "Doamne, ce Oameni a avut România și pe ce mâini de parvenii a încăput după 1989. Azi politicienii și intelectualii bucureșteni sunt mari în vorbe goale și mici în fapte pentru neamul lor, dar este mult mai funest ca majoritatea cetățenilor români au ajuns să se mulțumească cu vorbăria parvenților în locul faptelor folositoare țării și neamului."

Pentru prima dată, în primăvara anului 1944, Rene A. de Flers, fiul lui Robert de Flers fost atașat militar francez în România în timpul Primului Război Mondial, se întâlnește cu Pamfil Șeicaru la București: "Intrând în biroul său, am văzut o persoană bine făcută, cu cap impozant, oacheș la față, păr negru ondulat și rebel, o mustață destul de voluminoasă și o privire asimetrică." Pamfil Șeicaru a fost surprins de vizita celor doi ofițeri în uniformă germană, Căpitanul Bassompierre și Locotenentul Rene A. de Flers, care vorbeau franceze și nu germana. Iar surprinderea sa a devenit de nestăpânit când a aflat că cei doi, aflați în misiune la București, făceau parte din divizia franceză Charlemagne care lupta alături de germani împotriva sovieticilor. Am consemnat acum această vizită, care a lăsat o amprentă deosebită asupra tânărului locotenent pentru că următoarea lor întâlnire va fi peste 30 de ani...

Cu două săptămâni înainte de 23 August 1944, când cotoșirea României de către ruși era eminentă, Pamfil Șeicaru, după întâlnirea și înțelegerea cu Ion Antonescu de la Olănești, pleacă în străinătate să organizeze un centru de propagandă antisovietică și susținere a cauzei naționale, fiindcă cei doi barbați își imaginau dezastrul ce va urma, doar îl cunoșteau pe ruși, "ca aliași", din Primul Război Mondial. Dar acest plan de rezistență națională, care prin lovitură de palat, când Regele Mihai îl arestează pe Ion Antonescu și îl da ofrandă sovieticilor pentru a se salva. În această dezastruoasă turură, viitorul lui Pamfil Șeicaru se schimbă total. Întâi de toate îl copleșește tragedia ocupației sovietice, apoi este condamnat la moarte de către Ana Pauker, deci nu mai era cale de întoarcere. Urmează loviturile primite din partea "marei lui exil românesc" în care acoșii regelui trădător îl ponegresa, marginalizează și-l îngroapă în tăcere. Dar poate cea mai mare lovitură o primește din partea indiferenței anglo-americane față de soarta României. Cu toate acestea, la fel ca în primul război mondial, rămâne ferm și curajos în fața inamicilor, de data aceasta înlocuind pușca cu condeiul său atât de ascuțit.

Îmi pare rău că trebuie să trec tangențial peste atâtea episoade palpabile din viața lui Pamfil Șeicaru în emigrație, descrise în foarte bună tehnică literară de Rene A. de Flers, începând cu zborul lui Șeicaru și al soției sale de la Viena peste Alpi și Mediterană până în Spania lui Franco. Zborul a fost efectuat de același mare as, Otto Skortzeny, cel care atât de spectaculos l-a eliberat și pe Mussolini de la Gran Sasso, dar trebuie să punctez doar activitatea sa de clarvăzător ziarist și curajos scriitor politic. Scrie și publică un volum de cinci sute de pagini în spaniolă "Pax Americana o Pax Sovietica", apoi în franceză "Dolla - Rien que des cendres" ce apare la Paris, în care descrie nenorocirile popoului român sub ocupația sovietică. Cartea este defăimată, iar autorul calomniat în "La Nation Roumaine", ziarul "exilaților" români cu bani și regaliști de la Paris, cei care-l considerau pe rege un mare erou datorită actului de la 23 August, iar pe Șeicaru când criminal de război nazist când agent sovietic. Este încofălit, dar nu părăsește poziția sa națională ci împreună cu Alexandru Cristescu și Nicolae Ștefănescu - Govora lansează revista CHEMAREA care, foarte repede se răspândește și se impune pentru adevărul scris. Pentru cei trei e continuarea CURENTULUI, dar pentru rege, care era în permanență arătat cu degetul că a trădat poporul român, prin capitularea fără condiții, era o demascare așa că: "Suprimarea revistei a fost cerută în numele regelui", scrie Rene A. de Flers. Dar eroul războiului de întregire națională nu se predă și nu dezertează, se retrage la Madrid unde scoate ANALE POLITICE și lupta lui pentru cauza națiunii sale continuă. Cunoșcând din ce în ce mai bine ocidenții și exilul, de multe ori și-a dat seama că lupta lui e o zbatere zadarnică dar a înlocuit continuu decepțiile suferite cu speranțe în viitor, în noi evenimente favorabile.

Dar anii trec insensibili la soarta omenirii...

A doua întâlnire a lui Rene A. de Flers cu Pamfil Șeicaru are loc la Munchen în 1974, unde deși octogenar de acum, marele luptător venise cu speranța de ajutor din partea cancelarului Strauss, cu care era mai de mult în corespondență. Fostul locotenent din Divizia Charlemagne de odinioară, acum angajat al Radioului Europa Liberă, secția română, îl descrie: "Nu mai era persoana impozantă din primăvara anului 1944. Micuț, puțin încovoiat, cu părul mai rar și albit... cu haine uzate ponosite..., era singur, se simțea străin..." Într-adevăr, în Germania a rămas un străin și aproape singur dacă în calea sa nu ar fi apărut oamenii ca preotul greco-catolic Vasile Zapanta, care s-a ocupat de întreținerea lui și a surorii sale, dr. Virginia Munteanu - Șeicaru cât timp a stat în Karlsruhe, Rene A. de Flers care a devenit pentru acesta un prieten și un ajutor de nădejde, Aurica Popescu, fost ofițer de aviație, devenit patronul restaurantului "Klein Bulears" și de Vasile C. Dumitrescu, fost ofițer de contrainformații și un antisovietic notoriu.

Cancelarul Strauss a fost doar în relații politice cu Pamfil Șeicaru, nu l-a sprijinit în planurile lui de propagandă totală antisovietică, deși războiul recedea. În schimb persoane din România au început să roiască în jurul lui din varii motive și motive, invitându-l în țară și oferindu-i dreptul de-a scrie în presa centrală. În asemenea împrejurări apela de multe ori la Rene, pentru confidențe și sfaturi. De multe ori rămânea nostalgic, când un dor de România, iscat din amintiri îl domina zile întregi.

În toamna lui 1977, Vasile C. Dumitrescu se întâlnește cu Rene A. Flers și discută despre reapariția ziarului CURENTUL la Munchen. "Nu știu cât mai trăiește și m-am gândit să-i facem o bucurie, să scoatem CURENTUL. Știu că duminică ai o mare influență asupra lui". Discuțiile s-au rostogolit apoi ca un bulgăre de zăpadă și în februarie 1978 apare un contract notarial în care Vasile C. Dumitrescu este desemnat redactor-șef, iar Rene A. de Flers și Costache Șeicaru semnează ca martori. Astfel a reapărut CURENTUL după o jumătate de secol de la prima apariție. Pamfil Șeicaru a fost aproape fericit. Fericirea totală, fericirea visată ar fi fost sa reapară ziarul la București, în palatul său.

Între timp structura "exilului românesc" s-a mai schimbat, dar antipatiile și animozitățile nu s-au uitat. Vasile C. Dumitrescu nu era agreat de legionari, fiindcă tatăl lui a fost procuror militar, care l-a condamnat pe Corneliu Codreanu, iar regele, un intrigant ascuns, avea o aversiune totală față de Pamfil Șeicaru. Și totuși, seria apărută la Munchen a funcționat, a fost citită cu interes, s-a răspândit. Eu l-am primit aici în preeria canadiană, în 1981, îl citeam cu pasiune și m-a înșulețit. După un an am început să fiu și eu publicat în CURENTUL, scriam atunci pamflete și polemici sub o rubrică (sporadică) intitulată foileton mic. Știam de la Vasile C. Dumitrescu, care a fost deschis și corect cu mine, că ziarul avea mari greutăți financiare, așa că scriam și publicam voluntar, toți făceau așa cu dăruire, unii sprijineam și financiar ziarul. Așa se făcea atunci gazetăria de campanie proromânească și anticomunistă în exil ziceau unii, în străinătate ziceam eu.

Amintindu-mi acei ani și de adevărații patrioți, care se dăruiau cauzei românești total și dezinteresat, simt o mulțumire personală că am fost alături de ei, pe margine e drept, dar am avut curajul și forța să calc, bineînțeles, la o scară modestă, pe urmele lui Pamfil Șeicaru. Azi, este cu totul altfel. O generație idealistă se duce, alta democrat-economică vine, în forță, a intervenit internetul fără frontiere, dar CURIERUL INTERNAȚIONAL a rămas un ziar de bună tradiție românească pentru noi cei din străinătate.

De la epigonismul eminescian la poeta vates

Exegeții liricii gogiene, deși s-au ocupat în mai mică măsură, nesistematic chiar, de începuturile poetice propriu-zise ale lui Octavian Goga, unii dintre ei au sesizat multe din afinitățile acesteia cu creația eminesciană, coșbuciană sau cea a lui Șt. O. Iosif. Referindu-se în primul rând la opera de maturitate, adică la cea cuprinsă în volume, G. Călinescu subliniază pertinent și argumentat că: "În poezia lui Goga dăm de structura poeziei lui Eminescu, dar altfel acoperită încât abia se bagă de seamă". Afirmatia criticului, deși deplin justificată - dacă privim în ansamblu creația poetică a lui Octavian Goga, este, parțial, infirmată de poezia de debut a acestuia, ca și de cea premergătoare apariției volumului Poezii (1905). Credem că, așa cum a procedat cu o bună parte a articolelor sale, rămase doar în paginile publicațiilor în care au apărut, neîncluse ulterior în volume, poetul, conștient de caducitatea, ca și de neîmplinirile sau imperfecțiunile lor estetice, făcând o selecție exigentă, severă, nu le-a considerat demne de a fi adunate în volume pe acele poezii "înfruptate din îndemnul unor clipe trecătoare". Este cunoscut în prezent un număr însemnat de poezii, publicate de poet în revistele: Tribuna, Tribuna, literară, Revista ilustrată, Familia, Luceafărul, Viața literară, România, sau, postum, abia în deceniul al VII-lea al secolului trecut, în Steaua, Argeș etc, sau în volumul Poezii (1973), care oferă imaginea unui cu totul alt Goga. Multe dintre ele, tributare modelului vremii și în special epigonismului eminescian, lasă cu destulă greutate, și doar cu câteva excepții, să se întrevadă mesianismul și implicarea socială activă, sfidând orice risc și dispus la orice penitență sau sacrificiu, de mai târziu, ale poetului. Este vorba de "o lirică erotică, în care, în primul rând, modul de a simți, atitudinile erotice sunt eminesciene, normal exprimate prin sintagme, metafore și procedee poetice de împrumut". Spre a ilustra această afirmație, precizăm că versuri ca:

"Copil eram când am avut / De fericire parte / Sunt june: fericirea azi / De mine e departe." cu care începe poezia sa de debut, Atunci și acum, sunt, cu certitudine, influențe din creația eminesciană, "cu ușoare ecouri din Iosif", dar, în opinia noastră, și reminescențe ale lecturilor sale din lirica romanticilor germani.

Mulți mai accentuat "eminesciene" sunt poeziile ca: Așa a fost să fie, Azi și mâine..., Dragoste și rădăcini, În calumniatores, Lacrimi..., Mai rămâi..., Te-ai dus..., Blondinei, Clipe senine, Ostenit..., Tu dormi..., Cântec, Ironie, Răs printră lacrimi, Fii pe pace!, Sonet Tiel..., Prietene!, Fragment, Să plec..., Așteptare etc., publicate, cu o singură

excepție, de Octavian Goga în perioada 1898-1902. El însuși conștientizează acest fapt atunci când le denumește "încercări tinerești, răsărite pe urma vegetației eminesciene".

În marea lor majoritate, tributare atmosferei apăsătoare, specifică epigonismului eminescian, aceste creații lirice degajă trăiri și simțăminte mimate, superficiale, lipsite, cel mai adesea, de fior, de sinceritate și profunzime. Așa cum s-a observat, acestea stau "sub semnul unui erotism mimat, al unui pesimism confecționat după rețete străine." Liceanul de la Sibiu și Brașov, iar apoi studentul aflat în primii săi ani de studiu la Budapesta dedică asemenea versuri, cu numeroase cacofonii, imperfecțiuni de ritm și adesea de rimă, unor iubite ("muze") ocazionale, locale, destăinuindu-le "chinturile" unei iubiri pasageră, fără impact asupra devenirii sale viitoare. Deși nu sunt contestate ecourile eminesciene din cuprinsul acestora, unii exegeți sunt, însă, de părere că în unele dintre poeziile lui de început "e de recunoscut mai degrabă cântecul de lume neoracreativ al lui Coanachi decât Eminescu". Încă din poezia de debut, Octavian Goga, atât sub influența lui Eminescu, cât și sub cea a lui Vasile Alecsandri, recurge, la fel ca marile creatoare ale literaturii române, la creația populară, sub aspect prozodic, tematic, lexical sau ca stil de versificație etc. Însă, la fel ca și mentorul său, el va conferi acestor versuri "un înțeles existențial și filosofic mai apăsător", punându-și astfel în evidență hanul și talentul, lărgirea treptată a orizontului său spiritual, descoperirea drumului propriu, Octavian Goga a recunoscut, conștient, influența exercitată asupra sa de creația eminesciană, încă de la primele lui încercări poetice. Apropierea de creația eminesciană a fost benefică, permîndu-i lui Goga nu numai trecerea de la sentimentalismul romantic, desuet, la marile probleme ale colectivității timpului său, cât mai ales pentru asigurarea premiselor favorabile nașterii unui nou și mare poet. Gheorghe Grigurcu, făcând disonanță cu majoritatea exegeților liricii gogiene, crede că "discursul său poetic este dureros întors spre trecut".

Totodată, el este de părere că: "Aceasta este relația de fond a "poetului patimirii noastre" cu legatul lui Eminescu. Ambii sunt pasești înfocați, a căror flamă sufletească de revoltă apare, sub bătaia vântului conceptual, orientată înapoi". Se remarcă, totuși, de către alți exegeți, faptul că, departe de a fi un simplu epigon, în opera sa de maturitate: "Goga a reeditat experiența de laborator a lui Eminescu și a urmărit cu tenacitate încălcarea maximă de sens pe spațiul cel mic al cuvintelor, șle-

fuind, înobilind, rafinând construcția pînă la transparența cristalină a versurilor". Deși, în bună măsură judicioasă, asemenea afirmații nu reușesc să pună în evidență, în toată amploarea ei, relația specială dintre cei doi poeți naționali. Într-un alt capitol, am subliniat, în general, raporturile, în plan literar, dintre Octavian Goga și George Coșbuc, cel intrat în memoria posterității ca "bardul de la Hordou". Am avut atunci în vedere nu doar creația lirică de ansamblu a lui Octavian Goga, identificînd, tematic, dar mai ales sub aspect conceptual (i.e. monografia spirituală a satului ardelean, de exemplu), câteva din influențele poeziei coșbuciene. Nu am insistat, cu acele prilej, suficient și cu exemple ilustrative, asupra poeziei de început a lui Octavian Goga, a celei premergătoare apariției volumului său de debut. Prestigiul incontestabil în epocă al lui Coșbuc, dar mai ales abordarea unor teme inspirate de mediul ardelean, binecunoscute, încă din acea perioadă de început tînărului Goga, recurgerea la un limbaj bogat în cuvinte și expresii regionale, termeni arhaici și religioși etc., au fost tot atâtea argumente ca Goga să-și facă din poezia acestuia un model și, conștient sau nu, să-i servească drept sursă de inspirație. După cum se va vedea, însă, poetul rașinăren nu s-a transformat într-un imitator sau epigon al poeziei coșbuciene, reușind, în scurt timp, s-o egaleze valoric și s-o și întrecă sub raport estetic și al expresivității literare. Cu toate acestea, dacă ne referim exclusiv la creația sa din perioada 1897-1903, întâlnim destule stihuri "în care Eminescu și Coșbuc se unesc într-un epigonism fără cusur, pe muzica romanței lăutărești". Influența coșbuciană este, însă, vizibilă și în alte poezii:

Avea trei fii sărmana mamă,
Dar moartea în al său avăt
I-a secerat încet, pe rând,
Și astăzi ea oftînd exclamă:
Nu-i fericire pe pămînt!

(Nu-i fericire pe pămînt)

sau:

Și vîntul gureș căteodă!
Alină vîrfuri de rîcheți,
Și tot pe lume-i împăcat,
De ce mă faci tu să mă zbat,
Cu ochi plîși ostenuți ...

(În taina sării)

sau:

Ca jîratecu-n cămin
Arde-n piep de om viața,
Ce se stînge-ncet și lin,
Ca jîratecu-n cămin
Pînă dimineața ...

(Adevăruri triste)

ori:

Stătea copila pe podmol
Cu furca-n brău, cu brațul gol
Și cu fuitor-n mîni.
Un îngerăș cu ochi căprui
Dacă-l săruți în ori nu-și vîi
Trei săptămîni.

(Stana)

Vizibile influențe coșbuciene, nu numai tematic sau sub aspect lexical, prozodic sau al versificației, mai pot fi întîlnite și în alte poezii de început ca: În colomiatores, Împăcare, Pe ulgi, Măgdalina, Aș vrea..., Adevăr..., Dragoste barbară, Noi și ele, Zămbet trist, Pe pat, Carmen miserabile, Acasă, Vis maior, Noi, L-a luat Dumnezeu etc. Dar, la fel ca și în cazul poeziei eminesciene, lirica lui Coșbuc nu a încetat să-l influențeze pe Goga odată cu apariția volumului său de debut. Deși, treptat, dar viguros, Goga găsește resurse de a se desprinde, creîndu-și propriul său drum nu numai în poezia ardeleană, ci și în cea națională, Coșbuc rămîne un model, iar opera sa, în forme și grade variu, va continua să irradieze influențe asupra scrierilor său. Goga însuși, nu numai în discursul său de recepție la Academia Română, nu se dezice complet de ea, dar ține să-i sublinieze, argumentat, fără agresivități gratuite, limitele și extensia în timp.

Ar fi, de aceea, o eroare majoră să exagerăm ponderea acestei influențe, pentru că am risca să minimalizăm originalitatea universului liric gogian. Credem că interesul manifest al lui Octavian Goga față de poezia lui George Coșbuc este motivat, pe

de o parte, de proveniența lor din același spațiu geografic, marcat, cu diferențe puțin semnificative, de aceeași înfrământări social-politice, dar și de tradiții, obiceiuri și de un limbaj specific, sensibil diferite în raport cu celelalte provincii românești, dar, pe de altă parte, și de o cultură și pregătire intelectuală apropiată, bazată pe lecturi asidue din literatura universală și autohtonă, cu accent pe literaturile greacă, latină, maghiară, germană sau italiană. Octavian Goga a putut, așadar, descoperi la Coșbuc, cu relativă ușurință, afinități de lectură, gusturi estetico-literare apropiate, dar și subiecte și teme care l-au preocupat și atras în egală măsură și care se vor răsfrânge în creația sa viitoare. Asemănările dintre cei doi importanți poeți ardeleni, deși nerelevante în planul creației lor literare propriu-zise, pot fi coborâte pînă la nivelul amănunțului biografic. Deși semnificativ în plan tematic și la nivelul mijloacelor de expresie estetico-literară, influența lui Coșbuc nu anulează sau pune sub semnul îndoielii originalitatea lui Octavian Goga nici chiar atunci când cei doi poeți realizează monografia satului transilvan de la câmpuna celor două veacuri. Satul lui Coșbuc este, în primul rând, în opinia noastră, unul static, măcinat de dureri, nu lipsit de evenimente de o oarecare diversitate și intensitate a trăirii, dar insuficient redată și aprofundate. De aceea, el sugerează, mai degrabă imaginea unei cărți poștale ilustrate, frumoase colorate, dar vagă, lipsită de profunzime. În schimb, satul din versurile lui Octavian Goga, nepropus, în totalitatea sa, de unele clișee sau abordări romantice, este mai profund, mai dinamic, mai viu, mai credibil. El cunoaște o viață vulcanică, cu pasiuni și trăiri puternice, adânci și mistuitoare, cu un dinamism al relațiilor interumane autentice, deloc trinit sau mimat. Aceasta deoarece, așa cum avea să declare, el era deplin conștient că, la fel ca în cazul tuturor celor ce s-au "smuls din sumanul strămoșesc", primind "botezul cultural al occidentalului", simte acut că: "minte ne tresare la fiecare pas, chinată de problemele dualității sufletului necontenită, avem izbucniri de sănătate rustică și slăbiciuni de rafinare apuseană; dar în adâncul inimii putăm totdeauna frățietate cu cei rămași în umbră și surprindem aceste din simfonii nemărginită a durerii lor". Trebuie să îi dăm dreptate lui Gh. Bulgar care, deși subliniază afinitățile celor doi poeți ardeleni, este de părere că: "Goga l-a întregit pe Coșbuc și a dat dimensiuni istorice și artistice, prin expresivitatea poeziilor sale, temelii sătești,

componentelor spirituale ale peisajului rural, întind cu artă aspectele sufletesti ale geografiei transilvane, ca fundal al unei epoci eroice. Exigențele ideii impuneau exigența formei; limbajul poetului s-a impus prin nouitatea absolută a timbrului, a sintagmelor, a metaforei inedite." Evident, însă, că poeziile de început, anterioare debutului editorial al lui Octavian Goga, din 1905, aflate, așa cum am mai arătat, sub influența vizibilă a pașoptiștilor ardeleni, a lui Eminescu și Coșbuc (mai puțin a lui Vasile Alecsandri), ca rezultat al lecturilor sale de tinerete, dar și a lui Uhland, Heine sau Schiller, anticipă prin relativ puține elemente sau expresivitate lirică marea lui poezie de mai târziu, mai ales cea vaticinată și mesianică. Ele se înscriu, într-un fel, în mediocritatea lirică sîropoasă și intens lacrimogenă, specifică poeziei române post-eminesceniene de la câmpuna veacurilor al XIX-lea și al XX-lea. Nu sunt, în întregul lor, lipsite de clișee și stereotipii, de imperfecțiuni de ritm și rimă, de un limbaj sters, aproape fără strălucire, pe alocuri, ca și de cacofonii și numeroase plititudini. Mai degrabă, avem de-a face cu poezii care cu greu depășesc nivelul mediu-cel puțin specific atmosferei apăsătoare, dar false și artificiale, cultivată de epigonismul eminescian. Ele degajă stări și trăiri superficiale, năvălind suferința sau neadaparea la un mediu aparent nepropice pasiunilor juvenile ale autorului. Poetul pare preocupat excesiv de pasiunile sale amoroase. De aceea el suferă "de-a patra povară" (Așa a fost să fie), de "doruri nențese" (Dragoste și gânduri) sau din cauza că "izvorul veseliei (...) tot seacă" (Împăcare). Tânărul Goga se complăce, după model romantic, în posturi artificiale, sîropoase, de un lirism minor, care, cu greu, permit să ni-l imaginăm în rolul de poeta vates, de Mesia al neamului său. Dacă Octavian Goga ar fi rămas, în continuare, fidel începuturilor sale, ne este greu să credem că el s-ar mai fi impus vreodată ca una din cele mai originale voci ale poeziei române de la începutul secolului al XX-lea. Credem că șansa poetului de a depăși acest debut modest, discutabil sub aspect valoric, a reprezentat-o, pe de o parte, contactul, odată cu începerea studiilor budapestane și pe parcursul celor berlineze, cu marea literatură universală, alta decît doar cea maghiară și germană - după cum reiese și din traducerile pe care le va realiza în acei ani -, iar pe de altă parte de adevărată școală, riguroasă și exigentă și în planul creației proprii, pe care a reprezentat-o apariția, la 1 iulie 1902, la Budapesta, a revistei

Luceafărul. Noua publicație cultural-literară românească scoasă, în capitala Ungariei, de un grup de tineri entuziaști, printre care s-a numărat, de la bun început, și Octavian Goga, a jucat un rol imens nu numai pentru prăminirea climatului spiritual al românilor din spațiul aflat sub dominație străină, dar și pentru formarea multora dintre viitorii mari scriitori și oameni de cultură ardeleni. Într-un fel, deși acest lucru ar putea fi perceput ca o imputare, ea a contribuit substanțial, mai ales prin scrierile lui Octavian Goga și Ion Agârbiceanu, dar nu numai, la afirmarea, la nivelul întregii românități, a unui dintre curentele dominante ale culturii și literaturii românești din primii ani ai secolului al XX-lea - semănătorismul. În plus, prin deschiderea față de scriitorii din toate provinciile locuite de români, revista Luceafărul, iarăși și cu concursul lui Octavian Goga, devenit unul dintre factorii importanți ai conducerii ei, va grăbi înțelegerea nevoii marelui deziderat politic de mai târziu, dar mai ales a înfăptuirii lui grabnice - crearea statului național român unitar. Departe de țară, obligat să se sezeze, rapid, inclusiv complexe probleme socio-politice de la început de secol al XX-lea, cauzele și viitoarele lor direcții de acțiune, care constituiau noi provocări, cu totul diferite, și pentru noile generații de intelectuali, în formare, de pe cuprinsul vastului, dar îmbătăritului și închilozatului imperiului bicfal austro-ungar, poetul român va ajunge, treptat, să își înțeleagă cum se cuvine, de pe cu totul alte poziții, inclusiv condiția și rostul său de creator. El va conștientiza, în noul context, cultural-spiritual, dar mai ales social-politic, că a trăit într-un climat artificial, sîropos, fals, nesemnificativ. Lecturile asidue, variate și numeroase, dar mai ales conștientizarea noilor exigențe și provocări socio-economice și politice deschis în fața poetului român noi orizonturi și perspective. Asumarea lor, conștientă, îi impune, ca și creator și poet, iar ulterior și ca reprezentant al unei națiuni obidite și umilate timp de secole, o abordare diferită, renunțarea la mimetismul și pesimismul minor și angajarea, ca poeta vates, dar ca și pedagog al conștiinței naționale, în marile confruntări naționale și politice menite a asigura o nouă configurare administrativ-teritorială și statală Europei Centrale și de Sud-Est, ca și, în primul rând, pentru poporul său.

DAN BRUDAȘCU

CRONICA TV

Cuibul nelineștit

Agitație mare pe partea dorsală dreaptă a cuibului visurilor nebulonice și al viespiilor declamative. Obscurul și umbrosul C. Avramescu, un istoric de duzină, un fel de Jovan în devenire - boșnaul diletant, dat la barbarezi să le citească altora contorul de pacuri, este el însuși un soi de etern debutant la "poșta redacției" sau la "alfăr de la cititor" - a dat în pământ la cutare comiție de examinare. Omușorul grăselat îmi pare un prost autentic, tot ceea ce înșiră "mnealui pute a patima, informația este ușoară, părțile sunt rășchirate iar per ansamblu se lasă impresia de gângiveală absurdă. Belfer de gimnaziu, ca mai toate produsele cultivate și date la culșe de alde Lăchianu și Bleșu. Nu că aștia doi ar avea mâna moale sau moartă, dar nu vor recomanda niciodată, niciodată vă spui, un individ superior lor, ci numai slugoi de dat la întors, personaje episodice care dacă vor emana altă opinie, vor fi făcute carne de mic! Că tot le place lor să șadă pe lângă grătarele patriei, de pe la Palatinăas sau Tescanani! Ei, și cum vă spusei, această mogăldăță de talaș ideatic a reușit prin cădere, neprotejat de nimenea și călătorit și pe la Neftun, fraudă de păuni din bagajul epocii trecute. Foarte bine. Prilei de victimizare, de văicăreală, de injurii nefondate. Simpla alipire de gașca "boierilor miștri" (deși boierii nu erau băieții de la culni sau țiganii vizitii!) te face răsător, ca gologanii înșirați pe salbă. Orice prost sau chiar orice securache poposit în bătaura elitei devine jenlu. Astfel, un intervievator ascuns, de aceeași emie ce ne face de răs pe la Lyon, Geneva, Nanterre sau Roma, pătruns prin efracție în cuibul emigrației române triumfaliste, e dat de mare cărturar, deși este un bou pricâjit, ginerică al poheului proletcultist Corbea și simplu ochi limpede al unei gazete unstruoase scoasă ilicit. Aceiași nimiric bălbăit, Mihihăhăhălesscu, dat și el de lumea cu carte, e descoperit antisemit. De când vă spuneam că așa e? Doamnelor și domnilor, nu avem nimic cu danșii, apreciem până și modul de repliere și de raliere, inexistent dincoace, la

stânga, dar remarcăm puținătatea valioarei teleputale a tuturor mof-tangilor ăstora. Care se laudă între ei și-și oferă certificate de merit pe toate canalele. Zăpușeală mitocănească egală cu acel camghios careu de dame sau de doamne! Careu da, dar nu de doamne, ci de țoape! Lume proastă, bre, asta-i durerea noastră națională! Mobilii și durere! Chestiunea cu pricina se pune așa: orientali chinându-se să zămbească a rîdere, nouă ne pasă de cum arată gardul dinspre stradă, nu suntem atenți niciind la ce-i în ograda. Celor de dreapta nu le plac oamenii simpli, celor de stânga le e frică să nu fie asemuiți vechiului regim și, de aceea, se dau evropeni cu anasna. Adevrul care ne zburlește perul de pe ceafă este că nici ai de stânga nu sunt de stânga, nici ai de dreapta nu sunt cum se cred. Nu sunt ce par a fi nici unii, nici alții. Mai mult, în problemele capitale se dovedesc de aceeași parte a uliței, nu din ideologie sau din programe, ci din teama de a nu pierde la electorat. Astfel, dreptacii iau măsură și greutate populiste, iar stângacii se manifestă liberal, iar unneori chiar și naționalist! Vezi chestiunea Basarabiei, gestionată foarte prost încă din 1990 și pusă în cărca omonimului meu. Basarabia este un stat independent, iar paternalismul nostru îi înță deoptriva și pe cei dinafară și pe cei dinăuntru. Ați văzut tratamentul aplicat gestionarului nostru, recent, în Crăița? Și de rusă și de bulgăre?

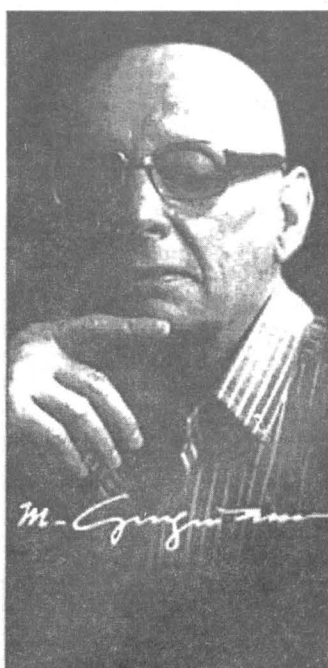
nioldovean! Vă mai amintesc și notarea de la Eurovision, o lălmăie de circumstanță de altfel, dar productivă pentru relațiile statale: atât Serbia, cât și Croația - fosta Dalmație veneta - nu ne-au acordat niciun punct! Atenție la neatenție, iar suntem prieteni doar cu Marea Neagră! Și vinovat care cine credeți că e?

NICOLAE ILIESCU

GUGUIANU, DESPRE GUGUIANU

În viața anterioară am fost o lacrimă

"Eu simt că exist și trebuie să ajung acolo, în Universal, căci viața noastră este scurtă, cea a artei lungă, a lumii, infinită. Sunt și eu abia o adiere în uraganul vieții, dar simt că sunt, iar uraganele se nasc din adieri!"

Așa a început artistul să răspundă întrebărilor mele. E greu să nu vezi în operele sale tendința zborului, a dorinței de a atinge infinitul, cum numai marele Brâncuși a cutezat să vizeze, cândva, Universalul.

L-am găsit pe maestru, ca de obicei, în atelier, printre lucrările sale. Se plimbu printre statuile așezate ca un labirint. Tot timpul și-a atins operele cu tandrețe, de parcă acestea îi șopteau răspunsurile.

- Ce l-a determinat pe tânărul Guguianu să urmeze cariera de artist?

- Acasă eram 11 frați. Tatăl nostru, cofetar de meserie, a dorit ca toți 11 să urmărim școala. A ținut foarte mult la educația copiilor săi. Eu m-am înscris la Colegiul "Codreanu" din Bârlad. La examen m-am prezentat atât de rău, încât din toate notele primite nu mi s-a putut face o medie. Atunci a venit la tata Ion Rășcanu. Era profesor la Școala de meserii. M-am dus cu el și m-am înscris ucenic la clasa profesorului Dumitru Tarază, în școala înființată de Spiru Haret. Profesia de bază era desenul - patriarhalul artelor plastice. Apoi, totul a fost jocul întâmplării. La cursurile de sculptură am lucrat asiduu și reușeam să realizez lucrări bune. Pe parcursul școlii m-am format. Azi, datorită lui Răzvan Theodorescu, care a susținut o lege pentru înființarea acestor școli de arte și meserii, s-a construit la Bârlad o școală care-mi poartă numele. Mai mult decât atât, la fosta școală "Codreanu" există acum o clasă care-mi poartă numele. Talentul meu? Talentul meu se confundă cu îndemnul profesorilor mei. Pentru mine e același lucru. Am fost îndemnat să lucrez și am făcut-o.

- Spuneți odată că imaginea corpului omenesc este aliatul artei. Ce femeie l-a inspirat cel mai des pe maestrul Guguianu?

- Femeia răspândește, prin formele sale, o stare de spirit deosebită. Totul vine din interior. Femeia a scos în evidență multe laturi superioare ale ființei umane. A făcut să se nască poezia, a însușit muzica. Artistul Guguianu a fost fascinat de toate femeile. Mai ales de cele conștiente de puterea lor exterioară, prin formele pe care le dețin.

Toată viața mea am alergat după nimfe. Nimfele codrene, pe care le urmăream prin păduri, după care alergam la orice sunet le trăda prezența. Mă ascundeam după copaci când le vedeam și le urmăream mișcările. Erau amonurile mele haiducești. La noi sunt iele goethiene. Acum, însă, pot spune că avem și nimfe vâlcene. Dar, încă mi-e dor de Ceahlău.

Dacă ar fi să credem în reîncarnare, eu cred că într-o viață anterioară am fost un apostol al lui Isus. Dar am propovădui "Lăsați copilele să vină la mine!". Foarte des am întâmpinat teroarea perfidă a unei precoce feminități infantile. Femeia-copil în același trup. Asta e marca enigmă a femeii. Și toate femeile au o frumusețe a lor, o gingășie. Eu nu am adorat femeile, ci le-am admirat, pentru că nu există femei pudice, dar există femei complexate.

- Ați declarat că sculpturile artistului Guguianu sunt o suită de forme, care curg una în alta, ca Bolero-ul lui Ravel. Și ați mai spus că sunt triste. De ce sunt triste? Poate că alți ochi le văd visătoare doar, și nu pline de tristețe.

- Așa le vezi? Așa și sunt, visătoare. Dar când se trezesc din vis, sunt triste. Ele visează și speră. Când se trezesc, realitatea nu mai e aceeași. Se trezesc singure, și nu le place singurătatea. În visul lor sunt multe alte copile frumoase care aleargă prin păduri. Și când se trezesc nu mai rămâne decât singurătatea.

- O formă rotundă permite mâinii să o mângâie și să o cuprindă mai ușor și mai plăcut decât o formă abstractă. Dacă artistul Guguianu ar fi avut viziunea unui corp omenesc în forme abstracte, ce geometrie ar fi avut acea lucrare?

- Vezi tu, există și forme rotunde abstracte. Și acele lucrări ar fi avut aceeași formă.

- Bine, dar dacă ar fi să definească o formă abstractă, vântul de exemplu, cum l-ar defini într-un desen?

- Într-o avalanșă de cercuri și săgeți. De multe ori, chiar și formele abstracte pot permite mâinii să le cuprindă.

- Sorescu spunea că Guguianu cultivă o "sculptură moale". Eugen Barbu spunea că "e o sculptură capabilă de dragoste", iar Fănuș Neagu vede "fe-

mele lui Guguianu" "soprane deasupra Europei". Care dintre prietenii-scriitori își poate regăsi eroina unei opere în sculpturile lui Guguianu?

- Nu am aprofundat niciodată acest subiect cu nici unul dintre ei. Da, ar fi interesant să fie așa, un paralelism de personaje din două unghiuiri diferite ale artei. Oricum, Guguianu încă nu a terminat. Marea lucrare, lucrarea vieții sale încă nu s-a născut.

- Și până la urmă, "femeile lui Guguianu" sunt răspunsuri în descifrarea enigmei femeii, sau sunt exprimări ale sentimentelor artistului, ale trăirilor sale, față de această lucrare a lui Dumnezeu?

- Lumea e, acum, lipsită de culoare. Femeia rămâne realitatea cea mai frumoasă. Misterul cel mai la îndemâna omului. Femeile nu obosesc. Ele îmbătrânesc greu. În femeie există o tinerețe eternă. Ea deține o infanțitate perpetuă.

- Dacă ar fi să o ia de la început, ce ar alege artistul ca simbol al lucrărilor sale? Un animal? Bărbatul? Ar rămâne credincios "femeii" sale eterne?

- Cu siguranță ar rămâne credincios. Însă mai există o ființă a cărei frumusețe se apropie de a femeii. Calul. Calul are o naturalitate și o gingășie aparte. Nici un alt animal nu ar putea să exteriorizeze dorința de explozie și mișcările gingașe, parcă studiate, așa cum are putere calul.

- Dacă maestrul ar putea fi contrazis, care ar fi cel mai sensibil punct al său?

- Continuitatea. Punctul slab este inexistența finalului. Un lucru făcut își găsește continuitatea. Și Eminescu recunoaște, prin expri-

marea sa, că mai are ceva de spus. Este o filosofie a lucrurilor. Totul curge. Măine, un alt soare. Ți-am spus mai devreme cum aș desena vântul. Vântul ne mângâie sau ne vijeleşte. În *Colecția Guguianu* există un nud care se numește *Zefirul*. Zefirul reprezintă forma blândă a vântului, forma care mângâie. Asta ține de impresionism. Acest curent și-a găsit sediul în Franța, dar, de fapt, este născut în Anglia. El a dat naștere formelor determinate de valurile rotunde ale apelor care înconjoară această țară.

- O parte din secretele artistului Guguianu au fost dezvăluite. Omul Guguianu ce secrete deține? Care e misterul său?

- Omul simte nevoia de dezmierdare. Și pentru asta îi mulțumesc lui Adrian Păunescu. Întotdeauna, am fost dezmiertat în paginile acestei reviste. Și acum simt la fel. Dar am nevoie de chirurgie spirituală, de dialog spiritual. Mi le oferă doctorul Beuran, căruia îi sunt recunoscător. Însă mă simt despitălizat. E necesar un tratament prelungit.

- Ca om, cât v-ați lubit pe dumneavoastră și cât ați contat în comparație cu sacrificiile făcute pe altarul artei?

- Nu sunt mândru de cum m-am comportat cu omul. Nu prea m-am iubit. Nu am fost educat pentru asta. Fiind mulți copii acasă, întotdeauna am fost învățați să îi iubim pe ceilalți.

- Ce ați fost într-o viață anterioară?

- O lacrimă.

CAMELIA RACoviȚĂ

